

Schetsen. Deel 7

Samuel Falkland

bron

Samuel Falkland, *Schetsen. Deel 7*. H.J.W. Becht, Amsterdam 1912 (tweede druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/heij011sche07_01/colofon.php

© 2011 dbnl

Klokken.

‘Mijn grootvader,’ verhaalde Simonis, nadat we een poos gekibbeld hadden over den ‘juisten tijd’ - de een liep een minuut vóór, de ander twee en een halve minuut achter en niemand wou toegeven - ‘mijn grootvader was een zonderling man en zonderling is hij gestorven, gestorven om twaalf uur middernacht op de minuut.’

‘Op de minuut,’ zeiden wij glimlachend: ‘wiè zou dat kunnen controleeren?’

‘Wie?’ hernam Simonis geheimzinnig: ‘mijn vader verhaalde altijd als hij over het geval sprak, dat-ie z'n kop 'r onder durfde verwedden dat grootvader met den twáálfden slag zúchtte en dood bleef.’

‘Spokenhistorie,’ glimlachten wij weder.

Maar Simonis keek luguber-ernstig en sprak:

‘..... Hij was 'n klein grijs mannetje, had veertig jaar lang klokken, horloges, uurwerken gerepareerd. Maar z'n zaakje liep achteruit en op 'n goeien, nee op een kwájen dag werd-ie failliet verklaard. Dàt was 'n slag. Voor de winkel deur werd 'n tentje opgeslagen - de deurwaarder kwam en in 't openbaar verkochten ze alles wat 'r in 't winkeltje an voorraad was. Ja - 'k herinner het me flauw. 't Regende. De menschen verdrongen zich onder

't zeilen afdakje - de witte adems zag je over de hoofden druilen. En dan telkens nam de afslager 'n andere klok in z'n leelijke, groote rooie handen en begon cijfers te grommelen, tot-ie uit z'n humeur - de man had 't gemeen-koud - z'n neus zag paars, z'n lippen blauw - tot-ie nijdig riep... éénmaal - andermaal - en de hamer op de houten stellage bonsde....

Achter de tullen gordijntjes van 't achterkamertje stond m'n grootvader, de handen in z'n zakken gekromd. Z'n voorhoofd drukte tegen 't glas, z'n adem hijgde. Bewegen deed-ie alleen en snèl om de beslagen ruit te wrijven. Dan keék-ie weer, zwijgend stil. De eene hamerslag bonsde na de ander - de eene klok na de andere werd onder 't afdakje gedragen - ze tikten buiten nòg in het kille, miserabele weer - je hoorde 't wel niet, maar je dàcht 't, je dàcht 't.... Toen 't laatst Friesch hangklokje, waaran grootvader wèken gewerkt had, om 't ouwe raderwerk te repareeren, verkocht was, begonnen ze an den winkelopstand. Grootvader keerde zich om. Hij leek zoo geel als 'n dooie, veegde zich het zweet van 't gelaat, terwijl 't toch onplezierig kóúd was, beefde alsof-ie van iets geschrikt was. In 't donkerst hoekje van 't kamertje, àchter de kachel, hurkte-die met de handen om z'n magere knieën, staarde naar 't raam. Geloof me - zùlk gestaar van 'n oud, grijs mannetje vergeet je nóóit...,

'n Paar dagen later werd-ie - en nog wel als 'n gratie - bediende bij een concurrent. Elken dag bracht-ie klokken mee naar huis om te repareeren, zat-ie uren en uren zwijgend-gebogen voor z'n werktafel, kijkend door 'n loupe, peuterend met z'n tangetjes, schroefjes losdraaiend, veertjes verzettend. En als-ie dan zoo dof-arbeidend bezig was, 't grijze

haar door 't zonloos daglicht beschenen, voelde ik, als kind, als kwajongen, me bedrukt en angstig. Soms klom ik op 'n taboeret bij 'm, bleef geduldig meekijken naar z'n ontzettend geduldwerk.

Dan wou-ie wel eens uit zichzelf an 't praten raken, filosofeerde 'r vriendelijk op los.

'... Ja, Sim,' zei-ie door z'n loupe starend: "n uurwerk da's net zoo ingericht als 'n mensch - dáár heb-ie 't hart - hoor maar tik-tak, tik-tak - da's bij 'n mensch precies zoo. Als 't hart stilstaat is 't gedaan, beweegt geen enkel radertje meer. Klopt 't te langzaam dan mot ik 'r bij kommen - klopt 't te gauw dan mot 'k zeggen langzamer, langzamer. Ik en de dokter doen 't zèlfde werk. De dokter kijkt oók door 'n loupe'....

'n Andermaal als-ie 'n hangklok gerepareerd had, sprak-ie, stug-knikkend: 'hoor maar - een, twee, zoo slaat-ie goed - née je mot enkel op 't tikken letten - 'n goed horlogemaker hóórt of 'n klok gezond is - of ie jong óf oud is. - Ja, 'k heb 'r wat onder me handen gehad. Als je al de klokken die *ik* gekend heb bij mekaar in 'n zaal zette, dan hield je 't niet uit van 't leven. Dan stopte je je ooren dicht - dan zou wèglopen, Sim'... En als ik dan ongeloovig 't hoofd schudde, probeerde-die te overtuigen: 'heùsch jongen - heusch: ik heb wel is nagerekend, dat als je àl de klokken, de hangklokken, de staande klokken, de kerkklokken, de torenklokken van de heele wereld bij mekander bracht, je 't in geen dag zou afzien en als dan ál die klokken tegelijk twaalf sloegen, jongen, dan zou je op je knieën vallen van schrik en God vragen om 't te laten ophouen - zóó'n duivelsch geweld als 't zou geven'...

'Vader maak 't kind toch niet bang met je malle verhalen,' gromde mijn vader dan, die alles behalve

vrindlijk geworden was, sedert 't schandaal van de publieke verkoop.

Grootvader zweeg dadelijk. De rimpels op z'n voorhoofd werden dik en striemend. Z'n oud, grijs hoofdje boog over de werktafel en z'n bevende handen grepen de tangen en schroevendraaiers.

Maar als-ie dan weer 'ns met me alleen was en ik zelf kinderlijk over 'm te prutsen zat - dan kwam-ie opnieuw, krakerig-pratend, ouwe-mannetjeshoestend los...

'... Sim - d'r is eens 'n Koning of 'n Keizer geweest - 'k meen haast Karel de Groote - die óók klokken maakte en die wou met alle geweld dat de slingers van àl z'n klokken gelijk liepen, allemaal tegelijk naar links en weer allemaal precies tegelijk naar rechts - want, zei die Koning of die Keizer - als 'k me soldaten laat marcheeren: een, twee - een, twee, dan loopen ze met dezelfde beenen, links, rechts - en dat moèt je met klokken óók gedaan krijgen. Ja, Sim - maar 't is 'm nièt gelukt. Wat-ie ook dee - om de haverklap gingen de slingers tegen mekaar in. 't Wou wel is 'n kwartiertje lukken, maar jawel, dan verdraaide de een of andere slinger 't weer. Ik heb 't óók wel geprobeerd. Maar 'n klok is hardnekkig - nog hardnekkiger dan 'n mensch'...

En opziende met de grijze, waterige, vermoeide oogjes, die gehuild hadden toen z'n vrouw stierf en misschien óók - maar in 't èrg donkre van den nacht - toen z'n zaakje verkocht werd - keek-ie 'n poos peinzend naar de wieglende slingers van 'n paar klokken en z'n hoofdje drensde egaal mee, als 'n jarenlange reflex, met het gestadig wijken en gaan van de slingers die toevallig gelijk op en neer traagden. Doch na een paar minuten talmde de eene slinger, was het spelletje verstoord, keek grootvader

nadenkend naar 't overzij-dakje, schudde-die 't hoofd, arbeidde voort. Ik, als kind, blééf rustig kijken, wachtend op 't oogenblik dat de slingers 't weer zònder ruzie deden en dan zei ik: 'Grootvader: nou hèbben ze mekaar weer. - Dan glimlachend opkijkend van z'n moordend geduld-werkje, kniktedie genoeglijk, prees me: 'jij wordt een knappe jongen, Sim...'

Intusschen - we werden grooter. Vader kreeg 'n goeie betrekking - 'r kwam welvaart in 't huis. Grootvader, die nou wel zonder hoofdbreken op z'n ouwen dag onderhouden kon worden, verkoos op eigen beenen te staan. Boven op z'n kamertje repareerde-die trouw of ging uren aaneen uit om bij de klanten van z'n patroon de klokken te reguleeren. Wij hadden zelf verschillende klokken gekregen. Benee in de gang hing 'n groote oude Friesche klok met bewegende figuurtjes, 'n visscher die tweemaal in de minuut 'n visch ophaalde, 'n melkmeid die een koe melkte, scheepjes die dobberden op hevige baren - boven in de gang hing een koekoek - in de huiskamer weer een andere klok - kortom, en je zult dat begrijpen van 't gezin van 'n grootvader-klokkenmaker - we kregen ten slotte wel acht, negen diverse klokken, die vader of grootvader hier en daar op 'n verkooping, bij wijze van curiositeit opkochten. Die acht, negen klokken werden de lust en 't leven - ja 'k mag wel zeggen het léven van m'n stillen, rustig-schuifelenden grootvader. Niemand mocht er aan komen. 't Was al heel mooi dat we permissie hadden te zien hoe láát 't was. Trouw iederen dag deed hij de ronde, trok de kettingen op, l u i s t e r d e of de tik g e z o n d was, vergeleek met z'n prachtig horloge, dat ik nou nòg bezit, keek uit z'n humeur als de een of ander van z'n kinderen - de klokken

natuurlijk! - 'n halve minuut voor of achter liep, draaide dan voorzichtig aan 't schroefje van den slinger, controleerde den volgenden dag opnieuw. Zoodat het soms wel gebeurde als we om zeven uur aan tafel zaten, dat acht, negen klokken tegelijk in het huis z e v e n sloegen. Dan kreeg grootvader een waarachtige kleur van genoeg.

'... Hou je monden eens,' zei-ie en we luisterden allen glimlachend. Het geleet een carillon, zóo leuk en helder èn klinkend als de klokken mekaar gezelschap hielden. De eene kamer riep de andere aan, de gangen antwoordden - het heele huis werd op zoo'n moment zonderling-prettig. Huiselijkheid en regelmaat, vóóral de regelmaat, de tam gedresseerde tijd die in afgepaste, gelijke vakjes gekerfd lei, de bedwongen in evengroote afstandjes gemeten tijd, de tijd van rustige tikjes en liefechoënde slaagjes...

'Nou grootvader,' zeiden wij vroolijk: 'ze schelen geen haartje...'

'Nee,' zei-die knikkend: 'Met de slingers schijnt 't niet te gaan - zooals Karel de Groote 't wou - maar met 't slagwerk kàn 't, kàn 't...' - en vergenoegd at-ie z'n magere, langzame hapjes.

Meestal gingen we om over tien naar bed en om elf uur snurkte de heele familie. Grootvader lei om nègen.

Toèn begon de ellende - ja, de ellende, vrinden. Op 'n avond dat 'k wakker lei, sloegen een paár klokken twaalf - de andere wat later. En bijna te gelijk hoorde ik zachte voetstappen in de gang. Ik wipte m'n bed uit. Het was t e ongewoon. In de gang verraste ik m'n grootvader. Z'n bloote voeten liepen over 't naakte hout - in z'n hand hield-ie 'n kaars die z'n gelaat grimmig bevlamde.

'Grootvader - ben je zièk?' vroeg ik.

‘Nee,’ zei hij ernstig - ‘maar ze doen 't niet - even 'n tikje draaien.’

En in z'n hemd ging-ie de trap af, tredje voor tredje, báng voor mijn vader.

Den heelen nacht bleef ik wakker door die stoornis, móést wel luisteren naar 't slaan, dat nu eens wél, dan weer òngelijk was.

‘Grootvader wordt simpel,’ zei mijn vader, toen ik het den volgenden dag glimlachend verhaalde: ‘na 't ongeluk met z'n zaak is-ie nooit meer goed in orde geweest...’

Ja, 't moest wel zoo zijn. Telkens als we met 'm samen waren en de acht, negen klokken sloegen, was-ie ùit 't gesprek weg, luisterde-die en als ze gelijk sloegen, knikkelde-die tevreden, zei-die kinderlijk: - ‘dàt heeft Karel de Groote met z'n slingers nièt beleefd...’, maar als 'n klok te vroeg of te laat was, werd-ie onrustig, stond-ie desnoods van tafel op, liep de kamer uit en mènigmaal hoorde ik, hoorden wij 's nachts het gaan van bloote voeten over de zeilen of over de gangen...

Simonis zweeg even - vervolgde zacht voor zich heen: ‘op een van die nachtlijke tochten vatte-die kou, werd ziek. De dokter - z'n collega noemde-die 'm - waarschuwde ons om voorbereid te zijn. En in z'n korte ziekte luisterdie-die télkens naar de klokken, wou soms 't bed uit. Ik als jongen, lette er toen op, verzette de wijzers als 't tegen sláán liep - en zoo op een avond toen 't bijna twaalf was en grootvader bijzonder onrustig was, had 'k de satisfactie dat ze allemaal gelijk sloegen - een zonderling, luguber carillon in het stille huis. Met den twaalfden slag moet-ie dood gebleven zijn...’

Simonis zweeg - wij schrikten, daar juist de klok op den schoorsteen tien tikte, tien snerpende, gehaaste slaagjes.

Donkere kamer.

‘En nièt ongeduldig worden’....

‘Nee, dokter.’

‘We hebben àllen tijd.’

‘Ja dokter.’

‘En braaf druppelen.’

‘Ja, dokter.’

‘Nee - niet in de gang komen. 'k Vind den weg zelf wel. Dág meneer.’

‘Dag dokter’...

Het licht, het witte licht dat langs de kalkwanden van het portaaltje geketst werd, plaste één oogenblik in haastige schuwheid over zijn gezicht, over zijn kamerbleek gezicht met de diepliggende, matte oogen.

Toen dempte de deur in 't slot, was het duister wederom egaal, het duister zonder éénig contour, zonder één meubelglans, zonder één tintje doorgesiept licht.

Voor de ramen hingen de gordijnen, de rolgordijnen, de valgordijnen, - alles nèèr, zooals geschiedt bij een doode.

Alleen bóven, òver de mahoniehouten gordijnringen glansde een bizar-witte zonstreep op het plafond, een streep zóo heftig van witheid dat ze

eene scheur geleek, snee van blinkend, schetterend licht.

En opzij ook, op het behang, maar minder fel, gleed een lichtreep, vriendlijk geslopen door een gordijnkier, zachtekens wieglend op het glas van 'n prent.

Stil z'n oogen bittend stond hij met z'n rug naar het raam.

Z'n ademgehaal kurkte in de stilte der kamer,

Wáarom bleven ze benee? Waarom was niemand mee boven gekomen?...

Hoor, nou praatten ze met den dokter - in de gang. Dát was Grée - dät moeder - dät Henk. -

Nou zei de dókter weer wat...

's Hooren - 's voorzichtig hooren...

De deurknop beefde in z'n hand, wou niet, dee stroef. Als 't maar geen geluid gaf. Sterker wrong-ie - het slot knerste - de deur kreunde open.

Benee stokte het gesprek ineens.

'Ben je op de gang, Jaap?'

Hij bewoog niet, hield stijf de oogleden dicht, bang voor het wild witte licht dat-ie voelde om z'n hoofd.

'Jaap!'

Nee, hij zou zich niet verraden.

"k Meende dat 'k iets hoorde,' zei moeder zorgvol.

'Laten we in elk geval liever *in* de kamer spreken,' klonk Henk's stem.

Voeten schuifelen over den ganglooper - 'n deur klepte dicht. Zwak stemgeroes schemerde omhoog.

Ja, ze hadden 'n geheim - 't geheim van z'n oogen.

Anders waren ze straks méegekomen, zouden ze niet in de huiskamer fluistren.

Z'n bleek hoofd, bleek van 't zitten wèken lang

in enkel donker, stak door den deurkier, den kier van kleurloos ganglicht.

De oogen hield-ie gesloten - de lippen stonden angstig geplet in den baard van harde stoppels.

Het was mal hóé gezond-ie zich voelde, hoe gezond en hoe ziek, ziek van de verfoeilijke donkere kamer, ziek van 't plotseling licht dat z'n oogen toekneep, toesmàkte, toepèrste. Wat hinderde 't je beestig as je maar éven probeerde naar de witte kalkmuren te kijken... God, God, wànneer zou-ie weer rustig, vrij kunnen zien... Wat was àlle ongeluk bij die vloek, die ellende, die namelooze ramp....

Meer boog z'n hoofd naar de trapleuning.

Op den tast zou 't kunnen.

Flauwtjes lachte-die, terwijl-ie z'n pantoffels uitslipte.

Zoo ging 't bést, héel-voorzichtig. Z'n sokken betastten den vloer.

Dáar had je de leuning - precies - de kromming - nou de éérste tree en zoo zachies an.

Maar met 'n ruk was-ie terug.

Benee deeën ze de kamerdeur open. Hard gingen de stemmen van-praten-over-en-weer, nou de dokter werd uitgelaten...

'Ja, mòrgen kom ik terug'...

'Goed dokter'...

'Dag juffrouw Gree.'

'Dag dokter'...

Het buitenslot klikte - de stappen schuifelden terug - én Gree huilde.

Ze huilde.

O, o, nóú hield-ie 't niet langer uit, nou moest-ie wéten...

Zachtjes sloop-ie over de traptreden; angstig gleden zijn handen over de leuning.

En met pijnlijk gesloten oogen - dat bràndend

licht! - luisterde-die gekromd over de leuning naar de stemmen achter de deur.

Henk sprak:

'... Dan zullen wij den professor laten komen'...

Stilte van onderdrukt gesnik.

'Ja, dat zullen we zeker,' herhaalde-die.

't Is tòch niet noodig!' snikte Gree zachtjes.

'Noodig! Noodig!', klonk de driftige stem.

'Ach, ach, wie zal t'm dūrven zeggen,' huilde moeder ineens hardop.

'Stil toch moeder! Wil je hebben dat-ie 't hoort!'...

Weer wreedde een stilte, waarin scherp de klok tikte.

Aan de leuning hield-ie zich vast, hard-hijgend, nog niet heélemaal begrijpend, bang dat ze z'n ademen zouden hooren.

Het zonlicht rondde een kring op de plek waar-ie stond, dee de koperen roeden vlammen met okerstralen.

Z'n voorhoofd werd kil van angstzweet, z'n handen hielden klam en versteven de trapleuning.

Klonken opnieuw de stemmen, zacht maar duidelijk...

'Nou - móédertje!'...

'n Jongen van vier-en-twintig... De stakker... O, dat ik dat thuis krijg op me ouwen dag'...

'Nou - nou - nou!'...

'In elk geval moèt de professor kommen'...

'En je heb gehoord - wat-ie zei - òngeneeslijk - O! O!'...

'n Dokter kan zich vergissen'...

'Hij vergist zich niet - dat weet je wel.'

'Mijn àrme jongen'...

Weer de stilte van snikken.

Maar nu star, de oogen wijd-open, vreemdlijkwakker, raàk kijkend naar de plek waar de ruit

boven de deur moest zijn, waar de warme zon rijklijk scheen - waar alleen een doffe troebele scheemring iets vaagde van licht, stond hij zonder verdre luistring. 't Dee al geen pijn meer als-ie wijd z'n oogleden sparde - 't stak niet - 't brandde niet - enkel troeble benauwde schéémring.

Toen wreef-ie de hand langs z'n slapen, langs z'n voorhoofd, tastte de trap op - hield nog èven stil, hoorde Gree's huilende stem...

'...Wiè zal 'm voorbereiden?... Wie?'

Machinaal vonden z'n voeten de uitgeslipte pantoffels machinaal deed-ie de deur dicht, zóó zacht, dat 't geen geluid gaf - machinaal zakte-die in z'n stoel, starend in de kamer die nàcht was.

Eerst na 'n half uur kwamen ze boven - lief, vrindlijk - zeien niks.

Gree had druiven gekocht. Die most-ie oppeuzelen om den tijd te verdrijven.

Henk las voor uit de krant, àchter de raamgordijnen - 't heele hoofdartikel - de politiek - de gemengde berichten.

Moeder bleef benee. Die dorst niet.

's Avonds zaten ze 'n hééle poos bij 'm, praatten over alles, zeien niks - niks.

Den volgenden morgen begon 't lángzaam-an.

Geduldig zat-ie in z'n stoel, glimlachte in de donkere kamer.

Hij was er voor 'n déel over heen.

De nacht met 't bidden, 't bidden onder de rustige dónkere dekens tróóste zoo.

Henk, bij 't raam, wóú 't zeggen nou, vriendelijk zeggen. Dat hoorde je an z'n aarzelende stem.

'Zeg - Jaap...'

'Ja?'

't Kan nòg wel 'n poos duren, hè?'

'Ja - ja - Nou: èn?'

'En? En? - Niks èn! 'k Zei alleen dat 't nog 'n poos duren kan'...

'Maar je wou nòg wat zeggen'...

'Ik? - Née'...

'Je wou wèl nòg wat zeggen'...

'Welnee, jongen!'

'O - dat dàcht 'k zoo - dat dácht 'k an de klank van je stem'...

'Nee hoor, heelemaal niet - 'k zou niet weten wàt'...

Mal. Waarom dorst-ie niet? De donkre kamer scheen ze bang te maken. Mal. Hij zat 'r zoo kalm.

's Middags draaide Gree lang, èrg lang.

'Doen je oogen nog wel is pijn, Jaapie?'

'Pijn - nee.'

'Da's al de achtste week, hè?'...

'Ja, de tijd schiet aardig op'...

'Lekker ruiken de bloemen, hè?'

'Jammer om ze in 't dónker te zetten.'

'Ze blijven juist in donker goed.'

'Ja - da's vreemd. - Ik zal wel haast zoo geel worden als - 't binnenste van sla - hahaha!'

'Hè - je moet niet zoo lachen.'

'Niet zoo lachen?'

't Klinkt akelig in 't donker. - En dan'...

'En dan?'

'En dan - ja - en dan' - ze aarzelde beverig; 'en dan - nee - zoo maar'...

Hij hoorde haar scharrelen bij de bloemvaas - èn bordjes verzetten èn de fleschjes-met-de-penseeltjes verzetten - èn 't doosje met poeders verzetten. D'r lieve zwijgende stem leek boven de voorwerpgeluidjes uit te gaan - de heele stilte in de donkre kamer klonk als het teer stappen van vriendlijke, troostende gedachtetjes die mekaar ontweken en weer vonden

en weer zochten, wonderlijk geruischloos als vlinders.

Toen ging ze heen met een paar dingen in de handen die ze niet nodig had, niet mee had willen nemen.

Moeder was de derde.

Die kwam naast 'm zitten met 'r ouwe vertrouwlijk gezicht, 'r mond die in rimpels stond, 'r haar dat zilverwit was - als vroeger.

Ze vroeg alleen: 'Jaap zit je goed?'

En nam zijn handen die nou eindelijk trilden in háár handen.

En zoende hem op z'n wangen, dicht bij z'n oogen.

En zei geen woord.

En huilde niet.

Maar toen-ie nou zelf eindloos te snikken begon, sprak ze zacht:

'Niet huilen, jongen. Da's slécht voor je oogen. Toe Jaap'...

En in de donkre kamer bleef ze naast 'm zitten - tot-ie biechtte van de trap.

Aanzoek.

De tochtdeur scharnierde klagend - de stok ketste in den standaard - pa kwam binnen.

Hij kwam binnen met perzikkleurtjes op de dikke wangen - hij kwam binnen met onrustig neusgesnuif - hij kwam binnen met oogjes die nerveus zochten en lachten.

Maar mà die nou al 'n kwartier door 't spionnetje geloerd had, die 'm had zien aankomen in de verte en neusjes had zitten trekken over pa's slordigheid - pàs 'n splinternieuwe pantalon en de k n i e ë n 'r al zwelligerig door! - ma die zich had zitten opwinden, met kwaadaardige uitroepjes en giftige voornemens om maar vast o p t e d o e n - ma keek nòch naar pa's perzikkleurtjes, nòch naar z'n lachende oogjes - ze leunde z w i j g e n d in 'r stoel, d e e d (zoude een schilder of schilderijencriticus zeggen) als een opgeblazen kip die bij 't geringst verder affront bereid is de tegen-kip te bedansen.

'Dag Mina - dag Suus,' zei pa.

Suus de dochter knikte ontstemd. De mànnen, o! Daar had ma zich op schol uitgesloofd, 'n versche lekkere hollandsche schol met eiersaus en kruimige aardappelen en daar kwam pa - of ie 't dee om ma te tréiteren - 'n rúim kwartier over z'n tijd.

Dat was voor-eergister óók zoo geweest, toen ze lappies met capucijners aten, had je door pa z'n nonchalance kóúwe capucijners met stijve aardappelen gegeten.

Pa keek vrouw en dochter an, vergenoegd snuivend.

'Ik heb gróót nieuws,' zei-ie, de handen voor z'n buik vouwend, om beurten de zwijgende vrouwen beknikkend.

'Hou je nieuws maar vóór je,' zei ma ineens in den toon.

'Haha!' lachte pa, overmoedig: 'as 'k één woord loslaat.'

'k Ben niet dát nieuwsgierig,' snauwde ma en vinnig knipten 'r vingers in de lucht.

'Mina,' begon pa weer.

Ma keek 'm an van boven naar beneden, d'r intense minachting langs z'n broek met de knieën, z'n piqué vest, z'n luster jasje, z'n boord, z'n papwangen slierend.

En alsof ze bevreesd was dat de vernedering nog niet genoeg aangedikt was, trok ze 'r lippen in hautainen plooi en zei 'Bah!'

'Wat bàh?' - vroeg pa uit z'n gezelligen redeneerinkjes-hemel ter huislijke ruzie gesmakt.

'Ja bàh, pa,' hielp Suus: 'daar staat ma 'n uur voor in de keuken - daar koopen we s ch o l voor van 'n daalder - daar sta ik eiersaus voor te kloppen. 't Zal lèkker wezen. Alles naar en stijf. Dan zal u 'n bittertje minder drinken'...

'k Heb geen bitter gedronken,' ontkende pa: 'k ben opgehouden en heb héél gróót nieuws'....

'Dank je voor je níeuws,' zei ma deftig-minachtend.

Als ze góéd kwaad was, werd ze walglijk van b e d a a r d - a f g e m e t e n kwaadaardigheid, werd

ze Koningin Louise in gebaar en stem, Koningin Louise als ze 'Maar ga dan toch zitten's' varieert.

Haar voorname minachting sloeg in.

Ze kon 'r pa helsch mee maken.

Van kantoor tot huis had-ie lopen bedenken èn wikken èn glimlachen, verlangend naar de geblufte, ongeloovige gezichten van ma en Suus.

En nou-ie voor ze stond, goten ze emmers water over z'n plezier, zwom ma's gelaat in haat en grimmigheid, had Suus harde, valsche trekjes om 'r neus.

De leegheid van z'n maag met één Boonekamp, geen druppel meer, kwam in opstand.

'n Vol half uur had-ie met Leonard geredeneerd en de popeling van z'n vaderhart had die zijns maags bedwelmd.

In plaats te vragen: hoe kom je zoo laat, pa? Wat is 'r gebeurd, pa? - in plaats te begrijpen dat-ie eetlust had en 'm te zeggen: je zal wel honger hebben, màn... in plaats van al die motieven die voor de hand leien, zaten ze verstoord en ruziebereid. Goed. Dan zei-die niks.

'Best. 'k Zal me mond houen. Doe maar op!' - zei-die, norsch in den leunstoel zakkend.

'Wel zeker,' sarde ma, die wel had kunnen huilen van spijt - als die màn 'r 'n tráán waard was geweest - 'wel zeker. Noù nog commandeeren! Eerst 't kostelijke eten bederven en wij ons nou háásten! Als je maar weet: *ik eet geen hap*'...

Ik eet geen hap. Ik eet geen hap. Pa's teen begon driftig te wiebelen. In de nègenentwintig jaar dat-ie getrouwd was had dat Ik eet geen hap 'm als 'n keffende hond bij elk ruzietje vervolgd.

Zóó viel 'r 'n woord tegen etenstijd of ma verdraaide 't te eten. En dan déé ze 't niet. Ze had 'n hoofd als 'n steen. Wat ze ééns zei kwam ze

na, enkel om te toonen hoeveel karakter ze bezat.

Pa en Suus liet ze bij die gelegenheden rustig toetasten, zij at geen hap.

Ze dronk water, véél water, en tegen tien uur 's avonds, als 't onweer door liefderijke woorden verwaaid was, liet ze zich als een kraamvrouw beschuitjes met jam en ook wel 'n koud kluijfe toedienen....

Pa dribbelde woest met z'n voeten tegen de lambrizeering.

Rechtvaardigheid in den hemel! Nou had-ie zich gespitst op hùn gezichten, de bekendmaking in 'n luchtig deeg van geheimzinnige phrasetjes, al loopend, gewikkeld en nou hamerde zij 'm op z'n hoofd, ja met recht hamerde zij met d'r vervloekt Ik eet geen hap.

Maar nou zei-ie *niks*. Nou zou-die z'n mond houen nèt zoo lang tot zij 't eerst begon te spreken en dàn zou-die 'r vinnig bluffen.

'Goed,' gromde-die, 't zweet van z'n voorhoofd vegend: 'eet niet! Straf je maag! Wij eten wèl!'

'Pa, u moest u toch heusch schamen'... begon Suus.

'Hou je mond!' zei pa: "k kan 't met je moeder wel alleen af'...

'Tòch zal 'k 't zeggen,' hield Suus nijdig vol: 'da's geen doen. Dat heb u vooreergister ook gelapt met de capucijners - en nou wèer, terwijl u weet dat we visch eten - schol van 'n daalder - jakkus! 'k Zou u niet graag voor man willen hebben'...

'God beware je 'r voor!', zei ma plechtig-in-wrok: 'zoo'n man als je vader had niet moeten trouwen. Bành!'

Pa keek grimmig-verbeten uit 't raam. Met recht

was-ie martelaar. As-die één woord zei. Maar voor geen góúd. 'n Groot, 'n héél groot nieuws vertellen, als je vrouw en dochter je in 't haar vlogen! Nee. Geen syllabe.

De schol lei klam-lillend in den rand van peterselie-blaadjes. De damp sloeg 'r lauwig af, als van 'n stoep, die met warm water wordt gedweild.

In de sauskom geelde de eiersaus, zwaar van bobbeling met ernstige krente-oogjes van kapers - de aardappels klompten stroef in de schaal.

Pa slikte brokken. Z'n vork brijzelde driftig - 't stukje brood duwde de vischkluitjes, 't sausdrabje.

Ma zat in den leunstoel voor 't raam, de handen in 'r schoot gevouwen. En bekeek 'r vettig spiegelbeeld in de zachtkens overwasemde ruit.

Suus, òver pa, schraapte kribbig de graten, kauwde en praatte:

'...Toe ma, eet nou wat'...

Ma knikte rustig née.

'Ma 't is zoo òngezond voor u.'

Ma schudde 'r hoofd.

'Toe ma - wat trek je 't je overdreven an'...

Ma bewoog niet.

De vorken beraasden de borden - de schol lilde - de sauskom geeuwde.

Toen nam pa z'n twééde moot, z'n tweede portie aardappelen en eiersaus. En zich nu aangenamer, menschlijker voelend, ontgaan van z'n leege maag - ja, 'n léége maag met Boonekamp en nicotine kan in 'n zèt je excellentst humeur bederven -, nu ook positiever snappend dat-ie 'n klei n beetje reden gegeven had - begon-ie goedig over 't eerste 't beste te praten.

'Is 'r niemand hier geweest, Suus?'

Suus haalde 'r schouders op. Zoo dee pa altijd as-ie met ma kwestie had.

‘Geen brieven geweest?’

‘Ja - twéé dozijn,’ zei Suus onverschillig.

Pa at. 't Glas bier - vijfcents gèrste - spoelde z'n mond. Hij zuchtte zoò als-ie geschrokt had.

‘Mina, wees nou niet koppig en éét wat,’ zei-die zich afdraaiend.

‘Bemoei je niet met me,’ zei ze uit de hoogte en 'm nog eens néézzettend: ‘alleen kárákerlooze menschen kunnen d'r maag vòlladen, as ze niet slikken kunnen van zenuwen’...

Pa ging niet direct op ma's logica in.

Z'n klevrig mondje schoonwrijvend, leunde die achteruit en zei zonder verdere inleiding, bot af, om iemand de stuipen op z'n lijf te jagen:

‘As je dan wèten wil - Leonard Stam het aanzoek om Suus gedaan’...

Eèn schichtig eeuwigheidsoogenblik dreven ma's oogen naar de restanten van schol, eiersaus, aardappelen - één sporadisch moment ontstroefde heur deftigheid....

Om Suus aanzoek gedaan. Door Leonard Stam van de vleeschhouwerij...

‘Aanzoek gedaan,’ schrok Suus - ma zàt alweer - ‘aanzoek gedaan, pa?’

‘Ja,’ zei hij g l i m m e n d en van Suus' verwonderings-gebluftheid keek-ie knipoogend naar wat zwijgen bleef in den leunstoel.

‘Nou?’ vroeg-ie toen.

‘Nonsens,’ zei ma, in 'n toon die méérder explicatie vroeg.

‘Dáárom was 't zoo laat,’ grunnekte hij; ‘en nou mot Suus 't verder zèlf weten.’

Suus bepeinsde de graten op 'r bord, pafte met open mond en oogen die starden alsof ze van 'n inbraak in 't làte avonduur vernomen had.

Ze was dik in de zeven-en-twintig en al vrijwel ouwbakken.

En, gùs, nou zoo onverwacht die Stam met z'n breejen rug en z'n dikke handen. Gùs, daar had ze niks van gemerkt.

Op 't laatst concert in A r t i s had-ie wel 'n glaasie limonade an hùn tafel gedronken en telkens schapig 'n ànderen kant uitgekeken als zij naar z'n nieuwe das of naar z'n sik keek - maar, gùs an 'n ànzoek had ze ook maar niet èffetjes gedacht...

'Nou?' vroeg pa nòg eens en bijna daverend-vanverheuging pikte-die de laatste kapers van z'n bord.

'En waarom zeg je dat nou pas?' - zei ma perplex van zóó'n b i j z o n d e r e n man, die als 'n clown kapers pikte en àf kòn eten met 'n tijding die èlk ander van streek zou brengen.

'Nóú pas,' grunnekte pa, zich verkneuterend bij de idee dat-ie dáálijk, zoò na z'n voeten vegen op de voormat, had w i l l e n vertellen en dat z'em niet an 't woord had l à t e n komen: 'nòu pas - je wou toch niks hooren! Je wou toch m e t g e w e l d herrie schoppen over de schol en de stijve aardappelen.'

'God, god, wat 'n màn,' klaagde ma.

Doch Suus' smeekende stem weerklonk.

'Hè - toe - pa en ma - kibbel nou niet verder. Zèg u dan of 'k 'm nemen mot'...

Pa hoorde niet. Dàt dee de deur dicht, dat-ie nou nòg op z'n kop kreeg.

'Ben 'k 'r mee binnen gekomen?', vroeg-ie vlammend betoogend.

'Daar mot 'k na rájen,' zei ma wee van bedwongen eetlust, wee van d'r tweede glas water - en nou die b l i k s e m s l a g .

'Wel àllemachtig!', spoot meneer op als 'n vuurpijl.

'Pa - zeg u nou liever of 'k 'm n è m e n zal,'

drong Suus aan, thans d r o o m e r i g de maneschijscholgraten bestarend.

‘Daar blijft-ie bij éten,’ smaalde ma: ‘dat zegt-ie als-ie kláár is.’

‘Had me niet 't eten vergald,’ verweet pa.

‘Egoïst!’ schold ma schamper: ‘ik die nog geen h à p heb gegeten’....

‘Had wèl 'n hap gegeten,’ zei pa, driftig opstaand: ‘ik kwam binnen - toen begon jij over de schol’....

‘Nee, 'k zal me mond houen,’ glimlachte ma verwonderd: ‘vóoreergister kouwe lappen en hard geworden capucijners’....

‘Had ze w à r m gehouen - als je 'n huishouen verstaat,’ zei hij driftig.

‘Wel zeker! - Wel zeker! - Als 't weer gebeurt ga 'k met Suus vooruit eten, kan jij de kliekies krijgen! 'k Zal me uithongeren voor jóú!’

Afgemat zweeg ze.

En pa, in den stoel bij 't raam, zwéég.

Toen klonk nòg eens Suus' peinzend-klagende stem.

‘Zeg u dan of 'k 'm n è m e n zal, pa!’....

Er kwam geen dàdelijk antwoord.

Tegen acht uur werd in 't zijkamertje een kilklukkende verlovingskus gegeven.

Tegen negen, at ma 'n paar beschuitjes met marmelade.

Napoléon heeft slaap.

M'n vrind Nap, dien ik niet in het bijzonder behoef voor te stellen - nà het gebeurde kan ik geen eer met hem inleggen - trapte zoo zuinig mogelijk door de vele en vuile plasjes.

Van z'n parapluie siepten de straaltjes *in* z'n nek, *langs* z'n òpstaanden kraag.

Z'n omgeslagen broekspijpen schepten bij buitjes, als gulzige soeplepels, het water en het slijk dat tusschen de kei-knobbels te hoop liep.

Zonder veel fantasie, geachte vrinden met wie ik mij over dezen òngeachten vrind, terwille van moraal, leering en huwelijksrust eenige oogenblikken ga onderhouden, zult gij primo reeds vermoeden dat het smèrig regende, secundo dat Nap in abnormalen toestand verkeerde (gezien de dwaze stand van z'n parapluie, de straaltjes *in* z'n nek, de nùtteloosheid van z'n òpstaanden kraag èn de lepelende broekspijpen), tertio dat de nacht reeds over de landen zijn konkelend zwart had verbreed, daar de uiterste zeldzaamheid van 'n aangeschoten getrouwd heer niet tot de dagelijksche dåg-dingen gerekend mag worden, wil onze fantasie zich niet van een harer kostbaarste sierselen: het gezond verstand - ontdoen. Nous y sommes.

Nap trapte zoo zuinig mogelijk, voelend als bij intuïtie de spatten en borrelingen die zijn pantalon besmeurden, al hetwelk hem langs den voor fluïden schijnbaar ontoegankelijken weg van 'n kamgaren-confectie-broekje de zeer levende sensatie van ontbijt-hurrie en zure standjes opdrong.

Desniettemin groeide er van z'n kin naar z'n wenkbrauwen, bij herhaling, een grunnekende lach, die zijn aangezicht spleet tot ver over de ooren.

De sociëteitsmoppen schimden aan in een nevel van dansende tafels, tabakswalm, grocjesdamp - ze hërschimden als de geest van Hamlet's vader, met dät verschil dat het vocht 'welks plotseling geweld des lévens vocht doet stremmen' niet in 'n óor, maar in 'n grocjesbelusten mònd door sociëteitbroeders-hand gegoten was.

Nap grunnekte, trapte. Voorzeker zou hij in deze g e n o e g l i j k e situatie zijn thuis gekomen, als niet 'n domme reflex-beweging 'm had gedreven om bij 'n lantaarn z'n remontoir te bekijken. Hij hikte, schrikte. Kwart voor drie.

Zóó b r o o d d r o n k e n was hij niet in z'n dronkenschap, dat hij den morgen met den middag verwisselde, zóo fideel kon hij zich helaas niet gevoelen dat hij de papilotten, de nachtmuts, de oogen zijner Alice vergat.

Alice was z'n vrouw.

Ge vermoedt het ad rem. Alice was niet alleen z'n vrouw maar 'n vróúw, 'n vrouw die terecht ageerde tegen Nap's onburgerlijke deugden, fulmineerde tegen z'n gepierewaai en meer precies tegen de beruchte ouwevrijers-sociëteit O n s G e n o e g e n .

Behalve de redenen die wij in een dergelijk geval, in elke vrouw te respecteeren hebben, had Alice er eene bijzondere om Nap 's avonds thuis te houden. Ze was bang, bang voor spinnekoppen, muizen,

ratten, bang voor een krakende trap, bang voor ieder geluid dat zich van andere geluiden door lugubers, nachtangstigs, onverklaarbaars onderscheidt.

's Morgens was Alice onverschillig, 's middags was Alice brutaal, 's avonds was Alice aarzelend-vreesachtig, 's nachts was Alice van eene schrikachtigheid die zelfs niet bedaarde na het kijken o n d e r het bed, in de kasten, a c h t e r het haardscherm.

Ik verhaal u dit alles natuurlijk niet om Alice in 'n obscuur licht te plaatsen, nòch om haar te verontschuldigen: eene vrouw wier leven verwoest wordt door een sociëteit-loopend echtgenoot of door 'n nachtpit die tot 's avonds twéé precies in 'n café plakt - eene zulke vrouw kan *mijn* pen gevoegelijk missen: die heeft háár tong, háár verwijtingen, háár dreigementen, háár zenuwtoevallen, háár mokken, háár aangebrand eten.

Tot aan de tanden gewapenden heeft men geen Faberpotlood ter extra-defensie.

Mijn vrind bij de lantaarn, dacht in minder tijd dan ik noodig heb om deze paar overpeinzingen neder te schrijven, aan de scènes, die hem wachtten en met een goedgemeenden, goedbedoelden spoed sloeg hij 't hoekje om, benauwd de vele uren met 'n paar minuten te vermeerderen.

Op het bordes trok-ie sukkelend, mistastend z'n bottines uit, veelbeproefd middel dat evenwel op den duur niet helpen moet.

Het gehoor eener gehuwde vrouw verscherpt met het klimmen der jaren (scheurkalender-devies).

En na dit gewoonte-gebaar stak hij zoo voorzichtig als een geneesheer die een wonde sondeert, den sleutel in het slot. Eenmaal. Tweemaal. De deur weigerde - de grendel zat er voor.

Het werkte ontnuchterender dan zes standjes.

Nap vloekte, vloekte herhaaldlijk - alle welke onbeschaafde lasterende uitdrukkingen ik onvoorwaardelijk coupeer, daar een kunstzinnig gemoed met titteltjes volstaan kan.

Nap zeide dus..... èn..... èn.....

Toen beduusd, verkeerd handelend zooals de meeste nerveuze lieden die een paard bij den staart grijpen als ze de teugels bedoelen, trok hij éérszt z'n bottines aan en daarna zacht aan de schel.

Hij had 't omgekeerd kunnen verrichten, daar Alice het dien nacht niet zou hooren.

De schel kuchte bedeesd. Nachtstilte.

De schel hoestte iets harder - alsof ze de aandacht wou trekken van 'n distrait gezelschap. Nachtstilte.

De schel-keel raspte onwelluidend. Nachtstilte.

De schel zei weer bedeesd - bang voor de buren éénsteens - hum - hum!
Nachtstilte.

Bij tijden zou je den nacht in z'n stalen ribbekast willen porren, smachtend naar 'n voetstap, 'n pantoffel-sleep, 'n bloote-voeten-smak.

Nap stond roerloos. Z'n oor bezog het nattig deurglas. Z'n oog bekeek liefdevol het traliewerk er achter.

Dan heftig ofschoon eenigzins groc-lodderig speurend, meende hij een tip te zien van 't rein nachtgewaad dat geen mansoog buiten het zijne óóit gezien had (behalve háár vader, zijn bakker).

Ongeduldig beklopte z'n parapluie-knop het deurglas en z'n stem sloeg in smeekingen over.

'... Aal!... Aaltje!... Alice!... Maak nou géén burengerucht!... Toe Aal!...'

O, het vroeger genot van een ruziestem àchter het glas, het héérlijk geluid van Alice, die haar langgewrokten aanloop nam.

Van nacht niets. Nachtstilte.

Nog eens beredeneerde hij het donker portaal.

'... Aal... Schuif de grendel weg!... Aal, ben je bezeten!... Kom nou, Aaltjè!... Ik ben verlaat... D'r was 'n brand op de Brouwersgracht - op me woord van eer - op me wóórd, Aal'...

Het portaal zweeg en Nap sprong over tot diverse titteltjes-voornoemd, ingehouden titteltjes echter vanwege de één-steenschen-opzij.

Ook dat hielp niet.

En weder zoet-verleidelijk, beterschap-belovend, alle eeden zwerend, óver-zwerend, hèr-zwerend tinkelde de schel in de leege, niet-antwoordende, onbewogen gang.

Was haar 'n ongeluk overkomen - dieven - brand? Nee dan zou je allicht bloed, roet, water zien. Nukken. Enkel nukken. Kwaadaardigheid.

Somber gestemd - de fleurigheid zat allang in z'n bottines - zette hij zich op het stoepje. De grocjes werkten. Hij had 'n ònmenschelijken slaap. Maar wat duivel - etcetera - titteltjes - wat duivel, hij kon toch niet buiten blijven. Nóg eens schellen - nóg eens vinnig kloppen.

'... Alice!... Denk an 't schandaal!... Alice ik sla de ruiten in!... Alice - ik ga politie halen'...

Het witte nette portaalje, met z'n koper-glimmende looperroeden, had maling an z'n geëxalteerdheid. De nacht-zwijgenis bleef - egaal - onheilvoorspellend - beangstigend.

Toen tastte Nap naar z'n beurs.

Een dubbeltje. Vier centen.

Met whisten had-je drie gulden verloren - an groccies had-ie - dee 'r niks toe - geld om naar 'n hotel te gaan had-ie n i e t . Anders zou-ie gewoon zijn weggegaan en den volgenden dag den beleedigde gespeeld hebben.

Weer vlijde hij zich op 't bordes, week, slap, òp

van moeheid, klets-kletsnat. 't Water klukte uit z'n bottines, insiepte z'n nek. Om 'n doodelijke ziekte, 'n typhus op te lopen....

Toen - plòtseling woest - schelde hij nòg eens - duwde 't glas in op de plek waar naar m e n s c h l i j k e berekening de grendel móést zijn. Goddank. Z'n zakdoek brokte de scherfjes af - z'n hand wrong listig door de opening. Bot! Het traliewerk hield z'n pols vast. Die verdraaide securiteit van z'n vrouw!

Nijdiger poogde hij den grendel te pakken. Geen denken aan. Je kwam 'r niet zonder 'n endje ijzer draad....

Nap zette zich opnieuw op z'n stoep, zoog 'n wondje uit - inbreken was niet hèleemaal ongevaarlijk - schelde weder - float - float 't b e k e n d e deuntje uit den tijd toen-ie geëngageerd was - klopte praatte - liep 'n eindje op - liep 'n eindje terug - keek op z'n horloge - vièr uur.

Nog 'n paar uren en hij zou h e f t i g kùnnen luien als porder optreden. Maar voor de één-steenschen kòn 't nou niet, mòcht 't nóú niet.

O, o, wat had-ie 'n slaap, 'n slaap om tot diep in den morgen te maffen, 'n slaap die 'm deed knikkebollen ondanks àlles.

Grimmig liep hij het huis om, bekeek de gesloten tuindeur, de ijzeren pennen en glasscherven van den tuinmuur.

Nee, bij hèm viel *niet* in te breken.

Toen poogde hij het sous-terrein te forceeren. 't Was idioot om buiten te blijven, idioot voor iedereen die langs kon komen. De keukenraampjes waren met traliewerk gesloten. 't Eene met 'n hangslot. Vooruit dan maar m e t g e w e l d . Hij zette zich schrap, trok, boog, duwde, tot het slot brak en het hek in de scharnieren draaide. Hé! Gelukkig. Nou 't raam. En als 'n volleerd, voor niets terug-

deinzend inbreker rolde hij z'n demietje op, drukte het óver het glas - krak - krak - de scherven vielen en z'n hart stond even stil van pure schooiersemotie. Dan, bezeten, opgehitst door de koorts-van-'t-geweld stak hij z'n h e e l e n arm door het gat, trok den raamgrendel weg, stapte in het onbekende op de aanrechtbank....

Hij wàs er. Kwart voor vijven.

Op den tast holde hij thans, verschriklijk van wraakgedachten de trap op, opende de slaapkamer, streek een lucifer af - de gasvlam trilde hoogsissend - het bed gaapte in verlatenheid.

Nap dwaalde gebluft omlaag - doorzocht de kamers, de tuinkamer - niets. In de brievenbus lei 'n papiertje.

Van háár. Letters die dansten als verschrikte koeien....

Nap! ga *niet* in de slaapkamer, 'r zit 'n rat *onder* 't bed. Ik ben achteruit naar moeder gegaan. Hou in godsnaam de deur *dicht*....

Het papier trilde in z'n handen.

En na eenige diverse titteltjes-voornoemd, plompte hij in 'n stoel.

Hij was *in* z'n huis, maar hij wàs 'r nog niet. Zonder Alice zou-ie óók wel slapen - maar de ruiten - de ruit van de deur, de ruit van 't eene keukenraampje

'r Papier voor plakken?

Dan had-ie kans dat de politie 'm in den vroegmorgen opschelde - en de burenen - ze mòsten wel denken dat 'r ingebroken was òf dat hij en Aal gevochten hadden. Nee. Voor geen geld. D'r kon 'n krantenberichtje van kommen. Alles flapten ze in de kranten of in 't politierapport. Wat zouden ze op de Beurs grinneken dat makelaar van Boven.... Nee, hoor! Den kruier-om-den-hoek, die van a l l e s

dee, die laatst ook 'n ruitje ingezet had, kon ie best porren. 't Móést.

De klok stond op half zes toen-ie bleek en goor beldeurtje speelde.

Om zeven waren de twee ruiten weer heel, zonder dat *te* veel menschen 't gezien hadden.

Toen stapte Nap zuchtend en suffig in bed.

Al was er 'n heel nést ratten onder hem an 't coquetteeren geweest, zou-ie nòg geslapen hebben, zóó bek-af voelde-die zich.

In vijf minuten snurkte hij, maar in vijf minuten werd-ie gewekt.

Zij was voor de deur. Hààr stem. Nou kon ze 't ook is probeeren voor 'n gesloten deur. Lekkertjes. Zoete wraak.

'... 'Nap!... Napoléon!... Doe je open?.. Ik sla de ruiten in als je niet dàdelijk'....

De ruiten. Twéemaal was dierbaar.

In 'n moment opende hij de straatdeur, schoot weer onder de dekens.

'Heb je tòch de slaapkamer opengemaakt?... Nap!'

'Laat me met rust!'

'Je met rust laten? Bij áchten! En me hééle nachtrust die *jij* bedorven heb!... Tot half twee heb 'k gewacht.... En toen die ràt',...

Zij begon te snikken op 'n toeval af.

Gelaten trapte hij de dekens weg, wètend dat 'n bui tot kantoortijd aanhield.

Voeteneind.

Juffrouw Brand liep zenuwachtig van n°. 17 naar n°. 37 en werom. Bij 37 was 'n dwarsstraat - anders had ze verder gewandeld. Nu stopte ze telkens voor den spekslagerswinkel, keek, om naar ièts te kijken naar de zweetende ham, de zweetende worsten, de zweetende schotel met reuzel - 't was me 'n hitte - bekeek mede zichzelf in de niet zweetende doch glimmende spekslagerswinkel-spiegelruit, gaf 'n mep tegen 'r hoed die hardnekkig linkszij zakte (de pen hield vandaag niet in 't te haastig gewrongen haar), dan stapte ze pertinent terug tot an 17 waar wèder 'n dwarstraat was en 'n bakkerswinkel z'n ouwbakken krentenbollen en zweetende potten met suikerlekkers etaleerde. Vandaag zweette àlles. Bij den bakkerswinkel stond juffrouw Brand opnieuw stil, telkens opnieuw, betuurde het rekje in de uitstalkast, de ouwbakken bollen - 't waren 'r zès met véél vliegen, wat niet hinderde: ze leien 'r voor 't gezicht - de potten met ulevellen, boonen, zuurtjes en weer met 'n resolute ruk tolde de wandelaarster op 'r scheeve hakken en promeneerde naar 37 den - spekslagerswinkel met z'n spek, z'n reuzel, z'n boterhammenworst en andere spek-zaken. Van 17 naar 37 liep ze wel geregeld vijftien huizen langs. Ge

kunt me gelooven. De 25 had 'n A, 'n B, 'n C, 'n D extra. Ik zou ongetwijfeld deze details ongeschreven laten, ware het niet dat het geduldig en toch zoo nerveus scheeve-hakken-gewandel van juffrouw Brand zich - ge wilt me voorzeker een onjuiste parabool veroorloven? - in volledige aandacht op 25B concentreerde. Bij 25B hakkelden haar hakken dubieuzer over de hobbelige straatkeitjes, gaf ze 'n kregeliger mep tegen den linkszij dobberenden hoed, keek ze schuw doch zeer vluchtig naar het voortuintje met z'n grindpaadje en zonnebloemen èn naar de twee ramen die strak van gordijn-witheid in de roode baksteenmuren gaapten. Bij, liever vóór 25B, wirrelden de gedachtetjes door juffrouw Brand's grijzend hoofdje, wriemelden haar vingers kurkig tegen den stijfseelrok - ze droeg 'n ochtendkatoentje - knipperden haar oogen onrustig. Maar zooals bij 37 met z'n zweetende varkenskluiven en meppen of zooals bij 17 met z'n zweetende krentebollen kéék ze niet, want 'r heele goeie ouwe jufferen-ziel vochtte bij 25B in d'r grijze oogen. De gordijnen van 25B waren neergelaten - gelijkvloers, dat spreekt vanzelf, en één hoog vanwege burenbeklag: 25B had 'n dooie. De juffrouw van 25B was in de kraam gestorven. Nou zat de weduwnaar van 25B met 'n zuigeling van twee dagen, 'n wurmpie waarmee-ie geen raad most weten. Juffrouw Brand's hoed kreeg bij 37 'n frisschen tik. Ze was 't nog lang niet met zichzelf eens - hoe ze 't an most pakken - of ze te vróég was - of ze 't schriftelijk of mondeling most doen - of de weduwnaar van 'r gediend zou wezen - of..... Zwaar van mijmring stapte ze nog eens naar 17. 't Besluit stond vast. Den heelen nacht had ze 'r over liggen piekeren en woelen: as de vader wóú, zou zij om 't kindje vragen. Zoo'n klein dotje in d'r huis - hè, wat 'n bezigheid, wat 'n

dóél in je leven. Maar 't geval was en bleef raar òmdat ze de menschen van 25B nooit gezien noch gesproken had, de gestorven juffrouw niet, den man niet. Zij woonde zelf 'n héél eind verder - op 153. Alleen bij toeval, toen ze d'r inkoopjes deed, d'r onsje thee, d'r havermout, d'r appelstroop, had ze van het èrge straatgeval gehoord, van de juffrouw van 25B die 'r in 'n vloek en 'n zucht ùit was geweest - zoo'n jònge vrouw - en zoo gelukkig as ze met 'r man leefde - zulleke fatsoenlijke menschen waarop niemand uit de straat wat an te merken had.

Besluiteloos - 't lijk stond nog bóven aarde - volhardde juffrouw Brand een poosje voor den spekslagerswinkel. Als een glimmend droombeeld zag ze haar katoentje, haar witte schort, haar roode dasje, haar wippenden hoed te midden der zweetende realiteiten des zwijn's gerookte overblijfselen. Toen bepaalde zij haar aandacht schijnbaar tot een tros saucijsjes, overwoog voor de ontelbaarste maal haar voornemen, de verantwoordelijkheid van zulk een besluit - ze wist zoo weinig van opvoeding - was 't 'n jongen? was 't 'n meisje? - waren 'r kleertjes èn luiers èn 'n wieg? - most 'r 'n min an te pas komen - of kón 't met énkél warme melk - hoe dee je met de tandjes, 't zuur, de kleertjes - en hoe met 't anleggen van luiers - veiligheidsspelden en 'n zuigflesch en arrowroot - en - en.... Steeds voor den spekslagerswinkel dacht ze, delibereerde ze. Nooit had ze vermeend dat dèrgelijke overwegingen haar oud hoofd op hol zouden brengen - nooit was ze eigenlijk jòng geweest - nooit had ze in eer en deugd of in òneer en òndeugd gevrejen - nooit was ze gékùst. Van 'r zeurige jeugd af, 'n jeugd die 'n zuur perspectief had van gewurm, getob, hardwerken, vreugdeloosheid tot ze 't pensioentje kreeg van 'n mevrouw die 'r 'n kwart eeuw had bekeven,

bezanikt, beknord, bedrensd en 'r uit erkentelijkheid voor zóoveel geduld 'n rentetje had gelegateerd - van 'r jeugd af, als magere, leelijke, onoogelijke meid, was ze gespeend gebleven van alles wat ook maar in de vèrste verte op huwelijks-entourage geleek. En nu op het punt een zuigeling te krijgen, een heusche schreeuweleelijk, 'n kind 't welk nog gevoedsterd moest worden, schemerde het haar voor de oogen - de zweetende ham verbleekte - de borsten deinden in vreemden schijn - het spek en de reuzel deden onwerkelijk.

'Zal 'k nou of zal 'k nou nièt?' - vroeg ze zich af, plotseling weder stevig stampend vóórbij 25B op weg naar de krentebollen.

O, as ze dúrfde - as ze 't grindpaadje maar óver dorst langs de zonnebloemen. Maar de witte gordijnen snauwden haar af. Zoolang de dooie 'r lee - zoolang de man 'r nog zat naast 't lijk kòn je niet zoo brutaal zijn om te zeggen: meneer - ik ben de juffrouw van no. 153 - ik wou je kind annemen...

Net ging de deur van 25B open, strakte een wit portaaltje met een groene hanglamp.

'n Juffrouw kwam 't paadje af, 'n juffrouw met 'n sjaal en 'n beugelmand. Diè kon je anspreken.

'Juffrouw'... riep juffrouw Brand, voor 't eerst sinds 'n half uur ergens ànders stil staand dan voor 37 of 17.

'Roep u mijn?', vroeg de sjaaljuffrouw - wat ze niet noodig had te vragen, daar er buiten een mank keeshondje niemand, allerminst 'n juffrouw in de nabijheid was.

'Ja, juffrouw,' zei juffrouw Brand en zenuwachtigsnappend: 'wanneer is de begrafenis - en is u van de familie - en - en is 't 'n jongetje of 'n meissie - och zoo'n lekker meissie ziet-u....'

'Nee 't is 'n jongetje,' zei de sjaal-juffrouw bedrukt, doch dadelijk bereid van 25B te verhalen: 'ja, 't is 'n ramp die me nicht overkommen is...'

'Ja-ja-ja,' sprak juffrouw Brand meewarig: 'maar is 't kind gezond?'

Néé - knikte de sjaaljuffrouw en naar hare oogen gebarend, zei ze: 'de óógies deugen niet'...

'Tù-tù-tù,' schrikte juffrouw Brand: 'deùgen zijn oogies niet'...

'n Ongeluk komt zelden alleen,' klaagde de sjaal-juffrouw meedrentelend naar de zij van den zweetenden spekslagerswinkel: 'zoò de moeder in de kraam overlejen - zoò 't kind blind'...

'Blind,' herhaalde juffrouw Brand, 't grijs hoofd in bewogen rythmen schuddend en nog wel drie, viermaal, zei ze met harde leedsmakjes... 'blind - blind - blind...'

'En daar zit nou de vader mee,' gromde de sjaaljuffrouw verdrietig: 'as je bezocht wordt, kan je doorgaands op je vingers tellen'...

'Ja dat wil doorgaands wel,' beaamde juffrouw Brand en in-eens vriendschappelijk 'n glim doorlatend van d'r voornemens - ze zat 'r vol van: 'ik had om 't kind willen vragen'...

'Nou da's niet an te bevelen - al ben 'k zèlf van de familie,' antwoordde de sjaaljuffrouw ganschelijk intiem: 'want 'n blind kind da's niks as narigheid in je huis - *ik* zou 't niet willen hebben, niet met geld toe. Daar mot u niet an denken, juffrouw. Zulleke schapen hooren 't best in 'n gestich'...

Nog een poos hadden ze als ouwe bekenden voor n°. 37 gebabbeld en mekaar 'n boel vertrouwelijkheden gezeid - toen was juffrouw Brand voor d'r potje gaan zorgen.

Maar 's avonds in 'r bedstee - om negen uur kroop ze onder de wol, lei ze nog eens over het geval van 25B te denken. Poes knorde op 't voeteneind, de klok tikte helder-regelmatig alsof iemand telkens hé-hé zei, muggen doorjoelden de kamer, terwijl ze zóó goed 't raam dichtgehouden had. De muggen en 't gemijmer hielden haar wakker. Driftig de ouwe handen bejeukend, keek ze naar de glansplekjes op 't spiegeltje. 't komfoortje, den knop van de kachel.

As ze nou tòch - as ze.... Hè-hè.... Hè - hè ademde rustig de klok. En starend naar het zwakjesverlichte gordijn met z'n kontoeren van ficusbladeren bleef ze fantaseeren over dooie oogjes in 'n rood-huilend gezichtje. Hè-hè - hè-hè zuchtte de klok en de muggen zoemden ver-af - dichtbij....

Den anderen dag, 's avonds, belde ze an. 's Morgens hadden ze begraven.

De sjaaljuffrouw dee open - zonder sjaal.

"k Wou uw neef toch is over 't kind spreken,' zei ze bleu - 't mensch had 't 'r gister zóó afgerajen.

"t Kind is óók gestorreve,' zei de sjaaljuffrouw bot: "k zou haast zeggen goddank - 't wou geen voedsel nemen, en me neef leit in bed - die mot morgen om vijf uur weer an z'n werk'....

'Ach. Wèl. Wèl,' fluisterde juffrouw Brand de gang in - in de buurt van 'n dooie mot je niet hard spreken -: 'wou die niet eten?'....

'Nee. Niks hield-ie in. Tja, 't is 'n bezoeking.'

En weer ging het gesprek der vrouwen in vrindelijke vertrouwelijkheden over - van de kosten van zoo'n geval - van de weduwnaar die nou wel 't best zou doen om 'n andere vrouw te trouwen - want 't huisraad ziet-u....

Doch 'n uurtje daarna lei juffrouw Brand in 'r bedstee te huilen. De weergaasche muggen gonsden en zoemden, de klok zei telkens zeurig: hè-hè. Ze had al zoo uitgerekend dat ze de krib zou zetten op 't voeteneind - waar de poes lei. En nou niks.

Het geolied bordje.

Voor de huisdeur ketste het hoefgetrap der wachtende paarden.

‘Toe dan!’, zei Henk: ‘kwart voor twee - we hebben geen tijd te verliezen’....

En Johan, even ongeduldig, even netjes gerokt betrommelde het tafelblad.

‘Nee - ik dúrf niet goed,’ aarzelde ze.

‘Je dúrft niet,’ spotte vader: ‘twijfel je dan nog 'n moment?’

‘Kom,’ drong moeder aan: ‘zet maar gerust je hoed op - *ik* vin 't 'n áárdige verrassing’....

‘Liever niet,’ hield ze bijna-angstig vol: ‘stél je 't geval dat nou nòg is’....

Al de stemmen knapten driftig haar aarzling. Vader riep luidruchtig ho-ho! - moeder haalde de schouders op. Henk en Johan schreeuwden haast nijdig dat ze mal was, dat 't niet hielp of je bang dee, dat 't nóú zoo secuur was als tweemaal twee vier....

‘Jongens,’ zei ze verlegen: ‘gaan jullie nou alleen - dan dek ik de tafel af - dan - dan - Da's toch véél huislijker voor Edi!’

‘O jij zenuwschepseltje,’ lachte vader: “k zou je wel is voor erger dingen willen zien staan’....

‘Dan nièt,’ zei Johan spijtig: ‘klaar Henk?’....

De trap kraakte onder hun stampend geloop, de koperen roeden rinkelden, de deur bonste dicht en het hard gehamer der wielen doorklepperde het straatje.

Vader voor het raam keek de jongens na.

Coba dekte. Anders dronken ze om half één koffie.

Vandaag zouden ze 'r niet aan gedacht hebben.

‘Nog 'n half uurtje,’ zei moeder, ongerust in den leunstoel. Door het spionnetje overzag ze de straat. Het rijtuig rolde den hoek om.

‘Zet toch 'n ánder gezicht,’ bromde vader zich plots omkeerend: ‘je brengt ons allemaal uit de stemming’.

‘Ja, papa,’ zei ze schuw.

‘Ja-papa, ja-papa,’ herhaalde hij knorrig - als-ie niet op tijd at en dronk werd-ie van 'n vervelende prikkelbaarheid - 't was 'r nou ànderhalf uur over -: ‘wij hebben je niet v e r p l i c h t’....

‘Noù,’ suste moeder, bang voor 'n huilpartij: ‘zet de bloemen óok op tafel, Coba’....

Stilletjes schoof ze de kamer uit, naar de studeerkamer, in 't achterhuis. De gordijnen hingen zwaar voor de ramen, dompelend het vertrek in een killen schemer. Alles leek triestig, zwaarmoedig. De boekenplanken rekten log-dreigend, de papierentafel stond lusteloos-grommend.

Alleen het bureau met z'n bloemen, z'n rozen en boschviooltjes fleurde op in 't geschemer.

Bij de vensterbank hurkte ze op 'n taboeret, keek naar twee pakjes tusschen de bloemen, een hoog pakje, een plat.

Moeder schrikte haar op.

‘Ga je h íer zitten, Coba?’....

‘Eventjes maar, mama’....

‘Heb jij die bloemen?’....

‘Ja mama.’

Glimlachend nam de ouwe dame de pakjes op, opende ze. In het eene was een doosje met visitekaartjes E d i B i n g , a r t s , in het ander een koperen naambordje met sierlijke letters E d i B i n g , a r t s .

Bijna liefkozend pakte de ouwe vrouw de dingen weer in.

‘Hè, als-ie 'r nou maar dóór is,’ zei ze zuchtend.

‘Als’ - herhaalde Coba en ineens zakte ze in kleinkinderachtig gehuil.

‘Als,’ zei moeder met verwonderings-stem.

‘Hij was zoo stil vanmorgen,’ snikte Coba, blij effen te kunnen huilen, nou schoonpa 'r niet bij was.

‘Hij was nièt stil,’ viel de ouwe vrouw uit en plots kribbig van beweren, want óók hàar zat 't dwars: ‘hoor is, Co, je mot niet zoo màl doen. Jullie hebben 't g e w i l d . *Wij* wouen niet. Neen, *wij* wouen niet.’

En zelf benauwd van allemaal zenuwtjes die 'r stem barscher lieten gaan dan ze wel wóu, geen raad wetend bij de stil-snikkende jonge vrouw, knorde ze de studeerkamer uit, de groote gapende stille studeerkamer.

Domp gebukt zat ze, nu denkend aan alles wat vooraf was gegaan, aan 't leven van zuur ge-oorlog tegen mekander, omdat 't tégenliep.

Drie jaar geleden was ze met Edi getrouwd. Z'n ouwers wouen niet. 'n Jongen die met móéite semiarts was geworden, met moeite omdat-ie méer uitging en méer plezier maakte dan goed voor 'm was, móést niet an trouwen denken vóor-ie gepromoveerd was.

Maar tegen de hardnekkige verliefdheid van hèm viel niet veel in te brengen. Co had-ie ontmoet op 'n studentenbal, Co was 'n beeldje en Co was arm.

Of z'n vader redeneerde, of z'n moeder soebatte: hij wòu trouwen. Als ze geen toestemming gaven - geld was 'r genoeg, om gèld hadden ze 't niet te laten - dan gaf-ie z'n studie 'r an, dan vertikte-ie 't om te promoveeren, dan trouwde-ie toch omdat-ie meerderjarig was en zou wel in den handel z'n brood zien te verdienen.

Als ze jà zeien, zou-ie zich doodwerken, radikaal kapot werken om z'n verloren tijd in te halen.

Toen machteloos, dol veel houdend van d'r oudsten jongen, zeien vader en moeder jà - op één conditie - Edi en Coba moesten bij hen komen inwonen. Dan kostte 't niet zoo véel geld. Dan bleven ze tóch bij mekaar - dan liep alles van 'n leien dakje.

En waarlijk ze hadden zich niet te beklagen. Bedorven, verwende, vertroetelde Edi werd als 'n lammetje in z'n trouwen, werkte stevig, schoot hard op. Co had 'n invloed op 'm, 'n zachten goeden invloed waarover z'n ouders verbaasd waren. Maar Co, hoe lief en zacht en opwekkend ze was, had geen examen af te nemen en Edi, die acht jaar van z'n jonge leven verboemeld had, had verbazend veel moeite z'n hersens tot studie te traineeren. Studie is als sport: ongebruikte hersens en ongebruikte spieren dutten in. Zoodat hij de éérste maal voor z'n artsexamen zakte, maar zoo gemeen zakte dat-ie 't thuis an niemand, zelfs niet z'n vrouw dorst te vertellen. De professors mòchten 'm niet, zei-die.

'n Jaar later dee-die wèer examen na hèel hard werken. En opnieuw kwam hij thuis, lusteloos, òp, meer ontmoedigd om 't z'n ouders en z'n vrouw te zeggen dan om 't feit zelf. De ellende als je 't respect in de oogen van je eigen vrouw verliest, as ze je meelijdend gaat ankijken, als ze je niet meer in je vertrouwt!....

Co was lief, vertroostend gebleven. Hij wàs haar knáppe, werkzame, intelligente Edi en al zeien àl de professoren 't tegenovergestelde, dan geloofde ze 't toch niet. Maar met de familie was 't anders, werd de toestand gespannen, netelig, verdrietig.

Twéemaal gezakt. Twéemaal. Vader zei niets. Moeder zei niets. Ze wrokten. Daar had je 't, als 'n student de dwaasheid beging te trouwen vóór-ie gevestigd was. Wie hadden 'm gewaarschuwd? Wie hadden 'm nog zóó gezegd?....

Als Edi 'r bij was, zwegen ze, deeën ze gewoon - bang voor z'n drift - als ie út was, naar 't gasthuis, of lessend bij 'n privaat-docent, kreeg de jonge vrouw de volle laag der speldeprikjes en bedekte venijnigheidjes.

Geen dag ging 'r voorbij of ze moest hèt hooren, hèt dwaze om op die manier te trouwen. Nou zag ze 't zelf. Nou kon ze ondervinden, hoe plezierig, hoe prettig 't was afhankelijk te zijn van anderen.

Sterker werd de crisis toen bij de derde maal de professoren wél tevrejen waren maar toch verzochten om na Kerst nog even terug te komen. Zóó waren ze niet verantwoord. Bijna wanhopig was-ie thuis gekomen, had gehuild toen ie met Co alléén was, de professoren vervloekt, die 'n pik op 'm hadden. Andere reden bestond 'r niet.

Na dàt examen werd het een openlijke vijandschap met de ouders. O, 't geluk om 'n éigen huisje te hebben, niet dagelijks bespied te worden, niet de zeurige gemeenschappelijke maaltijden, niet de eeuwige afhankelijkheid....

Vandaag was Edi den uitslag van.... de vierde maal gaan hooren, hadden Henk en Johan, nu zéker van de overwinning, 'n rijtuig besteld om 'm af te halen, hadden vader en moeder èn Coba bloemen gekocht, leien de óude pakjes te wachten, het

pakje met de visitekaartjes E d i B i n g , a r t s , dat al bij het eerste examen had gereed gelegen, haastig vermomd was toen ie zakte en het pakje met het koperen naambordje Edi Bing, ARTS dat ook al vóór het eerste gekocht was, telkens met tranen en zuchten en mokken v e r s t o p t werd en in de olie gezet (voor het bederf), als-ie treurig en verwoed terug kwam. De visitekaartjes, de nette, sierlijke kaartjes E d i B i n g , A R T S , waren van Coba - het geoliede naambordje met de scherpe krulletters EDI BING, ARTS waren van vader en moeder. De schroefjes leien er bij, de koperen schroefjes om het in minder dan geen tijd in de deur te schroeven. Met het bordje kwam de zelfstandigheid. Zónder 't bordje bleef het verdrietig-doen van alle kanten....

Wel 'n kwartier had ze gezeten, het hoofd in de handen, niet durvend te luistren naar 't rijtuig dat 'm thuis zou brengen. Precies waar ze zat, kon ze àlles hooren van op straat. 'n Hondenkar schrikte haar op, 'n wagen deed haar schòkken.

Werd de kamerdeur geopend, keek de meid, die van àlles wist, de goeie ouwe meid, door den kier.

‘Is meneer 'r nog niet?’

‘Nee, nog niet’....

“k Heb ook blommen, mevrouw’....

‘Dankje, Saar’....

Glee de deur dicht, suisde de stilte om haar leventje heen, haar leventje dat geen heelal kende, geen wereld, geen gebeurtenissen - enkel het verschrikkelijk dreigende, wanhopige e x a m e n .

Hoorde ze voetstappen nu, sluipende voetstappen, punten van voeten die tegen de koperen roeden stielen - hoorde ze den looper zachtkens piepen en een deur scharnieren...., bleef 't verder stil, angstig-stil.

Wie was 'r naar boven gekomen? Wie - zónder schellen?....

Wit, onbewogen, zat ze toen de deur open werd geduwd.

Hij was 't niet.

Schoonvader, norsch, met de vreeselijke t i j d i n g op z'n gezicht stoof binnen.

Ze hoefde niet te vragen.

Hij zei dadelijk, zonder complimenten: 'Mis!'

'O, O,' zei Coba versuft.

Met lippen geschroefd van kwaadaardigheid, liep hij op en neer.

'Waar is Edi?' vroeg ze zacht.

'Edi! Edi!' snauwde hij: 'Vóór! Durft 't je niet te zeggen! De stommerik! Die dokter van 't jaar nul'....

Haar tranen bedwingend - strak van ontzetting - nam ze het pakje met de visitekaartjes, stak het in den zak en lichtbevend knoopte ze het oude touwtje om het vettig bordje. EDI BING, ARTS.

'Smijdt ze in 't vuur!' gromde de oude heer: 'eerst acht jaar niks uitvoeren - dan 'n vrouw die 'm van z'n werk houdt!'

Ze antwoordde niet, keek triestig naar de rozen, de boschviooltjes, sloop naar de voorkamer, waar moeder bedrukt zat èn Edi.

'Lieve, goeie Edi - 'k trek 'r me n i k s van an', zei ze, z'n gebogen bleek hoofd dat niet meer aan studie gewend was, in haar handen nemend.

't Rijtuig met Henk en Johan in d'r rokken hield voor de deur stil.

De recensie.

Zoetjes-verheugd knikkelde het ouwe gelaat bij de lamp - de groote neus knikkelde, de mond knikkelde, de oogen met d'r stille genot-glansjes knikkelden.

Ze zat in gestadige verrukking, de woorden meemummelend, wèer herhalend, zachtjes voor zich heen, de goeie, lieve, heerlijke, gòddelijke woorden-van-de-krànt.

Ze bewoog de handekom, vervouwde de handen, verlei de handen.

Ze keek naar het lamplicht, belachte het lamplicht, doorstarde het lamplicht.

Ze bukte d'r ouw-molme lijfje over het tafelzeil, vredigjes-ademend.

Ze klemde de lippen en spichtte d'r kinnetje.

Ze dee ernstig en aandachtig, vroolijk en verwonderd, bestaarde opnieuw de lamp, de vlam, het glas, de peer, het vettige koper.

Alles aan haar verweerd rimpelgelaat, het grove gelaat met de jukken en den tandloozen tammen mond, leefde sterk en helder en vol innige blijde verwonderinkjes om de goddelijke, prachtige woorden, die ze nou wel haast kon droomen en nog 'ns droomen.... hervorragende Qualitäten....

ehrenvolle Carrière... künstlerischer Ernst...

En terwijl Saar's lijzige stem 't Duitsch nóg eens verschrompelde tot 'n bargoensch gedoetje van-allesen-nog-wat, oom Sem plezierig z'n hoofd schudde, tante Bekkie glimlachend luisterde asof 't niet kòn, asof 't gòs-ònmogelijk was, zat zij maar te knikkelen naar de lamp, enkel te knikkelen, zaligjes, tot op-huilen-toe genietend, zóo dankbaar, zóó geroerddankbaar dat God zùlleke wonders verrichtte....

'Nou?' - vroeg Saar: 'hebbe we 'n greintje overdreven?'....

Oome Sem zweeg, paf, gewoonweg onderste boven.

Z'n grijsbaardige kop wiegde van verbazing soezig heen en weer, alsof het geluid zooveler woorden hem links en rechts de ooren beduusde.

Tante Bekkie veegde d'r tranige oogjes, d'r rooie àltijd ontstoken oogjes die moeilijk in 't licht keken. Ze dee als oom Sem, liet het dor hoofdje op de geweldige ontroeringsgolven drijven, tuitte haar mondje, klepte d'r tong tegen 'r kurkig verhemelte, wat allemaal verkouen kippegeluidjes gaf en zonder meer aan moeder èn Saar èn oom Sem het wònder luchtte, het wonder dat toch eigenlijk niet kon - gòs-onmogelijk leek....

'Ja - da's ònze Joozep - da's m i j n Joozep' - zei moeder, vreemdlijk-gelukkig.

Ze zag niets van de kamer, niets van het tafelzeil, nièts van de lamp, niets van 't gordijn, niets van idioot Brammetje dat 't lucifersdoosje spelend beplukte, niets van het vele dat de ooglijn doorsnee.

Ze was in het land van Nirvanah, zónder lichaam, zónder zorgen, zónder omgeving, zonder één ding van reëele wrijving, zonder iets dat je tasten, ruiken, omvatten kon - ze staarde, lachte vreemdlijk, lachte de wijde verte toe waarin als een ijl dampje

het gelaat van hàr Joozep tusschen de goddelijke woorden-van-de-krant dreef - de woorden die er waren en nièt waren - nee, die er bépáald nièt waren en toch z'n kroeskop met ongekende nimbusglansjes omgaven.

Stoorde haar Oom Sem.

'Ongeloofelijk,' zei-die: 'gewoon ongeloofelijk! - Lees 't nòg is'....

En weèr, blij dat 't zóó insloeg, las Saar, het gele bevingerd krantje onder de lamp houdend, grijpend de letters waar 'n rooie potloodstreep de de aandacht vroeg: Herr Jozef Kahn von Amsterdam hat hervorragende Qualitäten als Bariton und zeigte einen grossen künstlerischen Ernst. Wenn nicht alles täuscht, dann darf ihm auf dem Gebiete eine ehrenvolle Carrière bevorstehen'....

Bij het einde der roode potloodstreep, waar de recensie met 'n ànder zanger vervolgde, knapte Saar's stem.

Maar nu barstte de bewonderingsbom.

'Kò-lòs sààl!' schorde oome Sem: 'staat dat allemaal gédrúkt?....

'Wat 'n gòswonder,' zei tante Bekkie, de betraandrooie oogjes knipperend.

'En as 't Joozep is nièt is' - redeneerde oom Sem - 't kòn haast niet. - Joozep die voor 'n jaar als korist na 'n Duitsch plaatsje gegaan was - Joozep die wel 'n pràcht van 'n stem had, maar altijd in 't kóór zong - Joozep nou zoo ineens met roem in de krant....

'Ja, 't zal Joozep nièt weze!', schreeuwde Saar onder 't lamplicht: 'hoe kan me zoo ies denke! - Joozep Kahn - Joozep Kahn - Asof 'r twéé b a r i t o n n e Joozep Kahn zijn - asof-die 't zellevers

niet overgezonde heit! Wat 'n gekkigheid!'....

Nou, oome Sem begreep dat ook best. Hij had 't zoo-maar gezeid - zoo-maar in de geblufte verwondering van de éér, die Joozep in Duitschland genoot.

“k Heb 't áltijd gedocht, altijd gedocht,’ zei tante Bekkie: ‘mijn geeft 't geen bewondering - Leest 't nog is overnieuws’....

Het gele papier verfromde onder de lamp, kuchte met zachte deukjes en Saar's bargoensch, Saar's Duitsch, dat van Duitsch tot komiekig Hollandsch met zangerige aanloopjes en dalinkjes vervloeiide, doorpraatte voor de dérde maal (bij tante Bekkie en oome Sem), voor de ontelbaarste maal (sinds vanmorgen) het klein, benauwd kamertje., ‘.... ha at 'rvoor à à à à gend kwalitijte a als Baarritóón’....

‘Mag je je lèvensdage lang beware,’ sprak oom Sem.

‘Blijft tot an me dóod opgeborrege,’ zei moeder nog in de nàverrukking der gebeurtenis.

Een oogenblik keken allen naar de lamp, gingen de ademgeluidjes door de kamer, peinsden ze collectief over Joozep.... Joozep.... Joozep.... en de pràcht van 'n woorden in de krant....

Brammetje speelde met 't lucifersdoosje. Glurend na grootmoeder die niks zag, na moeder die niks zag en na oome en tante die niks zagen, streek-ie met z'n groezelvingertjes, die kleefden van suiker en koffie, 'n lucifer af.

‘Zal je 't làte,’ knorde Saar: ‘blijf je d'r af!’....

Meteen mepte ze 'm om z'n ooren.

‘Nou,’ vergoeilijkte tante Bekkie.

‘Dat kind wordt 'n brandstichter,’ snauwde Saar, “k heb nog nooit zoo wat gezien’...

Brammetje keek sip - en 't geprek was weer *in* de recensie.

'Hij heit me,' vertelde moeder: 'vanmorrege vijf Marke gezonde en 'n brief d'r bij - engel van 'n jongen! - gezegende jongen! - maar de kránt die dee me véél meer plezier - al wou je me 'r tien gulde voor geve, krijg je 'm niet'....

'Voor tien - nog voor geen hònderd!' zei Saar: 'wie had ooit gedacht dat *wij* in de krant zou komme.... Kàhn... Kàhn.... Kàhn.... in 'n Dùitsche krant.... 'k Kon me ooge vanmorrege niet geloove'....

Het lamplicht overgeelde de ouwelijke kamergelaten, het gelaat van àl-maar-glimlachende moeder, den grijsbaardig-tanigen kop van oom Sem, het dor hoofdje van tante Bekkie, dor met de roode tranende oogen, 't breedtrekkig gelaat van Saar, het kortgeknipt, groot hoofdje van Brammetje die te pruilen zat.

En het wònder tikte door de kamer, tik-tik, met de metalen kleppergeluidjes van het ouwe wekkertje meê, het wonder van Joozep en de krant - de krant - Joozep - Joozep - de krant....

Toen most tante Bekkie het gele, verfonfaaid papier zèlf bezien, schoof Saar's vinger als een bladwijzer mee - boog oom Sem z'n in marktventen en negotiezorgen verweerden kop over de krant, keek-ie ènkel naar den naam die *zijn* naam was, naar 't simpele, zwarte, beduimelde maar toch hèldere en vreugdvol woord K a h n .

Het was een vervouwen, slecht-papierig-krantje uit een obscuur provinciaal, allerprovinciaalst dorpje waar 'n liefdadigheidsvoorstelling 'war arrangirt' voor een metselaar die van een stelling was gevallen en 'n vrouw met zes kinderen had nagelaten. En aangezien voor 'n dooien metselaar geen prima-artisten te krijgen zijn, was Herr Josef Kahn onder meer als gast opgetreden, had de obscure criticus van het

provinciaal blaadje een lange lijn getrokken, niet vermoedend, hoe in Amsterdam 'n ouwe moeder, 'n zuster, 'n oom Sem, 'n tante Bekkie z'n woorden zouden lezen, herlezen, genieten - hoe veel malen God gedankt zou worden voor diè éer, diè róem - hoe dikwijls goeie kamer-ouwbakken Saar 't op háar manier zou reproduceeren.

'Wat 'n jammer dat David zaliger nagedachtenis dàt niet beleefd heit,' zei moeder na 'n stilte.

'Ik heb 't àltijd gedocht,' herhaalde tante Bekkie....

Er werd geklopt. Ze riepen àllemaal tegelijk 'Binnen!', schreeuwden goeien avond én stukken recensie....

Want al was Heintje geen familie, al had-ze geen recht om te wéten: ze zouden 't nou an de eerste de beste verteld hebben, enkel van zaligen drang òm te vertellen, om d'r gemoed te luchten dat overbezwangerd was door de woorden van de krànt.

Heintje, van twee-hoog, die 'n eindje kaars kwam leenen, nou de winkels gesloten waren, Heintje most zitten gaan en luisteren. En omdat Heintje geen Duitsch versting, vertaalde Saar 't in Hollandsch dat niet veel van d'r Duitsch verschilde, zette Heintje groote òngeloovige oogen - of dàt Joozep de zóón was - de zoon die in 't koor van De Groot-van-de-opera gezongen had?....

'Nou née!', schreeuwde oome Sem: "t zal 'n ander zijn! Als 't 'n ander was zou wij 't toch niet uit de krant vóorleze?'....

En moeder herhaalde met d'r ouwe, èrge-ouwe, door geluk-verzachte stem: 'Dá's ònze Joozep - mijn Joozep'....

Over de enorme gebeurtenis bleven ze nog 'n heele poos, òok met Heintje die d'r kaars vergat, praten.

Ze kregen dispuut over opera's - over *De Jodin*

die ze allemaal in den Parkschouwburg gehoord hadden - over muziek - over kùnst.

Oome Sem most niks van Wagner hebbe - dat wàs geen meziek - dat was van alles door mekaar - daar wer je dòòf, geregeld doof van. Tante Bekkie, moeilijker kijkend nou 'r zoo'n damp kwam van Sem z'n zware sigaar, had driemaal *De Troubadour* gezien. Die kon ze dróóme. Saar ging liever na 't theater - as Frenkel speelde of Loewie - andere wàre d'r niet in heél Holland - Sara Bernaar was niks....

Toen cirkelde 't gesprek nog eens naar de gore, kleine krant, de krant vol vetvlekken en vouwen, de krant-met-de-critiek, de krant die jaren èn jaren genot en zoete uurtjes zou geven, de krant die besproken, beschreeuwd werd op de trap toen moeder en Saar meeliepen om oome Sem en tante Bekkie uit te laten tot an de deur èn om 'n luchie te happen na al 't geredeneer over en weer over kùnst. Heintje zou effen op Brammetje passen.

En ook nog op straat hokten ze op een hoopje, pratend over wat ze an Joozep zouden zenden, nou-die zoo'n éér génòten had - 'n worst en zés kiksies van tante Bekkie en 'n ketting van oom Sem (die die toch niemeer droeg) en 'n bouffant van Saar - en 'n brief 'r bij van allemaal....

Moeder sjokte vooraan de trap op - Saar sjokte achter.

Ouwe menschen zijn zoo zwak ter been.

Maar 't scheelde geen haartje of ze vielen allebei terug, toen de deur openpiepte.

Er hing een brandlucht.

Op 't tafelzeil lei 'n nog nasmeulend propje zwarte schilvers, dat ritsend verwaaide door den adembek der gapende deur.

En Brammetje, huilerig kijkend om wàt-ie gedaan had - wat niet mocht - wat-ie wel wist - gilde dadelijk dat *hij* geen lucifers gebrand had.

Lijkbleek zakte moeder op 'n stoel.

Saar vloog op het roethoopje toe, dat stérker nu dwarrelde.

Er lei nog één uitgeknaabeld, uitgebeten boekje, met niks er op as 'n advertentie.

Saar's driftige hand kletste om Brammetje's wangen.

Moeder begon wanhopig te weeklagen.

Stalverschrikking.

De laatste tram was binnen - de laatste paarden stonden min of meer gemoedlijk te ruiven in den ruimen, electricch-verlichten stal.

De geluiden klonken als gewoonlijk - kettingen schuurden - haver werd verknabbeld - hoeven dreunden en ook minder appétisant gerucht, 't welk onbeschreven kan blijven, trouwens geen aandacht trok, versmolt in de stal-monotonie, in het gedoe van vandaag en morgen, van gister en eergister, zooals de tram-remise 't jaar in jaar uit kende.

Doch plots geschiedde eene zaak van hevige ontsteltenis, waarvan ik geen seconde zou wenschen te of zou kùnnen overdrijven.

Suus, het bruintje, verhief zich op de achterbeenen, rekte den hals, keek door het getralied boogvormig raampje en haar manen rezen te bergen, te bergen zóódanig dat de rijzenis in 't oog móést vallen.

Truus, 't ander buurtje dat in tweespan hare vriendin begeleidde van Linnaeus naar Dam en werom (sinds èttelijke jaren) en alreeds een weinig tukte, schrikte wakker - voor en achter schrikten ze wakker en 'n schimmel bij de deur sloeg van emotie met àlle beenen gelijk.

Suus kéék, zakte terug in haar contemplatieve

ruif houding, maar haar neusvleugels trilden en zwakke sidderschokjes doorrilden haar lichaam.

‘Wat bezielt jou, vannacht?’ - vroeg Truus, gemelijk om zooveel onnoodige stoornis.

‘Spreek niet van z i e l,’ huiverde Suus en somber pratend, stem van grafspelonk-luguberte, zeide zij hárd én meedoogenloos, niet denkend aan de jeugdiger rossen in deze nachtelijke stal-tram-verlatenheid: ‘ik keek uit het raam, wíl ik meende te hooren den adem van het geestespaard dat ik reeds twéemaal voor mijn geestesoog zag verschijnen.’

‘Bêtise!’, schreeuwde de schimmel.

‘Nonsens!’, knorde een vos: ‘hoe is 't mogelijk in onze verlichte nieuwe eeuw in die mate bijgeloovig te zijn.’

En een hengst, welbekend om zijn gezond oordeel over velerlei quaesties, plooide verachtelijk zijn bovenlip, sprak beslist: ‘jij schijnt aan nachtmerrie te laboreeren’....

Eenige momenten beschenen de electriche lampjes de ruggen der paarden.

Maar mét Suus' te-bergen-gerezen haren was er onrust in de remise gekomen.

‘Ik bezweer,’ zei eindelijk Suus: ‘ik bezweer dat ik reeds tweemaal een bakkie ontmoette getrokken door een ónzichtbaar paard. De koetsier zat op den bok - neè, 't was geen verbeelding - lach maar niet! - er móést een paard voor staan en 'r was géén paard te zien!’....

‘Hèhèhè! Wat 'n mop!’, grinnikte een ouwe gediende die van de Linnaeus naar den Dam vergrijsd was: ‘je zal 'n fiets of 'n locomotief voor je neus gehad hebben’....

En 'n geginnegap van belang. Want zoo wijs, zoo modern waren ze nu allen wel dat ze 'n stoom-

paard van 'n ademend, etend, bewegend paard-met-'n-ziel konden onderscheiden.

'Nee,' zuchtte Suus: 'de tijd van gekheid is voorbij....

Nimmer behoorde ik tot de nerveuzen.

Noch mijn vader, noch mijn moeder waren neurasthenici - ik hèb 't gezien en wàt ik g e z i e n heb, gezien, wat je noemt gezien, laat ik me niet afstrijpen door gespot en hoongelach.

Op den bok *zat* de koetsier.

Hij leunde op 'n wandelstok. Anders dee die niks.

Voor 'n brievenbus hield-ie stil - toen - toen - zònder zweep - zònder "vort pèrd!" begon 't paard, dat je *niet* zag, te trekken, ree hárder dan wij.

Vrienden, geloof me, de wonderen beginnen pas. Ik ben er van ondersteboven.

Een paard met een onstoffelijk lichaam - een evenpaard dat hoort zonder ooren, ziet zonder oogen, loopt zonder beenen, trekt zonder spieren, 't is om te huiveren - 't is gruwelijk-angstig'....

Haar overtuigende, angstige toon had de gansche remise met lamheid geslagen.

De hengst stak spichtig z'n ooren van links naar rechts, durfde z'n hap haver niet slikken, de ouwe gediende loerde schichtig, met koloogen die inderdaad haar hoofd uitkolden.

Suus, thans niet langer bevreesd haar weedom te uiten, integendeel de rondomme stilte als een verschrikte vraag taxeerend, luchtte spontaan haar gemoed. '.... Een locomotief ziè je - een fiets aánschoúw je, zelfs zonder zenuwschok, al betreur je de concurrentie van dingen die onzen arbeid gestadig ondermijnen, lacy ons gansch geslacht - wil ons bestaan voor het diér-mensch r a i s o n

d'e t r e behouden - naar volksgaarkeukens, rookerijen en worstfabrieken verwijzen.

Evenwel, mijne vriendinnen en vrienden, dit raakte tot heden ons hùtsel, onze materie.

In ons leven worden wij mishandeld, gestriemd, gebeuld. Je klaagt er al niet meer over.

Of 'n evenpaard 'n individu draagt of sleept - wàt is 't verschil?

Of ze ons in *hun* vechtpartijen doodschieten - of ze onze ouden-van-dagen fijn malen, in velletjes persen en éten - of d'r vrouwen óns haar in propjes *onder* d'r vlechten stoppen - of ze phosphor bereiden uit ónze knokels - of ze ons 'n blauwen Maandag in de wei laten en met mishandelingen dwingen kunsten te vertoonen in wat zij 'n circus noemen, ik 'n martelplaats - of ze ons laten rennen tegen mekaar en dat 'n èdele sport heeten - ach, 't wordt bijkans te banaal 'r 'n woord over vuil te maken.

Zij begrijpen ons niet - wij hen te minder.

Want nietwaar, mijne vrienden: nimmer beschouwden wij dit hulsel als het hoogste.

Maar thans, nu ik een ò n s t o f f e l i j k evenpaard voor eene postkar heb g e z i e n - twéemaal op één dag - nu ik heb zien werken, zwoegen, rennen wat naar mijn meening rustte - nu is mij de schrik om het hart geslagen'....

Zij zweeg, peinzend, starend naar de ruif.

Er was angstige na-luistering in den stal.

Doch een theosophische merrie, helder van oog en verstand, nam het woord.

'Om het even,' sprak zij: 'schrik mag nooit een motief zijn om het onderzoek naar geheimzinnigs te weren.

En na u aangehoord te hebben, verheug ik mij zeer over uwe belangrijke mede-ontdekking.

Sinds lang was ik onder den indruk van spiritistische séances en de waarheden der theosophie zijn mij evenmin ontgaan.

Allerbanaalst materialisme en dogmatische vormenleeren hebben de menschheid op een rampzalig pad gebracht - alsof dit leven ons éénig doel is.

Het geestelijk leven is door den tijdgeest op den achtergrond gedrongen.

Op o n z e ruggen begaan zij sport en sport verstompt.

Van o n z e lichamen snijden zij bief en bief verbruut.

Van o n s voedsel brouwen zij vochten wier gebruik de hersens benevelt.

Het schoon *ik* dat in elk grof lichaam huist verwaarloozen ze. - Ook ik zag heden de heerlijke verschijning die Suus zoozeer verschrikte. Maar op mij was de inwerking eene andere.

Behoef ik nu nog te twijfelen dacht ik, in vreugde en deemoed.

Is het feit dat ik een zuiver g e e s t e l i j k paard zonder botten, knokels, beenen, vleesch, *zie* zònder het te zien, geen grootscher waarneming dan ooit eenig theosoof ter visie kwam?

Och, armen, onze mishandelaars, onze uitbuiters, onze moordenaars en opeters maken zich druk over suggestie-verschijnselen, over de mogelijkheid van overdraging der gedachten tusschen lieden zonder lichamelijke beweging of zintuigelijke gemeenschap - och wurmen, ze staan gebluft van verwondering als een vèr verwijderd vriend even vóór z'n sterven verschijnt - ze rammelen over angstgevoelens, droomen, helderziendheid, helderhoorendheid - ze schrijven boeken vol over somnambules, hikken van angst over de proeven van 'n zekeren Oxon die - alsof 't iets bijzonders is! - met eigen wil z'n ònlichame-

lijke ziel uit het lichaam naar andere plaatsen kon zenden - ze filosofheeren, houden vertoogen, beroepen zich op de onderzoekingen der *Psychical Research Society* - ze ranselen ons en hebben 't nog in geen duizendste gebracht tot onze enorme ontdekking, tot onze prachtige waarneming dat brievenbussen gelicht worden door postkarren die *wij* trekken, *wij*, levend zonder lichaam.... *Das Pferdeleben ein Traum*'.

Wederom heerschte eene stilte in de tramremise.

Als Suus en de theosophische merrie hen gezien hadden, was elk tegenbet oog nutteloos, ofschoon het wonderbaarlijke nauwlijks geloofwaardig scheen.

Toch waagde de schimmel eenige opmerkingen.

'... Kan 't geen gezichtsbedrog zijn geweest?', vroeg hij ernstig.

'Nee,' zei Suus.

'Nee,' herhaalde de theosophische: 'het onlichamelijk paard reed mij rakelings voorbij. Ik trapte schuw - trapte in het ledige. Ik trapte nog eens, voelde niets. Mijn koetsier gaf mij een tik - maar ik *wist* - ik wist dat er een gebeurtenis had plaats gegrepen, dat een vermoeden factum was geworden....'

'Ongelooflijk,' zei de ouwe gediende: 'en heb je nergens rails gezien zooals bij 't spoor?'

'Nee - de koets reed precies zooals de koetsier wou - de eene straat in, de andere uit en alsof ze *ons* nóg meer overbluffen wouen: om de wielen hadden ze doekjes gewonden'....

'Ja,' begon Suus opnieuw: "t is geen optisch bedrog. We kwamen van morgen in botsing 't geestespaard en ik - ik steigerde - maar wáár ik m'n hoeven neerzette trapte ik lúcht.... Het is ijzingwekkend'....

‘Het is met recht een dàg-merrie,’ gromde een hengst somber.

‘In ieder geval,’ filosofeerde de theosophische: ‘hebben *wij* het voorrecht ons evenpaard *niet* te zien, een voorrecht, herhaal ik, daar de opgeblazen mensch, wil hij het onlichamelijk paard inspinnen en mishandelen hem *wel* zien, tasten, sturen moet.

Ge begrijpt levendig dat bij geen onstoffelijk paard voorspant als *wij* er bij de vleet zijn.

En daarenboven zou hùn het geval van een geestelijk paard zoo verschrikken, dat ze nooit een koetsier op 'n bok zouden krijgen om 't te besturen'....

‘Weet je wat ik misschien èrger zou vinden’, phantaseerde een jeugdig broekje, achteraf: ‘ik zou 't besterven als ik een vleeschelijk evenpaard voor een postkar zag draven met een onlichamelijk koetsier op den bok’....

‘Alles kan,’ zei de theosophische merrie.

‘En verbeeld-je,’ phantaseerde de schimmel nu ins Blaue hinein: ‘verbeeld je 'n geestespaard voor de kar en 'n geestekoetsier op den bok’....

‘Schrikkelijk’.... peinsde 'n vos.

‘Wáár gaat de vooruitgang heen,’ zuchtte een bruintje: ‘locomotieven - fietsen - onlichamelijke paarden èn onstoffelijke koetsiers’.....

‘Ho!’ waarschuwde een redelijke hengst: ‘zoover zijn we in èlk geval nog niet - laten wij ons zelve niet over het paard tillen’....

En ze mijmerden over het verrassend geval - over de wisselwerking van stof en geest - over suggestie, clairvoyance, clairaudiance - tot de lichten werden gedoofd.

De bons.

‘Schiet dan òp,’ zeide de weduwe.

Zelf droeg ze 't flesschie inkt aan, greep 't halfvergaan kurkje tusschen 'r stomptandjes, wrong tot 't in de kamerstille bedenkelijk páng-de en 'n viezig spatje tegen 'r harige bovenlip tipte.

‘Die lámzakke van flesschies,’ klaagde de weduwe, d'r lip wrijvend dat 't haardons komlekig snorde.

Niemand ging op de flesschies-verwensching in.

Broer Adriaan spoelde z'n pruim van links naar rechts en aandachtig wèròm - de visite-juffrouw keek naar de tafel, naar de zeilfiguurtjes, naar de kom koffie, knikte d'r hoofdje in toegewijde peinzing - Dien, nou die zat sip en met zure huiltekjes voor 't schrijfcahier, 't cahier waarin 't heele hebben en houden, zonder dubbele boekhouding. genoteerd stond, hóéveel schuld er bij den kruidenier was an onsies koffie, thee, groene zeep, rijst, pakkies lucifers - hóéveel centen de spekslager most hebben - hóéveel de bakker - hóéveel de groenman - hóéveel de schoenmaker.

‘Scheur d'r 'n blaadje uit,’ zei de weduwe.

En in de zoetlijke kamerstille klonk 't loskartelend papier als 'n nijdige nagelkras.

Suffig vouwde Dien 't dubbel, streek 't glad en

met de schaar uit moeder's naaidoos, sneed ze de uitgebeten strook netjes weg.

Hap - hap - hap - zei de schaar.

Doch de mensen zeien nog niks.

Om de tafel, in het kegelvlak der lamp, zaten ze met gezichten van nou-zal-'t-gebeuren en wie-zal-d'r-'t-eerst z'n mond open doen.

't Papier, deftig van strakheid, lei met z'n bedaarde flauwlijnen rècht onder het licht.

Dien, meer en meer pruilend, hield den een-centspenhouder met de natte, roestige pen over het wit, keek naar de penschaduw, de vingerschaduw....

"k Weet toch niet - of je niet beter mòndelings'.... zei oom Adriaan, z'n pruim verwikkend en smeugig kauwend.

'Daar zanikt-ie me wéer!' snauwde de weduwe en nou spijkers met koppen slaand, greep ze 't cahier, bladerde met driftige worstvingertjes, en met stem die van wrokkigheid te bibberen begon, bijna in kwaadaardige falsetjes oversloeg, las ze, rékende ze, cijferde ze, ontleedde ze.

Als een dunstralig, vèr-spetterend fonteintje spoot het uit haar geïrriteerde lippentuit, den broer en de visite-juffrouw overstelpend....

'... Da's véértien gulden van de kruijenier!.... Kijk 'r 's an - vier flessies bièr die die most hebbe.... Bier van mijn cente!.... En de postzegels - wel twáálef van vijf - allemaal hàlen, hàlen hàlen voor advertenties!.... Halen is geen kunst! Bétàlen zeg 'k 'm gister. Dan zeit-ie: heusch, 't kom terecht, moeder. Moeder zeit ie! Maar zóover hou 'k nog niet, nee hoor! En de slager - dat rèken je niet! Hebbe we ooit schuld an de slager gehad? Da's boterhammenworst en onsies dit en onsies dat!.... Ik verdraai 't! Ik zie 'm nog net zoo lief.... Eten wij anderhalf brood per dag?

Kwamme we vroeger niet rijkelijk met 'n pondje toe?.... Da's geen eten: da's vrèten! Vanmorrege vijf boterhamme - vijf!.... Nou - en de schoenmaker? Kijk me de schoenmaker is! Heb ik laten zolen en achterlappen?.... *Ik* maak me dochter niet ongelukkig! D'r benne méér jonges op de wereld - an èlke vinger tien! Het ze zóó'n haast? Mot ik die armoedzaaier die nou al 'n maand lang geen cent verdiend het, nòg langer poffen? - Jij ben 'n lekker dier! Jou kost 't 'n geen rooien duit! - *Ik* bedank je! *Ik* zie je ankomme! 'n Commesaal die bij de dertig gulden schuld heit en maar plàkken blijft omdat-ie met je dochter verkeert! 'k Heb 'r me bekomst van - As ze nièt schrijft, dan doe 'k zoo daalijk de deur op 't nachtslot - kan die direk 'n ander logement zoeken!'

Ze hijgde 'r van. Haast zonder adem te halen had ze d'r woede 'r uit geflapt, d'r langingehouden woede om 't opgelopen boekje.

Oom Adriaan pruimde zwijgend.

De visite-juffrouw knikte.

...'Gelijk het u juffrouw - beter geen schoonzoon dan een die op je zak teert. Je mot je maar tróóste, Dien'....

Dien, onder de lamp, antwoordde niet, hield d'r huilen in.

'Zeg dan wàt 'k schrijven mot,' zei ze strak naar 't papier kijkend.

'Mén éer,' dicteerde de weduwe.

'Laat 'k lieve Willem zegge - meneer klinkt zoo raar'....

'Niks raar,' keef de weduwe: "n mooie liève Willem die òns z'n flessies bier en z'n schoenen - om van z'n eten niet te praten - laat betalen! Stel je voor, die wil schrijven: lieve Willem wil je asjeblieft verkasse? Wij zàlle lieve-willemen!'....

'Nou,' ried oom, z'n ringbaard bepluizend: 'daarin het je moeder geen ongelijk. Als je 'm nou toch eenmaal àfschrijft - mot je geen liefdesbriefjes maken. *Ik* zou enkel beginnen met M! - Da's al héél voldoende. Want 'n kantoorklerk is geen meneer zoomin als jij 'n mevrouw'....

'M? M?', herhaalde de weduwe: 'M da's nonsens! Wat wil M! ànders zegge as meneer?'

'M! mag je ièdereen noeme as je z'n titel niet weet,' hield oom vol, die z'n halve leven als kantoorlooper, adressen op circulaire had geschreven.

'*Ik* zou géén meneer en géén Emme zegge,' adviseerde de visite-juffrouw: 'ik zou 'm noemen bij z'n van. As u nou schrijft: De W i n t e r!'....

'k Heb 'm nóoit De W i n t e r genoemd,' klaagde Dien, nou meer in de misère van de titulatuur èn van den óngewonen brief dan *in* 't verdriet van den aanstaande an wien ze bezig waren gezamenlijk de bons te geven.

'De W i n t e r - is veel te veel vrindschap,' zeurde grommig de weduwe: 'toe zèt dan, mènèer'...

'Mensch maak je toch niet belachelijk!' viel oom Adriaan uit, geweldig z'n pruim verstouwend: 'hij *is* geen meneer! Ja, of jij nou je kop schudt: 't hóórt niet. Neem mijn raad en zet M! - M! zegt alles, niet te veel en niet te weinig'....

'M! dan!' schreeuwde de weduwe: 'voor mijn part Emme! - Heb ie 't?'

De roestige pen doorkraste de kamerstille.

De dicteerende stem klonk opnieuw.

'.... Daar u mijn moeder'....

'U?', interrompeerde Dien.

'Wou je nog jij-en? Jij as je op trouwe staat! - Daar u mijn moeder meer as d r i e en 'n h a l v e w e e k schuldig is'....

'.... Schuldig is,' herhaalde Dien, langzaam hane-

pootend onder en boven en tusschen de flauwlijnen.

‘Schuldig is,’ accentueerde moeder, luisterend tot ‘t pennegekras ophield: ‘en wij op de d u r geen derde kenne onderhoue’....

‘Nou niet zoo gáúw,’ zei de dochter snibbig, vechtend met ‘n haar die achter de penpooten sleepte.

‘Kenne onderhoue,’ recapituleerde oom Adriaan.

‘... Enne a l l e s zijn grenze het,’ vervolgde de weduwe.

‘Héél goed,’ knikte de visite-juffrouw: ‘da’s fassoenlijk en nètjes’....

‘As i e d e r e e n kletst terwijl ‘k schrijf - smijt ik de boel neer, mot ‘n ander ‘t maar doen!’ , snauwde Dien - ‘nog al niks om met die lamme pen te schrijven en iedereen je ooren volklessen’....

‘Wat heb-ie ‘t laatste gezeid?’....

‘Enne alles zijn grenze het’....

Kittig kraste de pen, dik-zwart op wit de bons formuleerend.

‘Enne wij van de kamer motte e t e ’....

‘Dat zal-die niet begrijpe,’ meende oom: ‘wat bedoel je daar mee?’....

‘Da’s nog al duidelijk van de verhuurderij,’ redeneerde de juffrouw van-de-visite.

‘Schrap dàt dan effetjes door en zet: enne wij van de verhuurderij motte bestaan,’ verbeterde de weduwe.

‘Ja - praat nóú maar raak,’ viel Dien vinnig uit: ‘k ben grenze heit.... Dat gekles!’....

‘Enne wij van de kamer b o v e n motte bestaan,’ dicteerde de weduwe nog eens met ijzer geheugen: ‘Stil nou Ari - laat ‘r eerst afschrijve’....

Sukkelend als ‘n dronken man krabde de pen over het papier. Al de oogen volgden de langzaam wordende, hárde hanepooten.

‘Ben je d‘r?.... E n n e E n n e Nee: nièt enne. - Haal enne door!’....

'Nou dat wordt geknoei! Zoo zend 'k Willem geen brief'....

'Dan schrijf-ie 'm strakkies over'....

'En da's héél best,' zei oom weer: 'je mot copie houen van wat je schrijft - da's sekuur'....

'... Nou dan!.... - Zoo verzoeken w i j u , overmorrege, Zaterdag, 'n a n d e r e kamer te zoeke'....

'... Te zoeke,' herhaalde Dien, diep buigend over de laatste regels die netjes rëcht werden. Hé, wat 'n mooie hoofdletter Z....

'... Uw dienstwillige'....

'Ben je g e t i k t , ' schreeuwde oom: 'dát mot 'r niet onder!'

'Ach wat!'

'Zeg dan: hoogachtend Dina Sluiter'....

De pen kroop over het blaadje en 'n krassende sluitstreep sloot den brief.

'Lees 'm nou in z'n geheel,' zei de weduwe.

En Dien's roode lippen in het bol-blozend gelaat begonnen bij het fatale begin....

M!

Daar u mijne Moeder meer as drie en eene halve week schuldig is En wij

op de duur geen derde kenne onderhouwen En alles zijne grenzen heit.

En wij van de kamer boven motten bestaan Zoo verzoeken wij U

overmorregen Zaterdag 'n andere kamer te zoeken.

Hoogachtend

Dina Sluiter.

'En van de v e r k e e r i n g stom mensch!', wond oom zich op: 'wàt staat 'r nou van de verkeering?'

'Dat zal-ie zoo wel begriipe'....

'Ja,' zei Dien treurig: 'dat zal-ie wel zonder groote worde begriipe - as die vàn de kamer mot'....

'In ellek geval - zet 't'r ónder,' commandeerde moeder... 'Enne tusschen ons is 't uit'....

'Nee,' huilde Dien ineens: 'uit zet 'k niet'....

'Uit zet ze niet,' spotte moeder: 'nee je mot tróuwe met 'n man die z'n zolen en achterlappen niet kan betale! Nou dan!'

'Nee!,' weigerde Dien - 'dat verdraai 'k!'

'Zet,' zei oom goedig - d'r was altijd 'n middenweg -: 'zet dan - enne tusschen ons is 't uit tot zoolang moeder d'r negen en twintig gulden....'

'drie en veertig,' vulde de weduwe aan;

'.... d'r negen en twintig gulden drie en veertig werom het'....

'Enne - zoolang je geen nieuwe betrekking het,' wierp de visite-juffrouw op.

Ijverig kraste de pen, verbeterend, doorhalend, hakend....

's Morgens vond de commensaal, de afgebeulde, magere kantoorklerk, 't briefje naast z'n schoenen òp de trap.

Toen-ie gelezen had, keek-ie 'n poos met z'n fletse oogen naar de dakpannen, sjokte de trap af, de kamerdeur voorbij.

Liever verhongeren.

Reuzensom.

‘Hè-hè!’, lachte Leon hard-schreeuwrig.

Z'n groote gele tanden glansden vettig in 't lampelicht, z'n oogen zwommen van pretsprankels.

‘Nou wil-die 'n gijntje uithale - met òns - versta-je niet?’, stil-knikkelde vader: ‘mijn krijg je d'r niet in'....

‘En mijn nog minder,’ lachte moeder: ‘Ja, wij zalle 'n lijsie opmake! Nog in geen tièn jare'....

“'n Lijsie - 'n lijsie,’ beweerde Mijntje, zangerig-spottend: ‘as 'k 'n lijsie mot opmake ben 'k nog in geen dàg klaar'....

‘Hè-hè!’, schreeuwde Leon weer - en z'n dikke handen beklapten z'n knieën dat 't klònk: ‘hè-hè - en as 'k nou boter bij de visch geef'....

‘Boter bij de visch,’ herhaalde vader, lichtschuwverwonderd. Z'n pijp hield-ie aarzlend in de bevende hand, bukkend gelijk om Leon van ónder de lamp te zien.

‘Bòter bij de visch,’ zei Flip.

‘B o t e r bij de visch? Jij zal bòter bij de....’, zei moeder ongeloovig, niet eindigend.

‘t Kón niet. De jongen wou ze d'r in laten lopen.

‘Hij zal m a r g a r i n e bedoele!’ gilde Mijntje over het tafelblad.

Maar ineens waren ze allemaal paf-van-geslagenheid - vader, moeder, Mijntje, Flip.

Leon had z'n hand in z'n borstzak gestoken. Vlak onder de lamp, vlak onder de natte papieren rozet met 'r stank van petrolie en gespikkel van dooie vliegen, hield-ie 'n versleten leeren portefeuille en uit 'n stukkend vakje frommelde-die t w e e bankjes van vijf-e n -t w i n t i g , twéé smerige gele, verlepte bankjes, twee èchte, solide papieren van-de-bank.

In z'n vingers frunnekte het als wondermuziek.

Heele oogenblikken dee niemand 'n mond open.

Vader zat als in versteening, de pijp vooruit, het hoofd vooruit, de onderlip vooruit.

Moeder keek timiede-lacherig van Leon's vuile vingers met de vuile gele lapjes naar Flip die te starren stond, asof-ie zeggen wou: 'wat zeg-je me daárvan!' - 't van pure ontzetting niet kòn.

Mijntje, spraakloos - zóó iets lei je tong in verlamming - sloeg 'r vette handen met lillende smakjes en nòg eens, schudde 'r bleek sproetenhoofdje, sloeg opnieuw.

Klonken aldus drie geluiden in het kamertje: het wekkerklokje, Mijntjes klappende handen en het gegrunnek der twee bankbiljetten in Leon's eeltige vingers.

Tegelijk kregen ze d'r spraak werom, te gelijk schreeuwden, gilden ze d'r verassing en vreugde.

'Is dat voor òns?' riep vader, z'n hoofd bewegend in verbazingsgewiegel.

'Hij meent 't! Hij méént 't!' overscheeuwde hem moeder, halfweg ryzend, om beter de papieren te zien.

'Ach, hij houdt je voor de mall!' zang-zong Mijntje: 'as die ècht zijn!'

'Nee, ze zalle nièt echt zijn!', schreeuwde Flip.

Goedig-glimlachend, ja-knikkend of nee-knikkend zonder te praten leunde Leon in z'n stoel.

'n Vol jaar was-ie van huis geweest, had negotie gedreven in 't buitenland, van alles en nog wat, was voor 'n paar dagen thuis gekomen met 'n voddig cadeautje voor moeder, 'n prullige tabakspijp voor vader, onnoozele hebbedingetjes voor Mijntje en Flip.

Daar waren ze béstig tevreden mee geweest.

De surprise had-ie bewaard, 't spaarduitje, de som die die an ze s p a n d e e r e n wou, de som waarvoor die ze in d'r b u l l e n wou steken voor-ie weer as marskamer de wegen opging.

En nou in volkomen verbluffing keken de tobbers die dag aan dag van d'r beetje negotie leefden, die in de Jodenbreestraat met scharren, komkommers, citroenen, met wàt 't seizoen bracht, d'r kost mosten scharren, zomer en winter, soms honger, soms 'n lekker stukkie koppenvleesch voor Sjabbes - naar het k a p i t a l , het w o n d e r , de r e u z e n s o m in Leons stevige, door arbeid geëelte handen.

Vader sprak 't eerst:

'Màgge we niet anneme - da's te veel'....

'Veuls te veel,' zei moeder: 'nee dat màgge we niet'....

'Dan kan-die niet misse,' bevestigde Flip.

'Hij meent 't ommers niet,' redeneerde Mijntje vagelijk sprekend tot 't gezond-verstands-fantasieding in 'r hoofd dat zich niet dadelijk wennen kon an zooveel b a l d d a d i g e geldverspilling.

'En as 'k 't wèl meen!' kwam Leon uitbundig druk los, weeldrig gebarend en 't een pootig argument op 't andere stapelend: 'Ben 'k van de reis werom gekomen om gijntjes te verkoope? Zal 'k vader en moeder lekker make met 'n dooie mosch? Wat klets jij nou? Vijftig guldens op de kop af heb

'k 'r voor over. Vooruit - hier heb ik papier en 'n brokkie potlood: zeg wat je hebbe mot, dan schrijf *ik* 't lijsie - dan kenne we rekene of we toekomme. Wat heb-ie 't éérst noodig moeder?'....

Bijna uitdagend keek-ie rond naar de *g e z i c h t e n* die je niet navertellen kon, de sjofele zorg-gezichten waarover glanzing kwam van hoe-motte-we-d'r-meean - hoe zalle we zóóveel geld met *v e r s t a n d* aanwende?

Zeggen deeën ze nog niks. Ze hokten om de ronde tafel met kopjes-gewir, ze bukten bij de lamp, bedroomden in geloovige contemplatie de twee gele, verfonfaaide papiertjes.

Toen zei vader nog even getemperd-obstinaat:

'.... Nee, dat mág-ie niet misse'....

'.... En as 'k nou zeg,' blufte Leon: 'da'k 't dreedubbele gespaard heb! Heb 'k vrouw en kindere? - Nee - die heb 'k niet. - Nou, alzo! Heb-ie *g e d a c h t* moeder?'

Moeder vouwde de handen, glimlacherde zoetjes, keek naar het schoteltje van d'r kop.

Het was zulk een plotselinge, geweldige gebeurtenis, dat motten kièzen - en ál dat gèld - dat ze moeite had d'r struiklende, galoppeerende gedachtjes die als uitgelaten boerenkindertjes-op-klompen door 'r hoofd heen-en-weer en nog is werom renden, tot de voor een rijpe keuze noodige bedaardheid te schikken.

Maar terwijl ze nerveus doezelde, glimlacherend stàrend, klonk Flip's stem, nuchter-overredend:

'.... Als je mijn vraagt, Leon, late we dan géén lijsie maken en niks voor ons zelve koope - geef 't gèld voor negotie. Met vijftig guldens sla je 'n bóél in'....

'Hoor!', spotte Leon: 'hij zal zegge! - Nog geen cènt voor negotie! We pràte niet over negotie! 'n Gegebenem Gaul kuck je niet in z'n Maul! Geef ik

of geef jij? Ik ben overgekome om jullie in de kleere te steke, Wat? Heb 'k gelijk, moeder?’

Zij knikte prettig, wel wetend dat 'r 'n massa noodig was, dat negotie zóó kon tegenloope dat je toch alles verspeelde.

Mijntje zei 't hardop:

‘... 't Geld in negotie steke? 'k Heb geen heele kous an me lijf! *Ik* zou je danke. Wat je hèb dat heb-ie. Nou dan, moeder? Je zit alsof je geen tien kan telle’....

‘Als 'k dan kieze mot,’ aarzelde moeder, al maar vrindelijk naar 't schoteltje van den kop starend en zachies den trouwring om 't mager knokkeltje van 'r vinger draaiend: ‘zet dan voor mijn op 't lijsie drie onderlijfies’....

‘Ho-ho-ho!’ bulk-lachte Leon: ‘hoe komt iemand op onderlijfies voor 'n cadeau!’

‘As 'k ze nou nóódig heb’.... glimlacherde moeder: “k heb 'r nog een en dat draag 'k en ze zijn niet duur’....

‘O n d e r l i j f i e s ,’ schreef Leon op 't kladje papier. Eerst bezoog en belikte die 't mepje potlood, dan drukte die 't slompje zóó dat de letters tot diep in 't tafelzeil gegraveerd werden: ‘onderlijfies - drie - wat mot 'k 'r voor uittrekke?’

‘Zet 'n dáálder voor de drie,’ rekende moeder.

‘En je wou zoo graag 'n mântel, moeder!’ zangzong Mijntje.

‘Ja, 'n mântel - 'n mántel slaat 'r zoo in,’ meende 't verdord vrouwtje, confuus d'r b a n d e a u gladstrijkend.

‘We hebbe geld genoeg!’ schreeuwde Leon: ‘wat kost 'n mantel?’

‘... 'n Fijne rontonde of 'n keep,’ mijmerde moeder met lichtende gelukoogjes; “n rontonde van

zwart laken of thibet - met kant en met gitten die kost m i n s t e n s tien gulden'....

'Laat 'k v i j f t i e n uittrekke,' schreef Leon al: da's zestien vijftig - we zijn 'r l à n g niet! En vader?'....

Vader knikkelde in bedenking, keek naar z'n voeten.

'.... 'Ikke?.... Om je de waarheid te zegge - ik loop op me tandvleesch - geef mijn 'n paar leeren toffels van 'n gulden of drie'....

Het potloodje bebeitelde het papier in de nieuwe tobblings-stilte.

'.... Negentien vijftig,' rekende Leon.

'Enne k ó ú s e,' verzocht vader.

'.... Zes paar om d'r g ó é d in te kommen van veertig cente,' zei moeder.

'Twee gulden veertig en negentien vijftig is een en twintig gulden negentig,' rekende Leon de muggen wegblazend die over 't papier flodderden.

'En as 'k n ó g wat kieze mag,' peinsde de ouwe, baardige jood, b à n g dat-ie voor zich te veel zou vragen: 'dan wou 'k wel wat rechtschape hemde'....

'Daar gaat zoo'n boel geld niet in zitte,' redeneerde Mijntje, d'r bleek-sproetig gezichtje dicht naar het kladje buigend: 'n lap prachtig geel katoen - wat moeder? - 'n lap katoen - dat wordt zoo wit as krijt in de was - reken is an - je heb vier el voor 'n hemd noodig - en reken de el an twintig cente'....

'Hòèveel hemde wil je, vader?' vroeg Leon.

'Tachtig cente 't hemd - da's de z è s'....

'Vier gulden tachtig,' schreef Leon: 'we zijn d'r l à n g e niet'....

Er kwam eene diepzinnige stilte. Vader dampte, moeder keek kippig naar de rekening.

'Zes en twintig gulden zeventig,' zei Leon.

'Geef mijn dan 'n hoed uit de tweeguldens bazaar,'

zei Mijntje: 'die zijn fijner as in de Kalverstraat voor tien'....

'Mijntje twee gulden,' herhaalde Leon.

'En 'n paar mollières van 'n rijksdaalder,' zei 't meissie, zich z i e n d e mèt den hoed èn de schoentjes op Zaterdag....

'Ik ben met zes halveve hempies tevrejen,' zei Flip: 'reken maar zes van 'n kwartje op de markt - in de winkel betaal je negen stuiver - en doe 'r 'n l a v e l i è r e bij van twintig cente'....

Het mepje potlood schreef - Leon's stem telde hardop.

'... Twee en dertig gulden negentig - nog zeventien gulden en tien cente.... Nou dan! - D'r zal toch wel meer noodig weze'....

In het heete kamertje broeiden ze opnieuw.

't Is gòsòn mogelijk zooveel cente i n e e n s te besteje,' zei vader.

'Nòg zeventien gulden,' zei moeder àngstig - 'k docht dat-we d'r ware'....

'Moeder kan b r o e k e gebruike - schud nou maar niet nee - ze heit 'r geen twee, Leon!'

'Broeke voor moeder,' schreef de jongen, luidlachend: 'broeke met kànt, moeder?'

'Gekke jongen,' glimlacherde ze beduusd van die wéélde: 'je krijgt héél best geel keper van 'n kwartje de el'....

'En van twéé el komt 'n broek,' rekende vader die 't klappen van de zweep kende.

'Geel keper is sterker dan fijn battist,' knikte Mijntje.

'Twáálf dan?' vroeg Leon, die z'n begroting wou volmaken.

'Twáálef broeke? Wat mot 'k met twàalèf broeke doen!' riep moeder, bàng.

'Née, twaalef is overdaad,' zei vader: 'schrijf d'r zès - da's drie gulden'....

'Drie èn twee en dertig is vijf en dertig,' cijferde Leon.

'We komme d'r niet door,' klaagde moeder.

't Is zònde,' zei vader benauwd; 'k zou niet wete wat 'r méér most weze'....

'Hoeveel is 't dan nog?' vroeg Mijntje, lichtlijkbezweet.

'Nog veertien gulden en tien cente,' schreeuwde Leon vroolijk.

'Laat is p r a k i z e e r e,' peinsde 't ouwe vrouwtje, met inspanning d'r schoteltje bekijkend: 'laat is kijke - as we nou 'n jurkie kochte voor 't kind van Saar'....

'.... Enne'overwoog vader stevig-dampend.

Ze bleven wikken en wegen tot diep in den nacht, veranderend, tellend, doorkrassend - om de Som te bereiken.

Vegetarische droom.

Het was op een onstuimigen najaarsavond, na het gebruik van een copieus middagmoes in een vegetarisch restaurant, dat ik tukte en droomde. Wilt ge, zwaar-op-de-hande lezer, deze eerste verklaring deugdelijk memoreeren, ter vermijding diverser polemieken over de al of niet geloofwaardigheid van het gebeurde. Materialist als ik ben, houd ik mij overtuigd van de wisselwerking tusschen stof en geest in groote en kleinere sferen. Zoo dan moet ongetwijfeld deez opmerkelijke droom aan allemaal aardappel, sperzieboontjes (uit de bus), brood, appelen en wèer aardappelen worden toegeschreven.

Uit de vreemde nevelen van het tukje op dien onstuimigen najaarsavond, nevelen heviglijk onderscheiden van nachtelijk droomgevaarten - het gaat in tinten, rose, violet, paars, strooperig-bruin of modderzwart en in geluiden van zoetjes-neusademen tot knorrig-gesnork - uit de vreemde lila-nevelen van 't vegetarisch tukje, verrees als een raak spiegelbeeld een keuken, een groote keuken, een restaurantkeuken met buikige koperen pannen, massale tinnen schotels, potten, kroezen, kannen, schalen, borden en hoe die dingen meer heeten. Er was in 't midden een

reuzen-haard, netjes gepotlood, gepoetst, gewreven. Er was een aanrechtbank met pullen, vorken, messen, jampotten, olie en azijnstellen. Er glansden flesschen, vaten Maar glànzende alles. De heele keuken glom, wáár je rondkeek. De koperen braadpannen grinnikten met bol-gespannen grokkoonen, de ovensleeën schaterden zoo scharlaken als verschgekookte bieten, de schotels glimmerden vettig als burgerjuffrouwen in de groene zeep - boven, benejen, op alle planken, in alle kasten, over de kastrandjes heen, achter de kastruitjes, kringelde, kriede, spetterde, vlamde, lachte 't geglans van koper, blik, zink, tin in den rustigen schijn der gasvlammen. Doch terwijl ik mij in deze helderheden vermeide, bijna gebiologeerd door zóoveel koper, klonk een vreemdsoortig geluid, 't zacht gekir van ruischende zijde. Van een gekookte kreeft droop de mayonaise en zeer duidelijk vernam ik eene stem en weer eene en nog eene. Zeer benauwd en ontzet luisterde ik.

'Zie mij,' sprak de kreeft, starend met haar oogen die rood waren gelijk haar lichaam: 'zie mij, gij duivel, die mij mitsgaders deze mayonaise veroberen zoudt, zoo gij het vermocht'....

Voorwaar ik werd rood, daar inderdaad mijne eerste gedachte in verband tot mijn mond was. Ik houd van kreeft. Maar geen tijd wierd mij gegeven eenige gedachte te formuleeren. Links, rechts bewogen pannen, kraakten, piepten, kwekkerden stemmen. Het werd een orkaan van verwijtingen.

'Richt u tot mij, vriendinne kreeft,' zei een garnaal sprekend namens velen uit een schotel: 'dit Dier aan uwe overzijde met zijn sterke tanden, zijn stevige kaken, zijn gulzige oogen, heeft geen gevoel voor uw leed noch voor het mijne. Waar op deze schepping vindt gij wreeder Beest dan het ondieer dat ons hier toebereid heeft, dat ons lévend in kokend water werpt,

dat ons schaamteloos pijnigt alvorens ons te slikken? Dàt spreekt van een vijfde gebod'....

'Gij zult niet doodslaan,' vulde een gebraden haas aan.

'Slóégen zij maar dood,' klaagde een konijn: 'Ik had het ongeluk over een laag bladeren te rennen, waaronder een klem verscholen was. Den ganschen nacht bleef ik met mijn gebroken poot tusschen de ijzeren klauwen. Ik bad en smeekte. Maar bidden noch smeeken helpt in een klem. Er kwam een Dier dat mij greep, de keel afsneed en - in mijn saus heet ik lekkernij'....

'Erger leed ik,' hernam de haas: 'in 't veld bij mijn jongen zat ik te peinzen, toen ik de Dieren in mijne nabijheid hoorde. Een hond greep mij in zijn bek en met stervens-angstige oogen zag ik het láátste daglicht, het daglicht dat mij heden als hazepepeper aanschouwen zal'....

'Ook mijn lot,' sprak een kater.

'Gekookt of gesprenkeld of door een hond gegrepen,' zeide gelaten-triestig een paling: 'ik wilde dat uw lijden het mijne geweest was. Mij villen deze Dieren levend. Mij rukken zij met ijzers het vel van het lichaam. Mij skàlpèeren zij, de gruwelijke duivels. Het noodlot dreef mij in een fuik - ik was vet en dik - Goden, hoe kúnnen zij een gevild lijk in gelei eten?'....

'Met dat al, ofschoon ik erken dat uw dood niet appetisant was,' klaagde een waterbaars: 'zou ik hem verkiezen. Ik werd lustig en schandelijk geslacht. Eergister hapte ik toe - een angel wrong door mijn bek, door mijn oog, rukte mij in eene satansche wereld van enkel lúcht en een Dier greep mij vast. Zonder medelijden trok hij den angel uit mijn bek - mijn oog werd grimmig uit het hoofd gescheurd en een uur later, terwijl ik nog leefde, bijna stikte,

bewoog een mes over mijn lichaam, vlogen de schubben er af, sidderde ik, beefde ik, krijschte ik - d'at gekrijsch schijnen ze niet te hooren - tot het einde kwam - het einde bij een sneedje zoet roggebrood'....

'Weet gij,' klonk het veelstemmig geluid van een portie caviaar: 'dat deze Dieren, niet tevreden met de moeder, tot zelfs arme, onvoldragen stumpers als lekkernij oppotten?'....

'Zouden zij anders lamsvleesch en lamscoteletten en lamsboutjes serveeren?', klonk het van het fornuis.

Een oogenblik haalde ik angstig adem. Maar het geraas werd heftiger.

Van een koperen pan vloog het deksel smakkend naar de heldere vloertegels

'Tuig!', gilte een verwoede paardebiefstuk: 'zoolang ik leefde, hebben ze me gefolterd, gepijnigd, mishandeld met oogkleppen die je oogen schuren, met opzetteugels die je nek opdwingen, met gebitten die je in je mond houdt terwijl je eet, met zweepen die je striemen, met lasten die te zwaar zijn. Voor dank 'n vilder die je strot doorsnijdt en je aan hompen hakt.'

'Het is alles òntzettend,' sprak met nadruk een oester: 'wie gaf hun 't recht?'

'Het recht,' spotte een kip, even uit de soep omhoog spartelend: 'mijn gansche leven zag ik mijn eieren stelen, mijn gansche leven lei ik trouw en te goeder trouw en het einde? Het Dier dat me bestal, draaide m'n nek om, dat de halswervels kraakten en braken'....

'Ik werd nòg gemeener behandeld,' sprak een roastbief: 'dagen en dagen beijverde ik mij emmers melk te vullen. Mijn kinderen werden weggevoerd - om mij te troosten bedrogen zij mij, ontputselden melk die niet voor hen bestemd was. Wee - wij

misdeelden! Waarom zijn wij niet vergaan ten tijde des zondvloeds? Waarom kwamen wij allen, wild gedierte, vee, kruipend gedierte, gevogelte, allen naar onze soort, allen met levensadem in Noach's arke? Om doodgeslagen, gevild, levend gekookt, gemarteld, misbruikt te worden? Is er dan niets veilig voor deze onbeschaamde, tweebeenige Dieren? Tast hun gebit het hèle Heelal aan?'

Eenige momenten rauwden, gierden de stemmen dooreen. *Hors d'oeuvre variés van sardines, filets de sole au cardinal, pièce de boeuf à la jardinière, volau-vent à la Toulouse, caneton rôti, turbot sauce naturelle, homards en bellevue, langue de boeuf à la moderne*, kortom een chaos van schotels en *plats* schreeuwde, krijschte, raasde. Het gebruikelijk droomangstzweet brak mij uit.

Hier zat ik met mijn gebit, mijn maag, mijn culinaire verlangens en ze zouden zich wreken....

Doch gelukkig klonk uit een hoek, op de aanrechtbank een stem in mijn voordeel.

'Laten wij hem heden niet te zeer verwijten,' zei een citroenvla: 'hij betert zich. Hij at in een vegetarisch restaurant. Dat is de éérste stap'....

Ik haalde adem.

'Aha,' hoonde een eierstruif: 'zijn *wij* weer de minste? Is het ei minder dan kip?'

En opnieuw barsste een satansch geweld.

'Tedeksel,' vloekte een busje capucijners: 'dàt loopt de spuigaten uit. Zij beklagen zich en te recht: waarom zouden wij zwijgen. Vinden jullie 't minder pervers een paling te villen dan een plant uit den grond te rukken? Leven wij planten minder dan jullie?'

'Dat zit nog,' zei de kip: 'r zal niemand zoo stom zijn om 'n stilstaand ding boven bewegende schepsels te stellen!'

‘Wij staan niet stil,’ schreeuwde een brood en vinnig-vloekend nou de capucijners ‘t leelijk voorbeeld gegeven hadden: ‘wat duivel bezielt jullie ijdeltuiten! Is graan ‘n tikje geringer dan ‘n koe? Bewegen mijn wortels niet in den grond, draaien mijn blaeren zich niet naar ‘t licht, treuren wij niet als ze ons hakken en kerven? Wordt ‘r niks vernield als ze me fijnmalen?’

‘Daar is iets van aan,’ zei de filosofische koe: ‘meermalen als ik gras van den grond scheurde sprak mijn geweten.’

‘En,’ viel een flesch melk haar in de rede: ‘is het behoorlijk, kunstmatig uw vocht te verwekken? Ik was voor het kalf bestemd, nimmer voor rijstebrij. Gelukkig dat ik het bezuur als ‘k maar even kans zie.’

‘Bacterie,’ sprak een fijn-geciseleerde stem.

Maar het gepraat werd er niet door gecoupeerd. Om beurten klaagden groenten, vleezen, sauzen, vruchten, gevogelten tot het een algemeen gekijf werd.

‘Met visschen debatteer ik niet,’ keef de garnaal; ‘jullie vreten even gulzig als andren’....

‘Mocht wat,’ zei de baars; je eet wat je krijgen kan. Van wàter kan ik alleen niet bestaan’....

‘n Haas of ‘n konijn hebben geen recht te klagen,’ zei ‘n schotel koude aardappelen in ruzietoon: ‘Jullie respecteeren mij niet - waarom zou je zelf ontzien worden?’

‘Ik,’ lachte een roodkoperen pan: ‘ben misschien de wijste, al zie je gezamenlijk op me neer. Ik verdelg niet - ik verga niet - ik blijf *Cu*, eenvoudig *Cu*, onbewogen *Cu*. Dies, mijn etende, vretende, moordende en vermoorde vrienden kan ik mij veiliger dan gij beroepen op den strijd der soorten die het Dier Darwin vermeent ontdekt te hebben. Alle levende stof is *stuff*. Vernielt elkander in lijdzaamheid en met mate, tot geleerde Dieren er in geslaagd

zijn sappige levenselixers uit anorganische zaken te distilleeren en het misschien onze beurt wordt tegen het gebit in opstanding te komen'....

'Steen of ijzer of koper is *niks*,' sprak de gesjokkeerde schotel aardappels: '*wij* leven.'

'Nonsens,' repliceerde de hazepepeper: 'als wij geen vrijheid hadden van groen en plantjes, mits malsch, te knabbelen - zou de aarde één woestijn worden. Verbeeld je de wereld enkel aardappel! En als aardappellevens nog leven ware! Bêtise! *Wij* leven.'

Op dit levensmoment ontwaakte ik, bloedrige Falkland, uit het vegetarisch tukje en mijn oogen bewijvend in napeinzing, stak ik een sigaar op van gewezen levende tabaksblaren, wikte, half soezend, half wakker, de bewogenheden welke tot mij kwamen in gruweldroom....

Huisreis.

Nog geen úur leien ze te slapen of Pieter schurkte overend. De olielamp scharnierde piepend, tam van schommling, lichtgolfjes wieglend over de rommeltafel, 't fornuis en de banken. Door 't dekluk gleed maanlicht, strepend langs de traptreden, melkwittig-ketsend tegen de kommen op 't hoekkastje. Loom en bonkig zwalpten de olieschoenen, klotsend met den cadans van 't schip. En uit de overzij-kooien klonk 't gesnurk van den schipper, zoo luid alsof 'r 'n varken lei. Nee, 't was wat anders geweest. Hij had iets gehoord in z'n slaap, 'n kreun of 'n gil, iets raars en benauwds. Nou op z'n elbogen gestut, de oogen schrik-wijd gespard, keek-ie in en door 't logies. En opeens sloeg-ie z'n beenen weg uit 't stroo. Boven 'm, in de kooi waar ouwe Bas sliep, reutelde 't dof en gerekt, alsof iemand stikkend ademscheurde van onder 'n knie op z'n strot.

'Bas - scheelt je wat?' klonk de angststem van den jongen en vinnig beklapte z'n vinger 't hout.

Het reutlen werd zachter, gedempter, hield op. Maar alweer daadlijk klaagde 't wreede, stootender, bitser.

Toen sprong de jongen uit z'n kooi en z'n hand

schudde den schouder van den ouwen visscher.

‘Bas!.... Bas!’....

De ouwe lei stil, de hand verkromd tot een bal, het witte haar verwaaid op het piekende, builende, stroo. Z'n gezicht, zijwaarts gewrongen naar den wand van het schip, leek in het stroo verwroet.

‘Wat is d'r nou, jong,’ snauwde de schipper, 't hoofd uit de andere kooi stekend. Hij sliep net zoo lekker - de dekselsche aap....

‘Bas doet zoo ráár,’ zei de jongen, schuw van het kooigat terugwijkend.

‘Raàr? Wàt raar? - Bas! Hé! - Por 'm is op!’....

‘Ik durref niet,’ sprak angstig het kind: ‘straks het-ie zoo ràar geroepe dà'k 'r wakker van wier en nou beweegt-ie heelemaal niet’.

‘Bas!’ schreeuwde de schipper nu hàrder. 't Bleef stil in de kooi. Je zag alleen de flauwing van 'n jekker, het witte gepluis van het haar en 'n plomping waar de heup moest zijn. Gijs, die naast den schipper sliep, ook wakker geworden - as de schipper z'n bek openzette was 't raàk - gromde z'n baardigen kop uit 't stroo. En gezamenlijk kéken de schipper, de matroos en de jongen. Er móest iets mis zijn.

Over 't dek klonken stappen. Dirk, die met den stuurman de wacht had, klompte naar 't luik en een oogenblik slokte z'n pootig lichaam 't licht van de maan.

‘Roep jij Bas is,’ zei aarzlend de schipper en terwijl de stevige matrozenhand in 't donker van het kooigat bewoog, sprak niemand 'n woord.

‘.... Wel verduiveld,’ schrikte de matroos, óok terugwijkend.

Toen begon de jongen angstig te huilen, ènkel om 't tasten der hand en de stilte.

'Bàs dan!' schreeuwde nog eens schril-hard de schipper, schichtig voor 't eigen geluid dat 't bedompte, kleine logies door-echoode en rauwlings terugsloeg.

Dirk, bij de hanglamp, nam 't schroefje tusschen z'n grove arbeidsvingers, wrikte stevig. De pit pafte wat knettrende vonkjes, maar 't licht roodde zoo doezlig als straks, aarzelde over de voorwerpen, snikte weg in het dompe geschaduw van kooien en zoldring.

'Je zou haast denke 'n beroerte gehad,' zei Dirk stug. Z'n lippen bemumden de pruim, z'n oogen gingen van de lamp naar de donkere kooi met 'r vage kontoer van man die wel slapen kon.

Norsch van schouderbeweeg was de schipper opgestaan. Z'n zwaar-beschoende voeten pletten de sintels die leien bij 't fornuis. 't Knerste vinnig onder z'n zolen. En nou dàpper van uiterlijk doen, inwendig vol schuwe, timiede bevinkjes, boog-ie zich over den kooirand, vatte de hand den ouwe, liet 'r griezelig los en nog 'ns werom keerend, streek-ie 'n lucifer af boven Bas' grijsaardskop. Gijs, Pieter, Dirk drongen de hoofden vooruit. De lucifer propte paarssputterend, kookte met sissend gepuf. Langzaam werd de vlam geel en bescheen het sneeuw wit hoofd, het bleek oor, de haarpluizinkjes, de stroosprieten die barstig staken en piekten. Ruwig-bevend daalde de eeltige, bruine hand van den schipper, raakte de baardstopplige wang van den ouwe. En tegelijk als z'n hand wegschoot, als bij branding, doofde de lucifer, viel het glimmend spaantje als een dwaallichtje op den grond.

'Dood,' zei de schipper in 't roodig gedoezel van de lamp. Z'n kop in den ringbaard leek grauw en scherper van trek. 'Dood,' herhaalde Gijs met suffig ontzetten naar het kooigat.

'n Beroerte geweest,' zei Dirk nog 'ns.

Het zachtjes scharnierend lampje bescheen de gelaten van den schipper, de twee matrozen, den jongen. Ze bewogen niet, staarden. Ze staarden naar 't vierkant hok, waarin het hooi lei en 't lichaam. Ze staarden naar 't geheimzinnig schemerdonker, de witte haren, de voeten in zwarte kousen. Toen nam de schipper zwijgend 'n zak, bedekte het hoofd en nu gehurkt om 't fornuis kwam 't gefluister los.

'Zalle we 'm an dek brenge?', vroeg Gijs.

As 'r een stierf op de vèrschvangst, wat zelden gebeurde, werd 't lijk zoolang onder 'n zeil op dek geleid. Want 't logies was te benauwd, te klein om 'n lijk te bergen. En koken, smoken waar 'n lijk was ging niet. Ook voor de visch was 't beter 'n dooie zoo wijd mogelijk weg te leggen. 't Bederf sloeg 'r in eer je 't wist.

'An dek brenge?', zei de schipper: 'née - over 'n uur of wat zijn we thuis. Laat 'm maar waar die is'

'Die is met recht an zee geboren, an zee gestorven,' praatte Dirk, àngstig de kooi bekijkend; 'op z'n tiènde jaar op zee gekomen - nou is die zes-en-zeventig'....

'Zes-en-zeventig,' zei Gijs, wijs knikkend: 'en z'n vrouw is óók in die streek'....

'Ja 't was 'n leèftijd,' zacht-bromde de schipper.

En voort-fluisterend, angstigjes-omkijkend, praatten ze over den ouwen Bas en over wat-ie nog 's middags an tafel gezeid en hoe die gezeten had meepsalmend met de andren in den avond. Het wekkerklokje stond bij eenen. Dood-op, lam van vermoeidheid na 'n werkdag die om vier uur begonnen was, kropen ze een voor een in d'r kooi terug, den rug naar den doode gekeerd. Gijs stapte over den schipper in 't stroo - Dirk klom omhoog om 't

den stuurman te zeggen - Pieter die geen woord meer gepraat had, enkel bleek-angstig geluisterd naar 't fluistren der mannen, kroop in de kooi van den stuurman. Onder den dooie liggen - goeie God, néé....

Zachtjens zeilde de bom op de kust toe. Het wisselend licht van Scheveningen spatte in de verte - het rustig wit licht van 't eigen dorp staarde goedig en stil. De wind was bijna gaan liggen. Nauwlijks bleven de zeilen gespannen en haast geen schuim stoof voor den boeg. Over het glad-vlakkend water schimde het maanlicht, dan 'ns blauw-ijlig van glans wen 'n wolkje voorbijschoof, dan lief-zilvrig in 'n nimbus van schijnbaar stijgenden damp. Naar de kust vaagde een lichtgeul, heel kalmpjes, met zilverschubben en stalen vloeiingen. Soms, als 'r geen wolkjes waren en de maansikkel ongestoord kaatsen kon, dobberde een tweede maantje in de golven, lichtjes wieglend, alsof er een tweede hemel was, een hemel boven, een hemel benee. En de bom, log en zwart, dreef dan tusschen die twee gedragen op het zoet gekabbel dat vrindelijk klotste ook wel gansch onhoorbaar geleek.

Dra sliepen de schipper en de matroos weer in. Het was een droevig geval van den zes-en-zeventigjarigen visscher die in z'n kooi gestorven was, blij met 't beetje verdienste van 'n vèrschvangst-besomming, maar menschen die afgebeuld zijn, tobben niet lang over dingen-van-zee - die slàpen.

Pieter, jongske van twaalf, sliep niet. Vlak over z'n kooi nou, had je de kooi waar Bas lei, Bas die vanmiddag z'n pijpje gerookt had en de tongscharren uit 't net gehaald en meêgeluisterd naar den schipper die den bijbel las. Nou was Bas dóód, zeien

ze. Wat had-ie nàar gedaan voor-ie stierf, as 'n hond die huult. En wat was 't aaklig - die kooi, die zwarte kooi, die kooi met 't stroo en den zak over de witte haren. Helder-wakker keek 't jongske omlaag. Op 't tafeltje stonden de borden, die-die strakkies wasschen most, de borden waarvan ze rijst met bier hadden gegeten. De lepels leien 'r naast door mekaar. Op 't fornuis glimde de ijzeren pot. 't Wiegland lampje lichtte - de olieschoenen schommelden heen-en-weer. Soms klotsten de hakken. En 't klokje tikte. En langs de wanden zoog 't water, klokkend, schurend alsof 'r 'n lek was. Onrustig draaide 't kind zich af. De kleeren zweetplakten om z'n lichaam, z'n schoenen snoerden als lood. Starend naar de wand zàg-ie Bas, Bas met z'n mageren bruinen kop, z'n kleinen, spitsen neus, z'n scherpe, grijze oogjes, z'n witte haren die van onder de pet sneeuwden. Hoe meer-ie naar den wand keek, hoe sterker-ie Bas zag, Bas zoals-ie onder de lamp naar de bijbellezing geluisterd had en geknikt. En weer in z'n ooren klonk het verstikt gereutel dat 'm wakker gemaakt had, dat-ie gehoord had door 't houten beschot.

Pieterdje draaide zich om, nóg eens. Nou zag-ie de kooi weer, 't stroo, de beenen, den zak. As-ie zóo lag, zag-ie de oogen niet, maar toch - o lieve God - 't schrikkelijke van de zàk, de zak over ouwe-Bas z'n hoofd - en de zwarte, heesche, òpjadende stilte, de stilte die van uit 't gât te schreeuwen begon, die je hersens doorbeukte, 'r gele vlammen in sloeg, de stilte die draaide en gromde en kraakte en knepperde....

In eens was-ie z'n kooi uit, klom 't trapje op, hapte adem. 't Maansikkeltje dreef door 'n schuiming van bleeke, kartlende wolkjes, de sterren schenen, de kust streepte nader.

Bij 't roer stond de stuurman.

'Nou al op, jòng?'

'Ja,' zei 't kind, dicht bij 'm neerhurkend - en alsof 't iets nieuws was: 'Ouwe Bas is gesturven.'

'Ja, ouwe Bas is 'r geweest,' knikte de stuurman.

'Zoo ineens,' zei 't kind.

'God's wil,' zei de stuurman.

'Hij het zoo geschreeuwd,' praatte het kind: 'àkelig hoor'

'Dat wil 'k geloove,' knikte de stuurman opnieuw.

Ze zwegen, de man en het kind.

De bom lag bijkants stil. De zeilen klepperden slap langs de masten. 'r Was haast geen wind.

'Hoe ziet 'n dóóie 'r uit?' begon 't jongske weer.

'Nou - hoe zal 'k 't zègge,' praatte de stuurman: 'belazerd natuurlijk.'

'Houdt-ie z'n oogen òpen?'

'Dat hangt 'r van af. Soms wel. Soms niet.'

'En verder'....

'Verder niks,' bromde de stuurman: 'Je mot niet zooveel van de dood vragen, jong.... Ga liever koffie zetten'

'Koffie zetten,' schrikte het kind: 'nee 'k ga niet bij Bàs'

'En de schipper leit 'r èn Gijs'

'Die slàpen'

'Je mot niet bang wezen, jong'....

'Née, stuurman'

Maar toen ze an wal kwamen, zat-ie nòg bij 't stuur.

En toen ze Bas neerlieten in 'n schulpenkar om 'm naar huis te rijden keek-ie den ànderen kant op. 't Paard trok de kar door 't water. 'n Eind op het strand leek 't 'n gewòon vràchtje, dorst Pieter eerst meehelpen bij de bun om de tongscharren en d'andre visch te scheppen.

Herr Doctor Falkland.

Het was morgen, althans tien uur.

Vroeg bij de hand - we zijn tijdelijk buiten en buiten pleeg je hinderlijk-matineus te zijn - had 'k m'n schrijftafel gestoft, m'n aschbakje geledigd en meer van die ochtenddingen gedaan, die zèlfs geen hoogleeraar aan zijn vrouw overlaat.

Pijpje-rookend, luisterend, lei 'k m'n krantje te lezen en me te ergeren aan de observatie dat je om rùst te zoeken niet naar 'buiten' moet gaan.

Zooveel kindergejenk, kindergekrijsch, klompenspektakel als je buiten in één uur hoort, verneem je in Amsterdam in geen jaar.

Ja, Amsterdam is 'n prettige, rustige stad, vergeleken met het lieve, drukke, kinderbezetene buiten. Maar daarover spin ik niet verder, ofschoon de lust groot is.

Ik lei pijpje-rookend, poogde te lezen. Tuintje links, slepen ze messen - tuintje rechts, raasde het infernaal.

Kinderen blerden, grienden, vochten. Ongeduldig schoot ik de kamer uit, retireerde mij dadelijk.

De stevige boerenmeid die 't stoepje dweilde, was in gesprek met een gezet, imponeerend heer, een heer met bakkebaarden, een heer met 'n gouden lorgnet.

Het kort moment dat m'n kamerdeur open en dicht klapte was voldoende om 'm gànschelijk te zien en de woorden te hooren: 'Ist Herr Doctor Falkland zu Hause?'

De boerenmeid, die natuurlijk geen Duitsch verstaat, plapperde 't een of ander en 't schichtig komen en verdwijnen van m'n hemdsmouwen waarnemend, riep ze galmerig de gang in: 'meneer, daar is 'n heer om u te spreken!'

Kwaadaardig bleef 'k in de kamer.

Toen slofte ze aan en voor de twééde maal, maar nu beslister, drensde ze door den deurkier: 'Daar is 'n héér, meneer!'

De kamerdeur vlamde grimmig open.

M'n wijsvinger wenkte haar dreigend, m'n oogen snauwden haar toe.

U zult zoo zeggen dat een dermate onschoon, onwijsgeerig gebaar in contrast is met de voorstelling die gij u niet alleen van 'n auteur maar méér nog van z'n verhouding tot dienstbare huisgenooten maakt of gemaakt hebt.

Maar wanneer gij in Falkland's plaats, bijna daaglijks uw schel ziet beschellen door aller-onmogelijkste lieden, die u vooral p e r s o o n l i j k moeten spreken en u dan p e r s o o n l i j k met den onbeschrijflijksten nonsens lastig vallen, met een ontwerp-drama, met 't verzoek van een operatekst, met een i d e e voor 'n roman, novelle of 'Falklandje', met aanzoek om dit of dat varieerend van handteekening tot kalf-achtig snobisme - groote goden: wiè had óóit Falkland-snobs gedacht! - wanneer ge te midden van sérieus-bedoeld werk herhaaldelijk gestoord, opgehouden, moe-gebabbeld wordt, dan neemt ge resolute maatregelen en kauwt der meid het lesje voor: 'voor niemand thuis - iedereen naar m'n vrouw zenden.'

Dat hèlpt.

'n Vrouw is eene voortreffelijke secretaris.

Alleen om die reden zou je trouwen. En 'n vrouw is véél geduldiger tegenover aankomende dichters, menschen-met-inteekenlijsten, opinie-vragers etc.

Wanneer dus je maatregelen goed genomen zijn, je desniettegenstaande er herhaaldelijk tòch invliegt, is het verschoonbaar en verklaarbaar, als je eenigszins brieschend van aangezicht tot aangezicht tegenover de stevige noodhulp-boerenmeid staat, die lessen en àlles vergeet en je in 't bijzijn van den bezoeker toeschreeuwt dat 'r 'n heer is om je te spreken.

'Stommerik,' zeide ik: 'je wéét dat 'k niet thuis ben.'

Zij fixeerde me bête, zweeg.

'Hoe heet-ie?', snauwde ik.

'Weet 'k niet, meneer!'

'Vraag 't dan!'

Ik hoorde haar naar de huisdeur sjokken, alsmede een brok gesprek.

'Hoe of u hiet?'

'Wáás?', vroeg de Duitscher.

'Uw naam!', herhaalde de boerenmeid.

'A c h j a s o !', sprak de Duitscher. Er kwam eenig gefrommel en de meid klompte de gang terug, overreikte een kaartje: S. PAGEL, KLEIST-STR. 16, BERLIN W.

Bezoek uit Berlijn. Sakker, sakker, hoe groeide je reputatie, nou Duitse kranten zoo ijverig je feuilletons overnamen.

'Ga na m'n vrouw boven,' zei ik milder: 'waarschuw 'r en laat den meneer voor.'

Het huis werd bedrijvig. Deuren gingen open en toe - de trap kraakte. Mooi zoo: de secretaris kwam benee.

'D'r is 'n Duitscher uit B e r l i j n , ' expliceerde ik zachtjes: 'vraag wat-ie wil'....

M'n vrouw statigde door het gedweild portaal - ik trok m'n boord aan, m'n dasje, m'n jasje.

'n Auteur moet het d é c o r u m in acht nemen.

Je kunt als òpkomend schrijver de lui en allerlaatst bûtenlandsche lui, die je bûten bezoeken niet in je hemmetje ontvangen. Het staat niet.

Kiekjes van Edmond Rostand bijvoorbeeld - ik neem Rostand omdat diè de laatste prent der Littéraire Aglaja vertegenwoordigt - vertoonen Edmond Rostand te paard, Edmond Rostand in de verandah van z'n villa, Edmond Rostand op de fiets, Edmond Rostand zwaaar-peinzend voor z'n studeertafel met een achtergrond van folianten en boekstapels, Edmond Rostand in 'n tilbury, Edmond Rostand op z'n morgenwandeling. Zooals de kiekjes van Rostand zijn, zoo zijn de kiekjes van de heele beroemde-wereld.

Nimmer zag 'k 'n groot man gefotografeerd in z'n hemmetje, terwijl ik vermeen dat niemand lekker werkt met 'n Prince-of-Wales-boord en 'n overhemd aan.

Het gezond verstand geeft je 't beeld van 'n auteur in z'n werkkamer, zoo ongegeneerd mogelijk, met sloffen, 'n eindje pijp, 'n hemmetje (meestal vuil,) aschrommel etc.

En kiekjes presenteeren doorlopend erg gesoigneerde heeren, die uit d'r oogen kijken alsof ze zoowaar in spiratie gevoelen.

Dat is onder ons gezegd màl.

Als iemand 'n kiekje van je neemt, kijk je schapig, met buitenissige oogen - als je heuschelijk wérkt kijk je enkel, voor geen kip zichtbaar, naar je papier: ik althans herinner me niet ooit met 'n beroemde-mannen-gelaat voor m'n tafel gezeten te hebben, behalve.... maar dat komt.

Nog terwijl ik m'n das strikte, kwam m'n trouwe secretaris:

'.... Samuel, hij moet je persoonlijk over zaken spreken'....

'Over zaken?'....

'Hij kon 't mij niet zeggen. Hij wordt gestuurd door 'n theater-directeur uit Berlijn.... 'n Heele nette vent, hoor!.... Nee, zóo zit je das niet goed - zóo kan je 'm niet ontvangen'....

Haastig knoopte m'n vrouw-secretaris de das, lichtte tegelijk in: 'hij is 'n vriend van Sudermann - je weet wel de gróóte schrijver - hij praat over literatuur, nou! - Toe, doe je pijpenrommel weg! Wat is dat leuk, hé, dat je bezoekers uit het buitenland krijgt! Zal 'k 'm binnenlaten?'

'Ga je gang,' zei ik, nederzittend in den armstoel en haastig wat papieren slordig over de tafel verspreidend.

Artistieke nonchalance en papier-rommel behoort bij 't vak.

M'n vrouw liet den Duitschen literator, den vriend van Duitsche theater-directeuren, den specialen vriend van Hermann Sudermann binnen en Falkland verrast in zijn arbeid neeg naar de deurzij.

'Gehorsamer Diener,' of zoo iets zeide de Duitscher. Ik herhaal *of zoo iets*, daar ik beter Hollandsch dan Duitsch schrijf en liefst in geen verkwikking van ingezonden stukken om Duitsche taalfouten of zinnbouw geraak.

'Gehorsamer Diener,' antwoordde Falkland en beleefdelijk wenkend, gracieus van gebaar - m'n hemel, welk een verantwoordelijkheid om Holland's literaire eer tegenover mogelijk interviewend Duitschland op te houden! - wees hij den leunstoel.

De vriend van Sudermann zette zich vriendelijk glimlachend.

Hij was eenforsch gebouwde man met net geplakt haar, prachtige zwarte bakkebaarden, veel zwarte pluishaartjes over de jukken, zwarte wenkbrauwen, een zwart gekleed kostuum, een zwarte das, een schitterend wit overhemd met gouden knoopjes en een gouden lorgnet. Waarlijk hij sloeg den weinig mondainen Falkland dood.

‘Ein Berliner Theater-director,’ glimlacherde de bezoeker, z'n lorgnet verduwend: ‘hat mir Ihre Adresse aufgegeben, Herr Doctor’....

Ik boog met welwillendheidsglimlach.

‘Wirklich, Herr Doctor, Ihr Namen ist schon in Deutschland bekannt. Ihre Skizzen im Berliner Tageblatt, im Hamburgischer Correspondent und in andere Zeitungen habe ich mit grosser Interesse gelesen. Sie sind noch jung nicht wahr?’....

Ik neeg en voor 't eerst van m'n leven voelde ik iets van beroemde-mannen-gewichtigheid.

Je voelt 't niet bepaald met opzet, maar zóó sterk zijn je beenen nóoit of 'n bezoek uit héelemaal Berlijn geeft iets van Edmond-Rostand-te-paard aan je auteursgelaat.

Waarschijnlijk een reflex.

Als ik Ibsen of Zola was en 'n troepje Engelsche toeristen me aanschouwde, werd 'k missshien tòch geschikt voor 'n kiekje met boord en inspiratie.

De vreemdeling zweeg een wijle, bekeek me met loftuitende oogen.

Ik tuurde diepzinnig naar het kruideniersboekje dat op mijn tafel verzeild lei (dikwijls schrijf 'k boodschappen in).

‘..... Herr Neumann-Hofer, der bekannte Berliner Director ist einer meiner speziellen Freunde,’ hernam de vreemdeling: ‘und Sudermann, Hermann Suderman, besuche ich regelmässig’....

‘Ach so,’ zeide ik met m'n mooist accent: ‘und weshalb?’....

Hij knikte, wreef z'n lorgnet, beploos de zwarte bakkebaarden, bestaarde me opnieuw, alsof hij zùlk een opmerkelijk auteursgelaat wilde memoreeren. Toen zeide hij ernstig:

‘... Herr Doctor Falkland - trinken Sie Rheinwein?’,...

‘Rheinwein?’, haperde ik, een weinig verbaasd. Bij een buitenlandsch interview verwacht je véel, maar niet speciaal dät.

‘Herr Neumann-Hofer und mein Freund Sudermann trinken regelmässig Rheinwein - darf ich Ihnen meine Offerte machen?’

Plots zakte alle gewichtigheid naar m'n sloffen.

De Duitsche vriend van Sudermann, de literator die zich in naam van een Berlijnsch theater-directeur had laten aandienen metamorphoseerde. Een wijnreiziger was in de plaats gekomen.

‘Wir Holländer trinken kein Wein,’ zei ik pootig.

‘Kein Wein? Kein Wein?’, herhaalde hij goedig: ‘aber Herr Doctor Falkland - mein Freund Sudermann trinkt regelmässig Rheinwein.... Trinken Sie vielleicht Rothwein?’....

‘Nein,’ antwoordde 'k ongeduldiger: ‘wir trinken Holländisch-gerste’....

‘Wàas?’, zei hij.

‘Holländisch gerste,’ zei ik bot.

Het getier der kinderen, rechts, die bezig waren 'n hond te dresseeren, doortierde lustig mijn kamer.

‘Sie wohnen hier rècht hübsch,’ glimlacherde de bezoeker rondom lorgnettend: ‘wenn Sie in Amsterdam zurück sind, trinken Sie doch wòhl Rheinwein?’

‘Nein’.... Plezierig bleef-ie zitten.

‘Meinen Sie nicht, H e r r D o c t o r , dass Rheinwein Inspiration gibt?’....

'Nein,' gromde ik.

Z'n oogen keken valsch-lievig achter de glanzingen der Iorgnetglazen.

'Mein Freund Sudermann trinkt auch Rothwein,' begon-ie weer.

Ik stond beleefd op.

'Freut mich - aber ich brauche kein Wein'....

Glimlacherend stond ook hij op.

'Aber, Herr Doctor, wenn Sie, ein so bekannter Auteur, Besuch bekommen - was präsentiren Sie dann? Präsentiren Sie dann kein Glas guten Rheinwein?'....'

'Nein,' zei ik strak: 'dann präsentireich Sp a u s s w a s s e r'....

'Sp a u s s w a s s e r,' zei hij, nadenkend: 'was ist das?'

'Sp a u s s w a s s e r ist Spauswasser,' snauwde ik uit m'n humeur, wijd de deur openend.

Schouderschokkend liep-ie de gang door. Bij de huisdeur werd-ie nogmaals poeslievig.

'.... Adieu, Herr Doctor!.... Ich werde mir erlauben unsren Catalog einzuschicken'....

Een moment later zat Herr Doctor Falkland weer in z'n hemmetje.

Oogenspel.

De krant vouwde over z'n neus, over z'n baard, over z'n voorhoofd.

En zoo, met de beenen schuin gespreid regelmatig ademsnuivend tegen 't hard papier aan, leek-ie gewoon te middagdutten.

Maar zij, vòl onder de lamp, 't zorggelaat naar de àndere helft der krant gebogen, de armen lustloos op tafel gestut, wist dat-ie niet sliep, wist dat z'n regelmaat van ademsnuiven bedrog was, wist dat-ie met de oogen ópen achter 't krantepapier lei.

Naast haar in prettige aandacht van kinderlectuur zat Anna, 't eenig dochtertje, bleekjes, ouwlijk.

De lamp kwijnde met puffende schokjes. De brander was stuk. Telkens plofte 't, roodde 't licht als met aarzlende schaduwzwevingen, dempten de kontoeren in bizarre wiegling.

De deur met het tulle gordijntje die naar den winkel voerde, stond aan. Zoo kon je 't oog op de voordeur houen en om dezen tijd kwam 'r toch niemand. Nou al de lichten in de étalagekast opsteken was zonde van 't geld. Ook naastan in den kruienierswinkel, wachtten ze tot de scheemring in 't straatje héélemaal weg was en an de overzij bij Piek waren ze nòoit te vlug met de winkellampen. In den zomer had je 't altijd. Achter, waar 't licht

op-den-dag door 'n tuimelraampje droop, most je al vroeg petrolie verstoppen.

In 't straatje felde gerinkel van ijzeren hoepels. De jongens konden zoo uren lang ravotten tot ze naar bed moesten. Anders zou 't doodelijk stil geweest zijn, met alléén het plofjes-gedoe van de lamp en 't rustig ademgesnuif achter de krant.

Klam plakten haar handen 't warm wangvleesch. 't Bonzend geklop van 'r polsen voelde ze tot in haar hoofd met vreemde beweginkjes natrillen. Star bekeek ze de adverenties, de zwarte letters die golfdén op 't roode lampe-gedein en dwazerig lezend, lezend door de stugge woorden heen, tobde ze, sneller van ademhijging, tot 'r oogen nat werden en ze niks zag dan 't tafelzeil, 't wazig vervloeiend zeil met 't kringelend, drijvend wit van 't papier.

Eén zwak momentje snuifde haar neus, benauwd 't snikken bedwingend dat uit haar heele hoofd, uit haar hersens bérsten wilde. Maar om 't kind naast haar, vooral om hém - slapen dee die niet - got nee - hoe zou-die kunnen slapen na 't heet gesprek van straks, toen Anna nog niet thuis was - hoe zou die kúnnen as-die 's nachts zelfs geen óóg dicht dee - beet ze op haar lippen, kneep ze 'r nagels in 'r wangvleesch zichzelf dwingend tot lezen van 't vér-affe dat in de advertenties stond.

De krant frommelde, zakte van z'n gezicht. En zónder schuwheid-voor-lamplicht van man die geslâpen heeft, keek-ie stijf in 't dansend gegons van de vlam.

'Koppie thee?' vroeg ze verschrikt.

Nee - knikte z'n hoofd. Z'n lippen waren vergroefd in 't gewar van z'n snor en baard - z'n oogen bléven in stroeve lijning naar de lamp. Alles an z'n gezicht, z'n omringde oogen, z'n mageren neus, de zorgvol puilende jukken, was bedrukt, levens-versleten.

Toe, drink 'n koppie,' hield ze aan, zonder z'n antwoord te wachten.

Het theepotje tikte tegen den koprand, de melk scheutte neer.

'Heb-ie geslapen?'....

'Ja,' zei hij stug.

Langzaam slurpte-die thee, blazend, driftig slikkend - en de ouwe stilte was wéer in 't kamertje, de stilte met 't hoepelgerinkel buiten.

'Jazzus - die aaklige lamp,' morde ineens 't kind, knorrig opheffend 't hoofd: 'je kan haast niet lezen'....

'Nou lees toch maar,' suste de moeder: 'morgen zal 'k 'r wel is nakijken - de pit is te klein'....

'Nee de pit sluit niet an,' zei hij, doelloos meepratend.

'As d'r maar geen brànd van komt,' praatte het kind, 't hoofdje weer bukkend en lezend.

'Nee - 'r kòm't geen brand,' zei de moeder.

Tòch keken ze nu naar de lamp, hij en zij en vàn de lamp daalden hun oogen in lijn van ontmoeten, héél kort en héél schuw, alsof ze iets dachten, tegelijk, en mekaar even m o e s t e n zien om de bangheid, de schichtige zonderlingheid van 't hun hoofd doorspàttend wòord, te ontlopen. Het had geen seconde geduurd, geen sécónde dat ze mekaars oogen zàgen, vermeden.

Toen las ze weer advertenties, gejaagd, angstig alsof 'r iets g e b e u r d was, dat niet had moeten gebeuren, niet gebeurd zou zijn als ze niet toevallig vàn de lamp omlaag hadden gekeken. Hij, bukkend, met den arm op z'n knie, streek de krant glad, begon zwijgend naar 't papier te staren.

Buiten snerpten ijzeren hoepels over de keien, staalvlammetjes sprenklend door 't straatje, door den winkel, door de achterkamer. En 'n luide,

rake jongensstem scheeuwde dat 't tusschen de huizen schettrend echoode.

Gebogen stond hij op, plooide de krant in 'r vouwen, stapte winkeldonkerte in. In de deuropening zag ze z'n grauwe schaduw, àfplompnd de overzijensters en de lantaarn die dàar brandde. En opnieuw dàcht-ie an wat zij dacht, òmdat-ie zoo stil en leunend te hangelen stond en òmdat-ie natuurlijk an niks anders kòn denken, dan aan dat ééne, dreigende, gruwlijke.

'Johan,' riep ze zacht, opgehitst door z'n zwijgen eerst ònder de krant - nou in de deur.

'Nou dan?' riep-ie terug, wreevlig van stem.

Toen zei ze niks meer, inzwikkend over de tafel, gloeiend van oogen-pijn, zwaar lustloos van plotslinge bloed-leegheid in haar hoofd, niet opkijkend toen-ie de tusschendeur sloot, 't tulle gordijntje het winkeldonker belei.

Dof, lompig van doen, streek-ie den lucifer af, 'm krommend in 't vingerhuisje en zoo tasterig stappend op 't winkeltrapje, lichtte hij 't glas op, stak de groote lamp aan. Dan, kribbig van pijn, liet-ie 't smeulend eindje vallen, draaide de lamp lager, bonsde het trapje achter de toonbank.

Langzaam begonnen de vakken te leven, de vakken met netjes gegladde heerenkostuums, de grijze broeken, de confectiebroeken, de rollen lappen en stalen.

't Was 'n klein winkeltje, maar de vakken leien vol, nètjes gevuld, netjes van egaal plakkende kleuren. En nou ook in de étalage-kast rompten de modellen, de confectie-pakjes, de kostuums op het wit en rose geschuim van vloeipapieren golfjes. De heele étalagekast was vloeipapier, geplooid en gekrinkeld als opgestoven sneeuw en daar over gespreid

lagen de colberts, de pantalons, de vesten, de bretels.

Wippend op de toonbank, liet-ie z'n beenen slungelen, keek door 't tulle gordijntje naar de huiskamer, waar Anna's gezichtje vaaltjes roodde. Dan stuttedie weèr z'n elleboog op z'n knie, wreef wild de hand over z'n voorhoofd. Buiten hoorde je geen jongens meer. 't Was dik over achten. Piek had óók z'n lichten opgestoken. En aan de overzij bòven, spichtte 'n theelichtje in kamerdonker.

Ineens zat-ie rècht - luistrend - verschrikt. Onder de étalagekast, waar de rommelkist stond, kuchte een vreemdlijk geluidje in de vloeipapieren prullen. En 't hoofd diep afbuigend zag-ie 'n walmig spiraaltje, wazig alsof iemand 'n sigaret rookte. Even spanden z'n armspieren, boog z'n bovenlijf stèrker, gereed om toe te springen. 'r Smeulde iets. 'r Brandde iets. De lucifer moest in de kist gevallen zijn.... Maar z'n spieren òntspanden, z'n lijf week terug - 'r rondde een bitsvurige kring in 't papier - 'r vrat 'n nijdige bek in de luchtige prullen, die 't vloei van de étalagekast, 't nette étalageschuim raakten. En zoet-pijnlijke stank dreef op de deurtocht, rècht naar de toonbank.

Z'n adem inhoudend keek-ie, belust om te schreeuwen, zich vastklemmend aan 't hout om niet te springen, 't lekkend vlammetje onder z'n schoenen te verstikken.

Dan gehaast, trillend, snel-besloten, smeede-ie de buitendeur dicht en haastiger liet-ie 't winkelgordijnkoord door z'n hand glijden.

Binnen zat ze suffig te dutten, schrikte door 't lawaaiig smakken der deur.

'Geef me nog 'n kop thee,' zei-ie straf naar de krant starend - plompend in den leunstoel.

Moeilijk bukte ze zich, nam den theepot, stond in onbewogen verschrikking....

....'Johan - smeult 'r niet wat?'....

'k Ruik niks,' zei hij dof - snel de krant omvouwend.

....'k Ruik toch.... Ben je vóór voorzichtig geweest?'

'Natuurlijk,' zei hij gejaagd.

Zij schonk de thee.

Maar 't kind opkijkend, werd onrustig.

'Moe - 'r bràndt wat - d'r mot papier....'

'r Brandt niks!', zei hij driftig.

En voor den twééden keer, snel als een vonk die verslaat, zagen ze mekaar in de oogen, zij heftig van onder de lamp - hij schichtig, gebukt in z'n stoel. Het was kórter dan straks, 'n oogen-dwaling, die als 'n foltering schoot, geen duur had.

Toen ketste ze bevend het trekpotje neer, rukte de kamerdeur open. De walmende stank gulpte binnen, verwaaid door de plotselinge zuiging, waasde naar de lamp.

Ze zei niks, riep niks, schreeuwde niks. Hijgend stortte ze op de kist toe, greep een lap van de toonbank, smoorde die persend, woestwringend in 't smeulend, al vlámmend papier - en hij nu, wit als een doode, hoestend om den wràngen, smerigen stank die den winkel doorgrijsde, smeed de buitendeur open dat de ruit klagelijk dreunde.

'Zal 'k de achterdeur óók openzetten, moe?', vroeg hoestend het kind.

'Ja,' riep de vrouw en óók hoestend in 't laatste, dompe gewalm, begon ze, nog persend en duwend, met lange, wreede snikkingen te huilen.

'Nou,' zeide hij sussend en angstig.

De kist droeg ze door de kamer en àchter op 't plaatsje, smeed ze een emmer water op 't roode

gevonk, tot 'n drabbig geplak van verkoold papier den bodem belei.

Hij haalde 't winkelgordijn op.

'Moe, wat huil je nou toch - moétje,' troostte 't kind.

Maar nou heelemaal loskomend, 't hoofd in de handen, den rug zwaar-hortend schokkend, snikte ze krampachtig, lang-aangehouden, bijna dierlijk.

Een week later werd het accept geprotesteerd.

Keerzij.

Na een langen, grauwen, ook kouwen winter was de zomer gekomen.

De lieden-van-de-stad zochten het strand op en de helderste hunner begaven zich daaglijks te water.

Het werd een regelmatig, lustig gerij van badkoetsjes, kleine en groote, een plonzend paardengestap, een uitbundig plassen, stoeien, gillen, vallen en kruipen.

Dit is bekend, meer verteld, hoogstens noodig tot inleiding en explicatie.

Den eersten dag, na dien langen, grauwen, kouwen winter, terwijl een aantal badgasten trapte en snoof en dikke brandingsgolven hun vet-rugjes bepoeierden, school een deel van het wriemelend bezield gedierte waarvan de wateren wemelen in een nabij-je diepte tezaam.

Er waren garnalen, krabben, kwallen, pietermannen, schelpdieren, tongetjes, scholletjes, zelfs een verdoolde haring en vele andere soorten.

De oogen, half geel, half groen, half-angstiglichtend, staarden in één richting, in de richting van hèt benauwend verschijnsel.

‘Och, och’, zei een kwal: het is er wéér, het

onbegrijpelijke, het òn-definieerbare. Vermeende ik toch dat het voor góed verdwenen was'....

'Neen,' fluisterde een garnaal: 'Je ziet 't duidelijk. Dezelfde rare zuilen van geel vel en haartjes, ik tel er wel twintig. Ze bewegen en doen geen kwaad. Ze hebben geen bek en geen kiewen, geen vinnen en geen staart'....

'En altijd in dèzèlfde maanden van 't jaar, niet vroeger en niet later,' repliceerde een oude garnaal nerveus z'n snorharen beplukkend.

Er kwam eene vreesachtige, beschouwende zwijgenis.

De zon scheen over het water, drong in zachte diffusie tot op den bodem van zand.

Alom waasde het groenig.

Infusorie-vlokjes zwermde en zweefde, de groene strakheid doortroebdend.

Er waaierden zeewieren als dertele grijparmpjes en zeegrasspoot met spichtig gebaar.

Er leien schelpjes te glimmen met parelmoeren lach en zwarte hoornkrinkels grimden als krassende kraaien naast gladde, zonlicht-knikklende kalksprietten.

Een jonge kwal, in 'r nieuw indigo-jekje, dreef als 'n stengellooze tulp en de draden van haar glazig gewaad slierden als weeldrige franje.

Een krab liep als een spin zoo parmant en zoo nijdig, schuddend 't licht van 'r schild en woelde dat 't zand goudrig fontijnde om 't roze-gedraaf van 'r pooten.

En vèrder, waar je maar keek, donkergroende 't wier, blankten, blauwden, lief-geelden schulpjes, wiegelden horens, maar àlles in hetzelfde wijde, teergroene waas, in de oneindige vervloeiingen van goudgeel, vlamvend-groen, wolkenblauw, opalen glans.

Elk leven werd tot vaag, kil-groenig beweeg.

Maar in het gespeel der zon kregen de schubben staalsprankels, de vinnen zilvervrouwen, de staarten goud-stuivingen, de oogen rood-broeiingen van robijnen en paarse flonkeringen als van dauwdruppels in éérste-uchtend-licht.

Gleed onderlangs, heuvelend, dalend, smijdig van golven gebuig, als een weide zoo tonig, als een grasland met voren en kluiten - de bodem van korrelig zand, grauw zand en vaal zand, zand dat alweer in het plassen der groen-verwordene zon vonkte en vlamde als daglicht-inslurpend koper.

Vandaar dat - om den overgang plàt te forceeren - zéér inderdaad de reëele geenszins wazige nòch mystieke bloote beenen, kuiten en teenen der golfjes wachtende badgasten, *in* die atmosfeer van wazige, smachtend-groene waternverschijningen, aller-afstootendst en massief contrasteerden.

De meeting der garnalen, kwallen, krabben, pietermannen, schelpdieren en-zoo-voort, voornoemd, bestaarde na de láatste opmerking des bejaarden garnaals het lijk-groen gepuil der dijen, heupen en kuiten.

'Zij zijn dit maal zéér behaard,' bemerkte een poontje, het onnatuurlijk geval wetenschappelijkbepeinzend: 'Zelden zag ik zulke mal-gevormde slurven, ofschoon ook dié malheid een oorzaak moet hebben. Hoe behooren wij het verschijnsel te classificeeren? Gansch van onderen zie ik een lap met telkens vijf stompjes, welke uiterste einden in althans eenigszins normale schulpen liggen. *A p r i o r i* is vast te stellen en ik blijf bij mijne reeds vroeger geuite theorie dat deze leelijk-gele zuilen tot het land behooren, waarop wij ons wijselijk niet begeven, omdat land zònder water-beschutting voor òns alleen een voorwerp van uitermate voorzichtige stùdie mag

zijn. Maar zoo die theorie als basis voor verdere argumenteering kan en moet dienen - zoo blijft er aan de andere zij de moeilijk oplosbare vraag hóé die leelijk-gele zuilen het zònder ademhalingsorganen uithouden'....

'Juist,' zeide een kwal met grijze slijmraden aan de slapen: 'sléchts in A q u a wàarheid En 'n waarheid als 'n koe is de stelling dat wat beweegt en zelfs zóó ongracicus trapt als dit zonderling sòort leven èrgens kieuwen móét hebben - tenzij we het verschijnsel als een gezichtsbedrog accepteren'....

Die verregaande stomheid prikkelde 'n horentoren.

Met 'n vaart stoof-ie uit z'n schulp en levendig bewarend, als een prof die 'n blunder herstelt, ging-ie te keer tegen het stupiede vermoeden der kwal:

'.... Gezichtsbedrog!', kreet-ie: 'nee, om den drommel niet. Van dichtbij heb ik met 'n scharretje en met 'n zeemuis de zaak bestudeerd. Er is geen sprake van fictie. Ze trappen en maken 'n herrie dat je wèl doet uit de omgeving te blijven. Met dat al zijn ze geen visch, nog ander welgeschapen water-wezen. Indien je de natuur niet in alle opzichten respecteerde, zou je geneigd zijn om deze abnormaliteit te lachen. 't Is 'n leelijke vertooning, 'n zeer absolute ontsiering dezer domeinen. Kijk me bijvoorbeeld zoo'n paar spullen eens aan! Knokkels en latten! Voorwaar een wonder hoe ze hier komen. Langs volkomen logischen weg zijn we geraakt tot het begrip der substantie die een verschijnsel in het algemeen onderlegt. Uit het bestaan der abstracte substantie heb ik gepoogd het bestaan van verschillende concrete verschijnselen af te leiden. Maar eene substantie is geen waarneembare realiteit'....

'Dieu et mon droit!', geeuwde een kokkelekaan, de schoone rede onderbrekend: 'welk een philoso-

phische verwarring. Laten we toch vóór alles de feiten rangschikken. Eén feit is mij meer waard dan honderd beschouwingen. Welnu, ik veroorloofde mij eenige statistieke gegevens te verzamelen'.

'Laat hooren!' schreeuwde een snobistische mossel.

En een nieuwsgierig gedrang van spieringen, blieken, zeemuizen, scharretjes, wijtings, zeekatten, poontjes, garnalen en meedere kokkelekanen kwam om den spreker, die een reeks beschreven zeewierbladen voor zich spreidde.

'Vrienden en vorschers,' sprak de geleerde kokkelekaan, na een weinig geschraapt en een teugje gedronken te hebben: 'gedurende vele jaren observeerde ik dat het verschijnsel op z'n vroegst in Juni, met het wàrme weder begint. 's Morgens is het sporadisch. Tegen elf uur en tegen vier nemen we vermeerdering waar. 'sAvonds zag ik het nooit, evenmin bij regen of storm. Een feit van beteekenis evenwel constateerden we op Woensdag, Zaterdag, doch vooral op Zondag. Speciaal op die dagen was het getal verontrustend en ziedaar mijn éérst op feiten en cijfers gebaseerd axioma: Op Woensdag, Zaterdag en Zondag komen de gele zuilen en gele lapjes bepaald zwart te water om na eenigen tijd van kleur te veranderen. Dit gaat gepaard met eene positieve slijkerige afscheiding dewelke ik chemisch onderzocht en waarin ik organische bestanddeelen ontdekte.'

Levendig vin-geklap en hoera-geslobber stoorde den spreker een oogenblik.

Geflatteerd vervolgde hij: 'jà, geachte vrienden en vorschers: deze waarneming was zóo opvallend, dat ik nauwlijks het zonnenspectrum ter nadere bevestiging noodig had. De spectraal-analyse stelde

mij echter geheel in het gelijk. Is mijn hypothese dus gewaagd dat het Woensdag-Zaterdag-Zondag verschijnsel eene organische stofverplaatsing en intieme stof-afscheiding ten gevolge heeft? Neen, niet waar? Ik mag u echter niet verhelen dat mijne consciencieuse aantekeningen bepaaldelijk vermelden dat op tien ten honderd de gele zuilen en gele lapjes hun zwarte kleur behouden, omdat dit zwart met de zich in onze domeinen bewegende deelen vergroeid is (*applaus*). Ik veroorloofde mij het verschijnsel *primo* als warmweder-verschijnsel te expliceeren; *secundo* te determineeren, dat er drie variaties bestaan:

- a* de zuiver gele;
- b* de zwarte die geel worden;
- c* de zwarte die zwart blijven;

; *tertio* te presumeeren dat alle variaties ongevaarlijk zijn, daar 'n stekende pieterman voldoende is om 'n heél stel op de vlucht te jagen. Overigens ben ik het met den horentoren eens dat het verschijnsel onaesthetisch en hinderlijk is. Soms heeft de zuil een vrij aangename lijn, doorgaands is zij gespekt als een bruinvisch of mager en hoekig als een graat. Beslist vaststaat dat Spencer deze materie onder de bewegelijke zou rangschikken en er voorloopig van eenigerlei bezieling in de lijn van Haeckel geen sprake mag wezen. Twééde axioma: Dit warm weder-verschijnsel is leelijk, schijnbaar ondoelmatig, vreesachtig en behoort tot de bewegelijke materie. (*Applaus.*)

Tot deze gegevens, geachte vrienden en vorschers, meen ik mij voorloopig te kunnen bepalen. Laten wij bij al onze onderzoekingen nimmer vergeten al is Dubois-Raymond zachtjes aan 't verouderen, desniettemin, zoo we geen zèven grenzen accepteeren, er toch déúgdelijk grenzen zijn die aan het Weten

der visschen en aan het Weten der water-wezens zijn gesteld.’

De kokkelekaan zweeg en nòg was het vin-gekwak en hoera-gehap niet bedaard of een paniek onstond.

Rechtaan naar het centrum der meeting bewoog het onderstel van een badgast.

Reeds stoven de spieringen, melokschen en garnalen, toen een kordate pieterman bijna verheugd uitriep:

‘... Ziet eens toe - dit is alweder eene uitzonderings-verschijning. Zoudt ge er niet op zweren dat zich op het kleinste lid (van de vijf leden) der op eene schol gelijkende extremitet, een parasitisch gewas bevindt dat veel van een schub weg heeft?’

‘Neen,’ zeide het poontje: ‘het is een hoorn-aanhangsel.’

‘Een hoorn-aanhangsel?’ vroeg een schar: ‘met uw verlot: ik laat mij bakkem als dit geen schulp in status nascendi is. Er zijn zelfs verschillende lagen zichtbaar’....

De zeer onderlegde en philosophische horentoren, lid van diverse diepzee-maatschappijen, voorzitter der vereeniging tot bevordering van malthusiaansche kuitformeering, bekeek met aandacht den knobbel op 's badgast's kleinen teen:

‘... Ongetwijfeld hebben wij hier een specimen,’ sprak hij: ‘van een orgaan, dat automatisch zijn rol vervult en mogelijk door zijn dik-schubachtig, derhalve doelmatig karakter, zijn oorsprong uit een vroegere primitieve wilshandeling verraadt’....

‘En toch blijven wij tasten,’ zuchtte het poontje.

‘Zeer juist,’ zei de kwal: ‘alleen wordt de hypothese versterkt dat er nog andere werelden buiten de onze zijn, ofschoon Water vóór alles noodig lijkt’....

‘Zout water,’ zeide de kokkelekaan: ‘a q u a

pura of aqua distillata is je reinste vergift'....

En terwijl de ruige botjes der baders omspoeld werden, gingen de zee-dieren voort het geval te bestudeeren, het vooralsnog beangstigend geval der beenen, kuiten en eksteroogen in 't groene, lichtende waterland.

De dorpen en steden van minder ontwikkelde schelpdieren deden de luiken voor, de deur op 't nachtslot.

Eerst tegen den avond hield het mysterieus verschijnsel voor dien dag op.

Nieuwe tijden.

Daar zijn levensgebeurlijkheden die men niet gaarne verhaalt, bevreesd voor het vergroven van dingen wier liefde bij éérs vernemen eene wel zeldzame aandoening gaf. Eén veegje te veel of er naàst en de schoone herinneringslijn wordt vervaagd. En dan láter, bij de herlezing, bij het zien der gedrukte woorden, die stug en ganschelijk anders geworden, bijkans verwijten, verwijten dat je teer herinneringsgedoezel door harde, bitse krijt-kontoeren vernielde. dat je van clair-obscur kil daglicht maakte, dat avondschemer-gepraat bij denkende gezichten tot plomp koffiehuis-beweren aandikte - làter, leun je spijtig terug in je stoel, verwenscht de rapheid van je pen, die een nog niet geheel bezonken gebeurlijkheid, als 't ware doortroebelde....

Hij was - ge ziet: ik bied met uitgespreide handen verontschuldigen aan, alvorens deze nieuwe schets in te luiden - hij was een zéer werkzaam, zeer braaf, zeer geloovend mannetje. Laat getrouwd omdat hij niet kòn - muurvast redeneerde hij dat iemand die naar stadhuis en kerk gaat aan k i n d e r e n moet denken en voor kinderen vóóral is geld nodig - hield hij bijzonder van z'n drie jongens. Hij hield

van ze zóó innig dat-ie vochtige oogen kreeg als-ie van ze vertelde. Hij hield van ze met de straffe, strenge genegenheid van 'n man met al grijzende haren, die weét wàt leven is en wàt er in 't leven wacht - hij hield van ze ernstig en straffend, grommend bij 'n onvertogen woord, glimlachend bij een frissche kinderdáád. Doch dit zoo vluchtig aangevend, loop ik reeds op mijne bedoeling vooruit. Want ten tijde dezer luttele gebeurtenis waren de jongens nog klein, ging alleen de óudste op de dorpsschool.

Hij was boekhouder. 's Morgens half acht zaten ze aan 't ontbijt, de vrouw, het grijzend mannetje, de drie fiksche, gezonde jongens. Dan las hij met zékere, rustige, stilte-opdringende stem een kapittel, bleven de jongens beweegloos, bang voor vader die zelfs geen gebàar wou zien. En langzaam kwam luistring over de gezichten, luistring van diepe aandacht, keken de jongensoogen naar het zware boek met koperen sloten. 's Middags las vader weer en 's avonds nègen uur, als ze al leien en slieden, las-ie opnieuw, den ijzeren bril op den sterken neus, het hoofdje gebogen, de grauwe baard bewegend met het gaan der kin. Moeder liet dan de breikous of het verstelwerk rusten. Die keek dan van onder de lamp naar zijn zeker, in het kapittel levend gezicht, z'n gezicht dat zoo trouw en kinderlijk-geloovend, met héél groote oogen, òngewoon glimlachen kon als-ie weèr en nòg-eens-weer met verheffing van stem 'O, barmhartige God' zeide. Moeder glimlacherde dan ook, zachtjes knikkend en soms als ze hoorde wat ze méer gehoord had, mee-prevelden haar dunne lippen, blij in de heerlijke stemming van drie, driè bengels àchter in de alkoof èn 't warme, soezende kamertje èn de monotone dreun van die bekende, in èlke wending of daling bekende stem die vertrouwend tot Gód sprak....

Was het dan wonder dat de jongens, als ze gestoeid, geravot hadden, als ze met rooie hoofden voor 't middageten binnenstoven, gaùw nog even d'r handen gingen wasschen en d'r warharen borstelen, omdat vader zoo streng keek als-ie den bijbel opensloeg en ze met z'n groote oogen an 't huilen zou hebben gemaakt, als ze met smèrige knikkerhanden naar 't Lezen luisterden.... Was het wonder dat vâder hun àlles was, 'n vader zooals er maar één op de wereld bestond, 'n vader die van èlk ding verstand had, 'n vader die haast den héélen bijbel - den bijbel - van buiten kende, soms lás zonder de schriftuur te zien - zoo maar voor zich uit - over z'n bril heen - wel vijf minuten lang - 'n vader die uren vertellen kon uit 't ouwe testament en de bijbelsche geschiedenis?

Jan 't oudste jongetje, 'n ventje van tien, twaalf jaar, stofte als-ie 't over z'n vader had.... 'Me vader,' zei-die wel met schreeuwrige blufstem als-die bij andre joggies aan 't opsnijden was: 'me vâder - nou hoor! Die weet méer as de dominee - nou hoor! Ja, da's waar, hoor! Me vader is zóó geleerd - dat as-die wou - as-die wóú - nou dan wier-die professor - maar hij wil niet! Da's wáár hoor!' En als de andre jongens dan werom blufften van hun vader, die dit en dat kon, snee Jan wilder op: 'Zoò - zoò - en kan jouw vader de bijbel van buiten? Jouw vâder - 't zàl wat - die weet niks niemendal - die mot is bij mijn vader kommen - puh! - mijn vader slaat jouw vader dood - die weet ommers niks, jò!'....

's Middags nà, zoo'n dispuut, keek-ie bewondrend naar 't grijs mannetjeshoofd, dat las, las - zonder te lezen en als 't dan avond was en vader z'n schriften inkeek, de schriften met cijferrekeningen, de lange optelsommen en de vermenigvuldigingen

van getallen als 73859 X 312 en precies de fouten opsnorde - dan nam-ie zich voor nèt zoo knap als vader te worden. 'n Paar maanden later ging Jan over, over naar de hóógste klasse. waar ze Fransch leerden. 't Duurde geen week of de snuggere rakker zei tegen z'n moeder: 'Mère' en als vader wat zei, antwoordde-die 'Owie père' Dit nu lijkt simpel en gehéél gewoon, maar het grijs boekhoudertje, keek met verschrikte, benauwde verwondring. Als Jan van de school thuis kwam, riep-ie 'Bejour mère!' - als moeder 'm vroeg of-ie nog 'n boterham lustte, praatte-ie deftig 'sievoeplee mère' - als ze zei: 'Jan, hoe laat is 't?', knikkelde die geheimzinnig 'Cinq heurès' - moest ze 't nog eens vragen, antwoordde die pedant 'cinq heurès, mère, père, sievoeplee' Vader keek dan naar de tafel, plette de lippen in 't gehaar van z'n snor en z'n baard, fronsde norsch de wenkbrauwen dat ze mekaar bijna raàkten en met een van drift grommende stem snauwde-die: 'hou je moeder niet voor de mal, kwajongen - je weet dat je moeder je niet verstaat!' - Dadelijk zweeg 't jogje, bang voor vader.

Dienzelfden avond las 't mannetje voor 't eerst van z'n leven 't kapittel met hálve aandacht. Toen die klaar was, dee-die niet als gewoonlijk, lei-die z'n ijseren bril niet op de leeren kaft, dronk-ie de koffie-kom niet leeg.

'Is 'r iets?', vroeg moeder 'n beetje ongerust.

'Nee-nee,' zei-die jokkend. Ja, hij jòkte en dadelijk jokte die wéer, want toen ze opstond om naar bed te gaan, bleef-ie zitten. Hij most nog wat bijwerken an kantoorboeken. 't Was nou drúk....

Niet zoodra was ze echter de kamer uit, of op z'n kousen loopend, sloop-ie naar den kamerhoek waar 'n stapeltje jongensboeken leien. Jan had 'r 'n leertje om gewonden. Voorzichtig gespte hij het

los, bracht de beduimelde geleerdheid onder de lamp. Met een grimmig, bijna snauwend gezicht, bekeek-ie één voor één de titels, stutte het hoofd op de handen. Dát had-ie nóóit geleerd. Wie praatte 'r in *zijn* jeugd van Frànsch op de scholen? Was 't al niet mooi genoeg dat-ie 'n hand schreef zóó loopend, zóó gelijk alsof 't gedrukt was? Maar nou met den nieuwen tijd zou 't niet lang duren of z'n zoons groeiden 'm over 't hoofd. 'n Kind hield geen respect voor 'n ouwer as 't geleerder wier. Nee, dat had-ie straks best gemerkt met Jan die an z'n moeder in 't Fransch zei hoe láát 't was

Z'n pijp zakte op 't tafelblad. Voór 'm leien de kinderboekjes met raadselachtige opschriften.... 'Nouvelle Grammaire française'.... 'Nouveau Recueil de thèmes et d'exercices'.... 'Choix de lectures et de dictées françaises envisagées au point de vue chrétien à l'usage des maisons d'éducation, des gymnases et de l'instruction privée'.... Het was een mysterie, een niet te vatten geheim. En Jàn las dat, Jàn studeerde in mirakuleuze boekjes - Jan zou over 'n tijd.... Even peinzend, leunde 't mannetje in z'n stoel. Z'n pijp was uitgegaan. Z'n slaperige oogjes keken naar 'n kamerhoek. Toen denkend an z'n eigen jeugd, hoe-ie zich zélf dubbel-boekhouden had geleerd, knikte-die beslist voor zich uit. 't Zóú, 't Móést. Je hield 't ontzag 'r niet in als je zoon op z'n Frànsch zeggen kon hoe láát 't was en je er bij zat met open mond, zonder te begrijpen. Als-die nou g e l i j k 's avonds begon, kon-ie g e l i j k opleeren. 't Móést. 'n Vader most zich niet blootgeven an 'n kwajongen van elf. D e G r a m m a i r e openslaand, 't vermoeid hoofd in de handen geboord,

zich hevig inspannend om de ouwe hersens die nóoit uit zulke boeken geleerd hadden, wakker te maken, begon-ie aandachtig te lezen van het Fransch alphabet dat uit vijf en twintig letters bestaat, dat geen *w* heeft, dat drieërlei *e*'s kent, de *stomme E* of *e muet*, de *gesloten E* of *e fermé*, de *open E* of *e ouvert*.... Nee róóken kon-ie 'r niet bij. Z'n hoofd dee 'r pijn van. Hoe vonden de menschen zóó iets uit? En - en - hoe konden ze de kinderen zulke, zulke schrikkelijk-moeilijke dingen leeren, als 'n oud hoofd 'r haast geen begrip van kreeg? Scherp sneed de ijzeren bril in z'n neus. De lamp bescheen z'n kruin, maakte 'm dof-warm. Terwijl spande hij zich hoofdpijnachtig in over de *stomme H*, de *luidende H*, over *LE*, *LA*, *L'*....

Heele weken hield-ie 't vol. Als-ie om acht van kantoor kwam, las-ie om negen den bijbel, stuurde z'n vrouw naar bed, zocht de boekjes, wurdde geduldig en met geweldige inspanning over de accenten, de verbuiging, de vervoeging, de krankzinnige, bezeten vervoeging, de vervoeging met 'r gruwelijke onbegrijpelijkheden, d'r *indicatif présent*, d'r *imparfait*, d'r *passé défini*, d'r *plus-que-parfait*.... Z'n ouwe hoofdje boog hijgend onder de lamp, mishandeld door die spartelingen en ongerijmdheden. 't Zweet brak hem uit als-ie ploeterde in de zinnetjes.... 'De knecht haalt wijn en bier'.... 'Mijn zuster is een goede vrouw'.... 'De hond eet brood'.... 'De koning had een paard'.... Soms dacht-ie 'r an 't op te geven. Maar als-ie dan *J a n* hoorde praten 'J'ai beaucoup de l'argent' of 'Est le roi malade?' - dan werd-ie opgepord om vol te houen, om met z'n knàppen zoon mee te gaan.

Een enkle maal wou-ie corrigeeren.

'Jan - je zeit daar *j'ai été* - da's niet goed

jongen - je mot zeggen *je suis été* - ik *ben* geweest....'

'Nee vader,' zei dan de jongen: 'de meester zegt *j'ai été*'....

'Zóo,' redeneerde 't mannetje wijs: 'in ònzen tijd, zeien we àltijd *je suis été* - maar as de méester 't zèit - dan is de uitspraak veranderd'....

En 's avonds - in den tijd dat-ie vroeger al sliep, las-ie hardnekkiger de schriften en boekjes van 't jogje.

Zijn vader had-ie in *zijn* jeugd niet zooveel moeite gegeven....

Kruger helpt begraven.

Ja, het wàs al voorjaar, voorjaar met voorjaarsgeluiden, voorjaarsluchten, voorjaarszwevingen, voorjaarsbeklemmingen.

In de lange dorpsstraat met 'r klatergrijze keien en klinkers, met 'r glazige zandbuilen en lauwlijnige stoepbochten, deeën de zwarte boomen als behaarde ouwe mannetjes, koesterend, knokeltjeswarmend, kinnebaktrekkend, ruggeschurkend bij 't knepperend hemelvuurtje dat z'n warmingen langs de daken schoof, lichtgeulen glansde waar 'n steeg de straatlaan doorsnee en z'n geschijn baldadig en raak tegen de ouwe, vertaande boomgelaten schaterde.

Het was voorjaar.

Alleen in 't voorjaar konden de takken zóo zwart zijn, zoo zwart en begeerig, zoo stroef en zoo hijgend, zoo oud en zoo teer van sturing. Alleen in het voorjaar, het plotsling-òpgullend, òpmontrend voorjaar konden de knoesten, de boomrompen met 'r wonden van snoeiïng, zoo ganschelijk stilstaan, zonder 'n vluchtig twijge-getril, enkel stilstaan met broeiende zwarte oogen en gespannen zacht-hijgende monden - alleen in 't voorjaar had je dàt, 't statige, mijmrend aanschouwen, 't pupillen sparren uit boomkoppen naar licht, 't weer jonge licht 't ànders geworden

licht, 't licht dat wijd vloeide, z'n verheugingen mateloos gaf.

Het was voorjaar.

Op rigglende strook van 'n dak, tripplend, zoet balanceerend, praatte een vogel. Z'n groenvlammend lijfje dook en verschoot in het gele gepraal van de zon. Z'n staartje wendde met schokken, z'n bekje beet in het licht, slikte het licht, inzoog het licht en z'n keel, als 'n zilveren gurgel, als een driftig beslagen gong, flapte de kreetjes, de praatjes, de schreeuwttjes zóó fel, zóó vol-weeldrig, zóó klaar en transparant dat het een geraket wierd van spranklende lichtgeluidjes die het gurgeltje in-spetten en bevende, siddrende fluit-slaagjes die terugschoten en joelend van zwerm de lichtloovers en vonken bevochten.

Benee, in de builen van zand, waar karwielen deuken in het geplavei van den weg hadden gewoeld, stoven de musschen, plonzend in 't molmige vuil. Pret als ze hadden in 't bad! D'r vet-grijze buikjes stuipten ze driest, òpwarrend blaasjes van stof en d'r bekjes piekten dan snel, happend en snappend En de een riep d'ander aan tot de zandrige builen bewogen van lustig musschen-geplas.

Achter het raam van den bakker, tusschen de ledige korven, loerde een kat, de oogen heftig van groen, de kop als in steening zoo stil.

Begon de dorpsklok te luiden.

De donkre dreun, zwart van gudsing over de daken, een, twee - een, twee - grijs, zwart - zwart, grijs - doortraagde de straat, sloeg tegen de boomen, de huisjes.

Wij voor het opene venster, bijkants loom onder dat vréemde van voorjaar, beklemd door de zwoele dampingen van den dag, luisterden naar 't dompe

gedreun dat dorps-ernstig verstierf in zwaarmoedig gezweef. Zóo had je 't dikwijls gehoord, vroeger en nu. Als de klok luidde wist je de kerk met 'r spitsing van toren, de kerk met 'r forsche kontoeren naast de roode daakjes van 't dorp - als de klok luidde was 'r 'n dóóie.

'Meneer! Meneer!' riep een stem.

'Ja?', zei je opschrikkend.

'Kruger is overgekome!....'

'Kruger - voor wat?'

'Om te helpe begrave!'

'Jawel!' glimlachte je wijs.

'Nee, wáárechtig, meneer! De óúwe Kruger zèlf!'

Ze zei 't zóo ernstig, de vrouw - d'r oogen lichtten zoo stevig van wèten - dat je aarzlend uit 't raam boog.

'Wie heeft 't je wijs gemaakt?'

'Niks wijsgemaakt, hoor! Hij *is* d'r - ze hebbe 'm g e z i e n !'

De slagen der klok, zwaar en zwart, bromden - de vogel op 't dak float met zoete rouleering - terwijl sprak de vrouw, bijna verheugd....

'Hij *is* d'r! - Antje heit 'm gezien - toen die uit de tram stapte. - En waarom zou-die niet? D'r is 'n Tránsváles gestorve!..., Twéé jaar het-ie in Transvaal meegevochte - nou wou Kruger d'r bij weze - o m t e h e l p e b e g r a v e - zoo waar as 'k hier stá'....

'k Zou 't maar niet te zèker geloove!....

'Geloof u 't dan nièt,' zei ze kwaad: '*ik* ga kijke!'

D'r heupen sjokten al voort - de geelblonde haren schuimden in 't licht. En de musschen schichtig opstoven uit 't zonbad.

Klopperden klompjes over den weg, mal-sterke kinderklompjes, als klappers zoo rammlend. 'n Schelle kinderstem schreeuwde:

.... 'Kruger die is d'r, meneer!'

'Domme jongen, - loop maar niet zoo hard!'

'Is die 'r dan niet?'

'Dat zou 'k niet denke'....

'Nou maar hij *is* d'r - hij *hélpt* begrave an die Transvaler'

Na-hijgend nog van 't snelle gedraaf, schoot-ie weer weg, de klompjes als duveltjes vlug, klop-klop, klop-klop

Toen kwam een derde voorbij, 'n óúwe visscher met een pet schuin op 't witte glanshaar, den mond in pruime-gewriemel, de klompen uitwippend achter de paarse hielen. Bij 't raam knikte die snel, keek halfwege om riep, met krakende stem:

'Kruger die is d'r!'

Zonder antwoord te wachten, klompte-die voort naar 't sterfhuis.

Even bleef ledig de straat. Bij den bakker speelde de kat, strekkend den poot, snel 'm weer krommend. Wrokkig van kruiping drensde rook uit den schoorsteen.

Kwamen drie meiden voorbij, bonkig van heup en van schoenen. D'r haren geknot in een vlassigen wrong plakten om 't hoofd, d'r vleezige armen gingen in zwaai met roode proppen van handen.

'Mot je niet kijke, meneer?'

Je schokte je schouders.

'Kruger is over!'....

En ze sleep-sloften weg, de mansvoeten gejaagd naar 't luiden der klok, de lijven gewiegd, de heupen als mokers zoo sterk.

De straat werd thans druk.

Visschers met kinders en wijven nat van de wasch, scheepmakers vuil van 't werk, meiden gieglendgearmd, liepen één zij uit. In àl de oogen leken glansjes te lichten, leek 'n beeltenis te spieglen

- 'n kop - 'n jukig gelaat - 'n baard - 'n hóóge hoed Ze zàgen K r u g e r . Ze zàgen hem zooals ze hem kenden van prentjes. Nou zouen ze 'm h é ú s c h e l i j k zien, zien àchter de kist van den Transvaler....

Eindelijk bewogen we mèe.

Het was dwaas, ondenkbaar. Maar in het paisibel dorp werkte het rumoer, het geloop, de onrust aansteeklijk.

Op de hoeken van stegen en sloppen klitten menschen tezaam, de mannen stug-rookend, de vrouwen versch van 't huishougedoe.

Bij het donker kleppen der klok spraken ze knikkend en groetten mekaar.

Van uit de dorpschool achter de boomhaag, galmde zacht drenzend gezang en 'n hond, nerveus van al 't òngewone, blafte met nuchter gegrom naar 't blauwig verglijden der lucht.

Linksom was het huis. De schraag stond er voor en mannen met hoog-hooge hoeden. Timmerlui die een vracht hout hadden te lossen, waren op planken geklommen, de beenen tam-benglend, de koppen in rook van smeulende pijpjes. Boven, benee, opzij en verder de straat in, propten de dorpers, vrouwen met mutsen en vrouwen met blauw-bloote armen, mannen zwaar in de klompen, kinders bang-starend. Ze bekeken de schraag en het zwartdoek, de witstrakkende vensters. En toen de kist uit de deur was gedragen, drongen ze op.

Langzaam, wel plechtig, werd het lijk op de schouders getild, rustend tusschen de hoeden.

En achter de dragende bureu volgden de vader, de broer en de andre genooten. Geen Kruger.

Van Dalen was 'r en de ouwe Schoot. Bleek liep

zwaar-stappend naast Kriels. De jonge Boot, die geen hóógen hoed had, dies verlegener ging, had Stam voor begrafenisbuur. En Dilsen, Blaas, Groeman, De Bas - al de bekenden van 't dorp liepen in den stoet, plechtig van Zondags-kleedij, plechtig van hoogehoeden-betoog. -

Geen Kruger. Nee. De dominee was 'r oòk niet. En die en die ontbraken. Maar wat dee dàt 'r toe? Kruger - Kruger met z'n lijdenskop, Kruger met z'n ringbaard, Kruger met z'n hoogen hoed, Kruger die 't heele dorp kénde, die in àlle hutten en huisjes hing, Kruger voor wien de visschers zich zouen doodgevochten hebben tegen den Engelschman, Kruger liep nièt achter de kist van den Transvaler.

Maar omdat ze 'm zóó stellig uit de tram hadden z i e n stappen én omdat ze 't zeker geloofden, gaven ze 't nog niet op. Wat ze nóóit deeën, deeën ze nou: achter het lijk en de volgers liepen ze mee, zachtjes-van-praten, zachtjes-van-stap. As-die niet in 't sterfhuis, was, zou-die aan 't graf kommen. Want begraven hielp-die. Dat was vást....

Het werd iets zéér vreemds in de dorpsstraat.

Voorop, hóóg-zichtbaar, zwartte de kist tusschen de hoeden der dragers. Iedere steeg gulpte zonlicht over de baar. In straat werd alles weer zwàrt dofzwart, zwart van laken en kleeding, zwart dat tegen de voorjaarslucht gromde, zwart dat alles dee stilstaan op den weg. Doch bij 'n steeg, waar telkens een zongeur de straat overiei, fleurden de hoeden met glimmen en glansjes, vlamde het dekkleed bizarrig in het gedein der stappende dragers. De boomkoppen keken. De huizen keken. De daken keken. Er was één starende aandacht. De heele lánge dorpsstraat kéék naar de kist, naar het kleed, naar de hoeden.

En de menschen keken nòg eens, sterker, zoekender, rondvragender, als de volgers passeerden, twee aan twee, ordlijk gereid.

Voor 'n begrafenis liepen ze niet zóó uit. D'r waren 'r vier geweest van de week. D'r zouden 'r méer kommen...

Maar Kruger....

En omdat ze 'm niet zagen en er zooveel mannen en vrouwen en kinders achter den stoet bleven loopen, meê naar 't kerkhof, sloten ze zich aan, nieuwsgierig, verlangend, omkijkend, opzij kijkend, fluisterend pratend.

Alles op den weg hield stil voor zóóveel menschen.

Een schulpenkar week uit tot aan den stoeprand.

Fietsers sprongen van de in 't zonlicht fel-spranklende fietsen.

Alleen, zèker stappend, dicht voor de kist, gingen twee kleuter-meisjes, mekaars handje vasthoudend, de kousjes verzakt tot op de kloppende klompjes.

Bij het graf was het bijna gedrang, zóóals ze klitten tezaam.

Achter den kerkhofmuur klommen ze op steenhoopen, keken over den schelprand.

Op een glooiing van grond, scherp van bits-omlijnde silhouetten, stonden ze, rekkend de halzen.

Elke hooge hoed werd bespied, doch 't bleven de óúwe bekenden, de eigen menschen van 't dorp, de veeboer, de bakker, de smidsknecht, de buren.

En toen de dominee, verlaat tóch 't woord voerde, geloofden ze nòg dat Kruger 'r wàs, dat z'n kop ergens tusschen de menigte keek, dat z'n omrandde oogen onder de grijze brauwen mééstaarden naar de kist die daalde, naar de kist waarop de aardkluiten gedag zeggend klopten, naar de kist waarin de Transvaler lei, de T r a n s - v a - l e r , de boer die

meê tegen de Engelschen had gevochten, ziek na 't dorp was gekomme....

Helder klonk de stem van dominee - ze luisterden niet.

De woorden resoneerden tusschen de kerkhofmuren, tusschen de hooge duingolvingen, tusschen de zuilen en zerken die in 't nu breeduit plassend voorjaarszonnetje leien te warmen - ze luisterden niet.

Bòven 't graf, òver den kerkhofmuur zagen ze Kruger die 'r wezen most.

Op de duin-stijgingen zagen ze Kruger die overgekonne was.

In de voorjaarslucht, de teere, blauwe strakgespannen lichte met 'r verwaaide melkvlokjes zagen ze Kruger die zou helpen begraven, den gebogen Kruger, den óúwen Kruger, den Kruger van volkskranten en plaatjes.

Terwijl dominee sprak, de groene duinen koepelden, de helmen wiegend rythmeerden op 't maatslaan van wind, de boomkoppen langs den weg met ruige monden te ademen stonden en 'n vogel hóógboven in de blauw-glinstering joelde en floot - bleven ze vòl van de vage, erg onrustige teleurstelling van Kruger dien ze zàgen, òveral zagen - die er niet was.

Don Leandro Fernandez de Moresco (Fragment).

Inleiding.

Nadien en nademaal wij allen beu zijn geworden van het naturalisme en realisme op het tooneel, het tooneel dat zònder idealen geen verheffing, geen bezieling, geen vergetelheid van dagelijkschen nood (dito brood) vermag te geven, heb ik met liefde en onstuimigen drang een treurspel ontworpen in vijf bedrijven¹⁾ hetwelk ik mits dezen eerbiediglijk opdraag aan het geëerd theaterpubliek in de eerste, aan mijn vrouw (die thans in de keuken visch bakt²⁾

- 1) Misschien voeg ik er een voorspel aan toe. Mijne figuur B a j a d o z toch, raszuiver, manvast, kamerzindelijk en vertrouwd bij kinderen, hoog 60 c.M. en in 't stamboek opgenomen, is van be kroonde ouders. Z'n vader was 80 c.M. hoog in de schoft, z'n moeder eveneens kamer-zindelijk. Deze Bajadoz nu werd in zijn jeugd stevig gevoed met f l o r a ' s p u p p y c a k e s .
- 2) Met bakolie, helaas. Dàgen lang heb ik romantisch-gezind bij eenzame struikjes en bosschaadjes rondgedoold, in mijn achterbroekzak een revolver, in mijn stok een verborgen degen - dagen en dagen heb ik mijn gelaat òngeschoren gehouden - mijzelf dwingend tot de stemming van Don Leandro Fernandez de Moresco en nu brengt die bakolie van Ouwehand, zegt m'n vrouw, me e r g e d e e l t e l i j k uit, o, lijdende kunstenaars die in hun gloeiende verbeelding het z u i d e n van 1207 n.C. z i e n - en gemarteld worden door bakolie. - P.S. Ik wou even zeggen, dat er een gaping leeft tusschen romantieke en dàt.

in de tweede en aan alle romantische theaterdirecteuren in de derde plaats.

Nadere toelichting.

Don Leandro Fernandez de Moresco werd den dertienden November 1207 n.C. in Sevilla geboren. Zijn broeder Gonzalo Martinez (de Moresco) viel in den strijd tegen de Moren, zijn vader Manuel Pedro (de Moresco) moet echter een hoogen ouderdom bereikt hebben. Zoo verhaalt men van zijn stiefneef Gomes Perez (de dito dito), dat hij bij een val van het paard.... Maar hier moet ik de nadere toelichting afbreken. Ik zou te buitensporig detailleeren en onder ons gezegd, komen nòch Gonzalo Martines, nóch Gomes Perez, nóch Manuel Pedro direct in mijne tragedie voor. Als ik toch even hun namen citeer, geschiedt zulks om den lezer te overtuigen dat ik de stof deugdelijk en met gebruikmaking van veel historische bronnen heb bestudeerd en niet over een nacht ijs wandel.

Plaats der handeling.

Het woord ijs glipt uit de pen. Immers mijn treurspel speelt in Spanje, dat ik wel nimmer bezocht heb doch vrij nauwkeurig vermeen te kennen door Fiore della Neve's *Eene Liefde in het Zuiden*, die er ook nooit geweest is. Enkele momenten heb ik tusschen Spanje en Italië¹⁾ gearzeld. Maar Fiore gaf den doorslag. Het geleet mij buitengewoon ongepast het treurspel in ons land te verplaatsen. Want ofschoon de romantische lijnen geenszins eenheid van plaats, tijd, handeling voor-

1) Ik dacht aan Genua, zou mogelijk Genua verkoren hebben, als Genua je niet opnieuw o l i e sugereerde.

schrijven ik derhalve o.m. dichterlijk-vrij B a j a d o z (zie noot 2) in Madrid laat geboren worden, terwijl hij overigens van Hollandsche ouders was, zelfs in zijn jeugd behandeld met unica¹⁾ - gevoelde ik zekeren schroom mijn geboorte-grond een zoodanig bloederig treurspel aan te wrijven. En aan de andere zijde achtte ik het tegen alle regelen der romantiek, der dramatische actie en 't spaansch vuur, dat me rood doet zien, vijf bedrijven zònder doorstoken individu te laten voorbijgaan. Wie tegen de komende, waarlijk zeer gruwelijke gebeurtenissen opziet, moet hier de lectuur onderbreken en nièt naar den schouwburg gaan, als hij eerstdaags op de aanplakzuilen Don Leandro Fernandez de Moresco, eenetragi-comedia, aangekondigd ziet. De ook maar zwàkjes aangelegde kunstzinnige lezer zal voor het overige klaar als een klontje begrijpen, dat in ons nat en larmoyant klimaat van parapluies, gerstebier en gestampde potten, hevige menschen met dolken, gitaren, degens en gewroken eeren, een weinig misplaatst zijn en dat (hetgeen de deur dicht doet), een passievol treurspel in de door ons zoo vurig verlangde romantische, idealistische, sfeer nièt geschieden kan met die miserabele kleffe, duffe Hollandsche namen, als daar zijn: V a n S p a r w i j k , beheerend kerkvoogd der Nederlandsch Hervormde gemeente, W o u t e r , knecht bij Van S p a r w i j k , D i e n t j e , dienstbode bij Van Sparwijk, enz....²⁾

- 1) Ter vermijding van begripsverwarring bij lezers die geen Spaansch verstaan, zij aangestipt dat u n i c a van den heer Houtz, oud veeen gep. rijkspaardenarts, na ontvangst van postwissel ad 75 ct. mèt gebruiksaanwijzing in Den Haag te verkrijgen is. Vergelijk A v i c u l t u r a , zeventiende jaargang, No 13.
- 2) Vergelijk verzamelde tooneelwerken van W.G. van Nouhuijs, etc., Zutfen, Schillemans & Van Belkum.

Bijlage A.

Alvorens alsnu mijn concept, met eenige (het zij bescheiden gezegd) taalschoonheden te publiceeren, wensch ik eene Bijlage A in te lasschen, daar ik vrees dat er straks geen plaats voor aan het slot (volgens usance) zal zijn - en deze Bijlage een te integreerend deel van mijn romantische visie vormt. Don Leandro Fernandez de Moresco dan, zoon van Manuel Pedro (de dito dito) èn van Dona Quaresma Isabella (de dito dito), wier naam wel degelijk in mijn stuk voorkomt, heeft een zeer bijzonder, schijnbaar onontleedbaar karakter. Zien wij hem (in zoover de plaatsruimte het toelaat) eenerzijds in volle bloeddorstigheid voor ons verschijnen, huiveringwekkender dan Musolino, wreeder dan Caligula, opbruisender dan welke u bekende historisch-beruchte figuur ook, anderzijds nemen wij eene bijna vrouwelijke teerheid en maagdelijken schroom in hem waar. Zijn karakter is gecompliceerder dan dat van Bertie¹⁾, nobeler dan dat van Ruy-Blas, peinzender dan dat van Hamlet. Ja, er ware een Boekdeel over te schrijven.

In dit bestek zie ik geen kans de zielefinesses mijns helds aan te duiden. Wat zijn gestalte betreft, heb ik hem mij voorgesteld a) zwart (van wege de romantiek en Spanje - b) schoon en welgevormd (natuurlijk!) - c) zijn schitterend kostuum met zwier dragend en meester op alle wapens (uit den tijd van 1207 n.C.) - d) met een baard en een snor, ook wenkbrauwen, alles zwart.²⁾

1) Verg. Verz. Werken van L. Couperus.

2) Ik bedoel zwart-geschild. Ik sta niet bepaald op een zwarten acteur. Wel leg ik nadruk op de zwarte wenkbrauwen, daar ik mijn held meermalen doefronsen, om dramatische motieven, en mij een zwarte fronsing fantastischer dan een blonde toeschijnt.

Wenk voor de acteurs.

Mijn treurspel nu is zoo stevig, wat de Franschen noemen gecharpenteerd, de actie er in is dermate spannend, de bewogenheden zoo algemeen-menschlijk, verheffend en ideaal-toevoerend, dat ik feitelijk geen spel van de vertooners verlang.

In zooverre heb ik tevens rekening gehouden met het gebrek aan spelers in ons land.

De eenige eischen die ik stel zijn onwezenlijkheid, Spaanscherigheid, het opvullen der kuit¹⁾, het hoorbaar hijgen als er iets heusch's gebeurt, het voortdurend houden van de hand aan het zwaard opdat de mantille goed uit sta enz. Dan wensch ik veel licht, maanlicht, sterrenlicht bliksemlicht (in III dondert het). Don Leandro Fernandez de Moresco in het bijzonder moet fel verlicht worden als hij van bloed driipt. En thans het treurspel.

Dramatis personae.

Don Leandro Fernandez de Moresco.

Don Manuel Pedro, zijn vader (ontzichtbaar).

Dona Quaresma Isabella de Moresco, zijn moeder.

Gonzalo Martinez de Moresco (reeds dood), zijn broeder.

Gomez Perez, zijn stiefneef.

Bajadoz.

Alvar Garcia de Santa Maria, zijn aangetrouwde behuwdzuster.

Don Pedro de la Monia, inquisitor.

Don Jeronimo de Ribera, zijn schildknaap.

1), welke door het realisme en naturalisme der laatste jaren allerzuurst degenereerden eerder op geest-van-kuit dan op k u i t gelijken.

Serafina de Useda, zijn broeder's min.
 Don Pero Gonzales de Ansa, een trovadore.
 Don Hipolito, buurman van de overzij.
 Donna Violante, geliefde van Don Leandro Fernandez de Moresco.
 Don Diego de Valencia, haar eene broeder.
 Don Alfonso de la Monia, haar andere broeder.
 Don Juan (niet te verwarren met den beruchten), haar derde broeder.
 Don Sanchez de Calavera, haar vierde broeder,
 Don Juan de Valladolid, haar vijfde broeder.
 Donna Clara de Calavera, haar schoonzuster, gehuwd met Don Sanchez de Calavera.
 Donna Ana, haar op twee na de jongste zuster.
 Donna Lucia, haar op een na de jongste zuster.
 Donna Ines, de jongste zuster (van 't vrij talrijk gezin. Er waren oorspronkelijk twaalf kinderen. Vier stierven aan roodvonk.)
 Serafina, haar nichtje, die tegen háár tánte zegt, doch een wettig kindje is van Don Sanchez de Calavera en van Donna Clara de Calavera geboren Stips.
 Flora, een vriendinnetje van Serafina.
 Gonzalo, kamerdienaar van Don Leandro Fernandez de Moresco.
 Fernando, minnaar van Alvar Garcia de Santa Maria (zie boven).
 Benito, secretaris van Don Pedro de la Monia.
 Gila, broeder van Serafina de Useda.

Juan, bediende bij Don Hipolito, den buurman van de overzij,
 Diego, een straatmuzikant.
 Pero, kamerdienaar van Don Diego de Valencia.
 Gomez, kamerdienaar van Don Alfonso de la Monia.
 Luis, kamerdienaar van Don Juan.
 Sanchez, kamerdienaar van Don Juan de Valladolid.
 Pandora, een herderin.
 Libia, een verlaten wees.
 Voorts edellieden, schildknapen, soldeniers, landlieden, kudde schapen enz.

Intermezzo,

dienend om den Auteur even te doen ademhappen en om hem gelegenheid te geven het dramatisch personeel, waarvan niet ééntje gemist kan worden - hoe zou de tragedie anders goedgebouwd kunnen zijn? - te overzien. Inderdaad men gevoelt deernis met andere stukken, als men eene zoo glanzende naam-collectie overstaart. Het oog wil ook wat hebben. En voor het oor zijn mijn zoo welluidende namen Don Diego, Don Manuel Pedro, Alvar Garcia etc. etc. eene ware verlustiging,

Eerste bedrijf.

In dit eerste bedrijf komt Don Leandro Fernandez de Moresco, geboren den 13^{den} November 1207 - let op het ongelukscijfer! - na de Moren bevochten te hebben met zijn broeder Gonzalo Martinez de Moresco, die gedood werden met zijn stiefneef Gomes Perez op zijn kasteel in de buurt van Sevilla terug. Met zijn aanstaande zwagers (immers getrouwd is hij nog *niet*), Don Diego de Valencia, Don Alfonso

de la Monia, Don Juan de Patino, Don Sanchez de Calavera, Don Juan de Valladolid - o het geluk heerlijke k l a n k e n te hooren! - en met Don Pero Gonzalez de Ansa (den trovatore) drinkt hij een schuimenden beker Spaanschen wijn. Don Jeronimo de Ribera, de schildknaap van Don Pedro de la Monia zingt verheugd een lied.

'Los enamorados
 Non me querrán ver
 Por el mi pecado:
 Pues, amor, de grado
 Dáme allegrya'.¹⁾

De avond daalt. De zon neigt ter kimme. Eene zoete vreugde bedekt de omgeving. Don Leandro, Don Alfonso, Don Juan, Don Sanchez, Don Pero en Don Jeronimo zitten namelijk in een prieel, niet binnenshuis. Plotseling komt een ruiter aangerend (áchter de coulissen - een paard op de planken, acht ik namelijk om de mooglijke gevolgen onaesthetisch). Het is Gomez Perez, Don Leandro Fernandez de Moreso's stiefneef - spoedig gevolgd door Don Pedro de la Monia, Inquisitor, en door eene cavalcade van dames (de paarden blijven onzichtbaar), zijnde Dona Quaresma Isabella de Moresco (Don Leandro Fernandez de Moresco's móéder) en zijn aanstaande zwageressen Dona Clara de Calavera, Donna Ana, Donna Lucia, Donna Ines, voorts Serafina met haar vriendinnetje Flora. Het gezelschap, in schitterende kleedij, bestaat thans uit welgeteld zeventien personen, terwijl zich op den achtergrond, om het acteren der hoofdfiguren niet te hinderen, vervolgens de kamerdienaren Gonzalo, Pero, Gomez Luis, Sanchez en de verlaten wees Libia verzamelen. Immers de laatste zal zich binnen enkele weken

1) De vertaling verneme men op een Spaansch consulaat.

in het huwelijk begeven met Gonzalo, den kamerdienaar van Don Leandro Fernandez de Moresco. De avond daalt intenser (alle bovenhersen uit). Reeds heeft zich een deel van het gezelschap ter ruste begeven. Don Leandro Fernandez de Moresco mijmert een wijle met gefronste wenkbrauwen. Don Hipolito, buurman van de overzij, die juist in zijn tuinen wandelt, bespiedt den held van mijn stuk en begint argwanend te vragen hoe het staat met de gezondheid van Donna Violante, zijn geliefde. Het is alsof een bliksemschicht door het brein van Don Leandro Fernandez de Moresco schiet. Reeds den geheelen avond, terwijl àl de zooeven genoemde dramatis personae hem trachten op te vroolijken, heeft hij zich verwonderd over Donna Violante's afwezigheid. Moest zij niet de eerste zijn om hem te verwelkomen na zijn overwinning op de Moren? Don Hipolito, die reeds lang tot in het waanzinnige op Violante verliefd was, fluistert thans Don Leandro Fernandez de Moresco toe, dat Dona Quaresma Isabella de Moresco, afgaande op het valsch gerucht dat Don Leandro in den strijd gevallen was - de opmerkzame lezer zal zich herinneren dat wèl de andere zoon Gonzalo Martinez de Moresco sneuvelde - aan Donna Violante die haar zoons aangemoedigd had tegen de Moren op te trekken, de deur o n t z e i d e , hetgeen Donna Violante wanhopig in de armen dreef van Don Pero Gonzalez de Ansa.

Op dit oogenblik - het is g e h e e l d u i s t e r geworden, treedt de moeder Donna Quaresma Isabella de Moresco, voorafgegaan door den kwispelstaartenden Bajadoz in het prieel.

'O snoode moeder die mijn lief verstiet!', zegt Don Leandro Fernandez de Moresco hevig verbolgen, en in climax vraagt hij:

'Hebt gij de poort uws' huis' gesloten?' Donna

Quaresma Isabella de Moresco, evenwel vermeenend dat hij bedoelde of zij gewoon met het oog op inbraken etc. de deuren van het kasteel geïnspecteerd heeft, roept glimlachend: 'V o o r w a a r , mijn zoon!' En deze uitroep, schijnbaar sarrend, drijft plotseling het zuidelijk bloed naar het verhitte brein van den krijgsman, wiens karakter ik kortelijk beschreef. Hij trekt i n w o e d e o n t s t o k e n (geenszins met voorbedachten rade) zijn dolk, stoot toe. Een rauwe gil weerklinkt. Bloed verft de handen, het kuras, het aangezicht van den moeder-moordenaar. Ontzet springt hij op zijn ros (àchter de coulissen) geeft het edele dier de sporen, rent heen in het nachtelijk duister, terwijl de bloeddruppels langs de teugels glijden....

S. FALKLAND.

Om den lezer echter niet in het Onzekere te laten, daar de mogelijkheid bestaat, dat ik met het oog op de ingewikkelde situaties, eerst over een jaar of zoo v e r v o l g , meld ik voorloopig dat Bajadoz en nièt de moeder getroffen wordt.

Salon de Coiffure.

Waarlijk we weten te veel.

't Is niet gezellig.

Welgeteld heb 'k twee en 'n halven doctor in m'n familie, 'n paar doctoren als vriend en bij tijden krijg 'k amikaal 'n geleerd afvalletje van een prof.

Zoodat ik reeds éénmaal in staat was een dorwetenschappelijk betoog te publiceeren (verg. 2de Bundel, pag. 127), herhaaldelijk diverse kwalen aan 't eigen lijf poogde te constateeren - hoeveel malen werden m'n vrouw en ik niet op gevallen vergast door medici bij 't dessert? - en nog steeds met antiseptische zaken werk als juffrouw Bout met 't ei.

Loopen we 'n futiel wondje op, dan knoeien we s l o r d i g met sublimaat-oplossing, jodoformgaas, verbandwatten, ammonia - zeker huisdeel riekt zomer en winter naar carbol - we koken onze melk, vermijden óésters - we hebben 'n zákje an de waterleidingkraan gebonden om bééstjes tegen te houden - we slapen met open ramen, bàden, zijn matig - en met dat al zonder in excessen te vervallen gevoelen we ons dikwerf griezellig door ons Weten.

Een chirurg, een doctor, een assistent van 'n Gesticht, een huisdoctor - hemel, de vrienden en familieleden in je d i r e c t e nabijheid maken je zoo wijs en de eigen (zeer origineele) sanitaire beden-

kingen brengen je tot een c o m b l e van gezondheidspoenerij. Waarom worden hotelbedden niet gedesinfecteerd? Je kruipt 'r in! Welke voorzorgen nemen ze tegen rug- en hoofdleuningen in 'n spoorwegcoupé? Je tukt er op beddingen van àndermansmicroben. Waarom geen wettelijke voorschriften voor glazen, borden, lepels, vorken in 'n restaurant die in de restaurantkeukens g e k u d d e r d worden (zegt m'n vrouw)? Je eet raak. Je drinkt je biertje van een glas waarvan twee minuten vroeger 'n bacil-beladene dronk.... En zoo zou je kunnen blijven analyseeren tot in 't wanhopige.

Van de week, bij m'n barbier, baadde ik in bepeinzigen.

Toen 'k te wachten zat - Zaterdagse drukte - werden 'r drie voór me geschoren, 'n schipper, 'n timmerman, 'n koopman - vijfcentsklanten die met de hând werden gezeept, geschraapt met 't zèlfde mes, gedroogd met denzelfden handdoek an 't spijkertje naast den spiegel. De schipper werd gejaapt en van den koopman sprong 't robust vel.

Ze wreven de zeepkwakjes weg met den handdoek en de timmerman die proper was, dee 't nòg 'ns na met 'n rooien zakdoek.

Terwijl knipte 't barbiers-joggie de twee kindren van den schipper, twee kinderen met haarbossen als uitgepluisd teertouw, twee gezellige kinderen die zich zoolang 't barbiersjoggie nog inzeepen moest, de hoofden doorharkten met krabgrage vingeren. Ik zeg kràbgraag, terwijl 'k geenszins door sadistischnaturalistische neigingen bij deze descriptie gedreven word -: 'n amoureux naturalist zou van een s a l o n d e c o i f f u r e op het platteland een zóó geraffineerde beschrijving kunnen geven, dat geen lezer rustig op z'n stoel bleef. Ik mag en wil en kàn 't niet.

Mijn beurt kwam, mijn beurt als meneer en tièncentsklant. M'n bulletjes - mes, kwast, zeepot, antiseptische steen - werden uitgepakt - een schoone handdoek neergelegd en omstrooid door 't uitgeplozen teertouw der schipperskinderen, onderging ik het procédé, 't plattelandsgeschraap met 'n mond vol zeep en neusgaten wit van schuim.

'U mag wel weer geknipt worden,' zei de barbier.

'k Had m'n èigen tondeuse, kam en borstel meegebracht, was voornemens opruiming te houden maar 't gestuif van 't haar naast me en de visie van nog 'n paar kinderen die geholpen moesten worden en om beurten g e b a r e n maakten, dee me bedanken.

'De vòlgende week, als 't minder druk is,' zei ik.

'Anders 'n oogenblikkie werk,' zei de patroon.

Ik wiesch me, wreef me na met den desinfecteerenden steen, beglimlacht en bestaard door nieuwe klanten. Ja - ja - stadslui hebbe rààr gedoe....

Het was Zondagmorgen èn warm. Na de gure vlagen sloeg de zomersche warmte op je zwaarlijvigheid neer als 'n stoombad.

'Nou wist je,' bromde m'n vrouw: 'dat we visite krijgen en je lijkt 'k-weet-niet-wat. Was 't zòo'n moeite om je te laten scheren en knippen? Je ziet 'r in één woord schandalig uit!'....

't Schikt nog al,' zeide ik.

'Nee 't schikt héélemaal niet,' betoogde zij: 'van je kleeren zeg 'k niks meer - die zitten dàdelijk vol vlakken - maar je kin'....

.... 'k Hèb me gister laten scheren,' lei ik uit: 'in 'n dorp kan je niet beter verlangen. 't Is mooi genoeg dat-ie zoo wéinig heeft laten zitten!'....

'En je haar?'...

'k Was vies van kinderen die geknipt werden' - 'k detailleerde éénigszins naturalistisch.

‘Dan ga je 'r niet meer heen,’ zei m'n vrouw - wat ièdre vrouw zou gezegd hebben.

‘Moet 'k dan wachten tot 'k weer is naar Amsterdam ga - of wil jij tot zoolang papiljotten in m'n haar draaien?’

‘En je heb 'n tondeuse,’ weerlegde zij: ‘knip je dan zèlf’....

‘Jawel, een, twee, drie!’

‘Ach kom!’, knorde m'n vrouw: ‘zóó moeilijk is 't niet. Ik heb vroeger wel is 'n poedel met 'n tondeuse geschoren - 't gaat vanzelf’....

‘Jawel’..., aarzelde ik.

‘Je kan zoo vanmiddag geen visite ontvangen - je ziet 'r gewoon schàndelijk uit - kijk eens wat 'n pieken!’ Ze had gelijk. De vorige maal scheen de barbier, dien 'k in z'n etenstijd gestoord had, artistiek gewerkt te hebben. Mijn hoofd had iets van Zwitserland - bergen, dalen, afgronden.

Je ver-boert,’ hoonde m'n vrouw: ‘de slager is meer gesoigneerd dan jij.’

‘Zou je dat denken?’, mijmerde ik, bij de toilettafel de tondeuse bekijkend die me zes gulden vijftig gekost had.

‘Natuurlijk,’ zei ze.

‘Vijf of drie milimeter?’, vroeg ik.

‘Vijf op zij en van boven lang laten’....

‘k Wou dat ik vróúw was,’ zuchtte ik: ‘jullie hoeven niet geschoren te worden, niet geknipt, niet’....

‘Wou je 't hiér gaan doen?’, interrompeerde zij.

Ja, 'k zát al voor den spiegel, bereid 't te probeeren.

‘Wel zeker! Op Zondag dat haar op 't pas gewreven zeil! Nee toe - ergens anders’....

‘Waar dan!’ zei ik obstinaat: ‘je zeil is óveral pas gewreven!’....

M'n vrouw peinsde kort.

'In 't schuurtje,' zei ze.

'Méén je?' vroeg ik.

'In 't schuurtje maak je geen rommel - en dan kan de meid 't wegvegen.'

'Goed,' zei ik.

'... Wacht nou even! - Leg eerst wat ouwe kranten op den grond en neem 't keukenspiegeltje'....

'k Had 'r wel trek in. Bij warm weer voelt 'n half-geschoren, in geen drie weken geknipt man zich een weinig ouwbakken. En 'n auteur produceert met energischer lust en raker fantasie, als z'n kin glad of z'n baard gepunt is. Smerige schrijvers leveren verhit, hoogdravend werk - gefriseerde kùnnen niet anders dan smaaklijken arbeid ter markte deponeren. 'k Heb 'n ruigen poëet gekend die nimmer 'n barbier bevooroordeelde, wiens nagels rouwden, wiens overhemd vetpokken had. De man was niet reçu. Men bekeek dóch òntweek hem. Terwijl bijvoorbeeld Couperus 'n snoes van 'n man is, wèl gekapt, wèl verzorgd, wèl geparfumeerd. Aan 't toiletgereedschap herkent men den aard des auteurs, an z'n borstels, z'n tandenschuier, z'n zeep. Of woudt ge beweren dat 't uiterlijk z o o m a a r groeit? In werkelijkheid: psychologen verwaarloozen te zeer dàt wat we doen 's morgens (of 's middags) als we uit bed stappen. De psychologie van het opkalefateren, de zielkundige studie van 't onderhoud des artisten-hoofds ligt nog niet eens in de luren.

Netjes spreidde ik twee *Handelsbladen* op den grond van 't schuurtje, de beursnoteering - die voor mij geen zin heeft - bovenwaarts - voorzichtig stelde 'k het keukenspiegeltje tegen den

schoenborstelbak en op een tuinstoel, naast de hark, de bezems, de schop en de kolenhokken, begon 'k.

'Heb je 'n doek omgeslagen?', riep m'n vrouw uit de keuken.

Waarachtig - 'k had 't vergeten.

'Hier heb je 'n oud beddelaken,' zei ze, 'dat mag je houen, als je je weèr knipt'

De zaak was compleet.

'k Boog me over het spiegeltje, zette de tondeuse in 't zijwaartsch stoppelveld, wong de handvatten samen.

Een bruinig, pluizig afval dònside op het beddelaken. 't Liep gesmeerd. Een beddinkje kroop in 't struikgewas. Allemaal vijf-milimeter-haartjes.

Maar pijnloos ging 't niet.

Bij elk hapje ongeveer bleef de tondeuse, hardnekkig als de schaar van 'n kreeft, in 't haar verward en trok je dan harder om nièt toe te geven, dan braken de weerbarstige haren met stugge knapjes af.

'Hij haakt telkens!', riep 'k van uit 't schuurtje naar de keuken.

'Dan moet je 'm oliën,' zei m'n vrouw, die aan 'r naaimachine dacht.

'Teun breng olie op 'n bakje!', riep 'k.

De meid kwam in 't schuurtje, grinnekte en 'k oliede de tondeuse.

Toen schoor 'k weer ijverig. 'r Begon al heel wat stoppelgestuif op 't laken te vallen. De kippen die dachten dat 'r eten gegeven werd - 't voer stond in 't schuurtje - liepen te hoop voor de deur, idiooterig kijkend naar baas in z'n beddelaken die bezig was te ruien.

Ik knipte. 't Eene zijdje was al mooi kaal - maar van achteren kon 'k er niet bij en 't andere zijdje was aan den donkeren kant van de schuur. 'k Draaide m'n stoel, verzette den spiegel naar de

linkerzij. De bruine, harde stoppels slierden over m'n schouders als fijngehakt Mélisande-haar. Jammer, voor de lokken. Doen we niet tegennatuurlijk, wijsgeerde ik, met verfijnde toestellen dát te verwijderen wat de natuur ons als manlijk schoonheidsmiddel schenkt? Waarom geen baard tot aan ons buikje, geen zwierige haardos tot onze heupen? En is 't niet makkelijker 't te laten groeien dan 't te knotten met 'n tondeuse.

Au. Daar zat-ie weer vast, niettegenstaande de patent-olie die langs m'n vingers droop. De mogelijkheid bestond dat 't bakolie was.

“k Kan 'r van achter niet bij!”, riep ik, m'n hoofd bekijkend, wat ook de hébété-kippen deden. 't Zag 'r ànders uit dan 'k 't wel bij den kapper gezien had. Van 't rechter-oorlel tot ergens naar de nekzijde liep een olieachtige gleuf, zwaar beschaduwd door 't gewar er boven. En van 't linker-oorlel naar 'n uitpuilende beddelaken-piek, diepte een kneuig cricketveldje tusschen omringend bosschaadje.

‘Achter zal ik 't wel doen,’ zei m'n vrouw. Ze is handig, heeft één of meermalen 'n poedel geschoren.

'k Moest 'n endje opschuiven naar de deur, niet te veel voor de bureen.

En ze begon stevig, na de tondeuse dróóggewreven en onthaard te hebben.

“t Vliegt 'r af,” zei ze: ‘zie je wel dat je met 'n tondeuse je zèlf kan helpen’....

‘Ja,’ zei ik, krimpnd omdat 'r wat haren uitgerukt werden als kropjes veldsla.

‘Je wordt grijs,’ zei ze.

‘Ja,’ zei ik: ‘maar als je ze'r zóó àftondeust wor 'k 'r kaal bij!’

‘Dat komt omdat je haar zoo hard is,’ zei ze kordaat doorrukkend.

Toen sprong 'k op.

'Knip je nou drie of vijf milimeter?' vroeg 'k verschrikt.

'Vijf,' zei ze.

'Nee, drie!' schreeuwde ik bijna. Ze had 'n stuk van de machine vergeten op te schroeven.

'k Keek in 't spiegeltje en schrikte sterker. M'n hoofd was van boven welig, op zij vijf milimeter, van achter driè.

'Da's niks - dat knippen we bij'....

Ze kreeg 'r schaar en knipte voorzichtig alsof ze 'n hemd onderhanden had. Pluimen en pluisjes dauwden (om 't poëtisch te zeggen) omlaag. 't Regende bruine vlokken en stoppels. Dan vielen 'r heele rissen vermicellistokken, dàn olieachtige - 't was tòch bakolie - proppen franje.

En hoe langer 't duurde, hoe obstinater m'n vrouw de vijf-milimeters met de drie-milimeters en den kuif wilde egaliseeren, hoe hardnekkiger m'n hoofd verzwitserlandde.

'Als je 't bràndde met 'n stuk papier als 'n geplukte kip, zou 't vlugger gaan!', meende ik.

Ze gaf 't op, verjoeg boos de kippen die schandaal voor de schuurdeur maakten.

Ik schudde het beddelaken op de beursnoteeringen, liep uit m'n humeur de keuken in.

'Hou je still!', gilte de meid, anstellerig lachend.

Zóóveel reden had ze niet.

'Wat lach je!', snauwde 'k.

'Pischt!', lachte ze harder.

In de gang, voor den grooten spiegel, lachte 'k mee.

M'n hoofd had van alles, kale plekken, priëeltjes. klimop-gewar, struikgewas, voetpaden, asfaltwegen, Van de kuif stond 'n ruïne. En om 't boord kringde een schippersbaard.

'Da's èrg prettig,' zei m'n vrouw: 'nou we visite krijgen'

'Hou je still!' lach-brulde de meid.

Ik zette 'n pèt op.

Den heelen Zondag hield ik m'n kamer. Je toonen ging niet. En den volgenden morgen vróég op de fiets, haastte 'k me naar den barbier, de pet over m'n ooren, de jaskraag hóog op.

Hij had net drie lèkkere kinderen onderhanden.

'Wat heb 'k nòu an-de-hand!', zei-die verbaasd.

'Zoo knippen ze in de Stàd,' loog 'k, om 'm te pààien.

'Tegenwoordig noemt àlles zich kapper,' zei hij ernstig-verbolgen en smàkte 'n geel-gore haarbos tegen den grond....

De moraal is - in lang heb 'k geen moraal getrokken - dat 't makkelijker is wilde-auteursharen te hebben dan ze te knippen.

Vrachtje.

De wagen-wielen dreven als grommende walsen het stof van den weg.

Moeder, moeilijk-geschurkt tusschen de zakken, de klompen-voeten tegen 't oudroest, de eene elboog op de bloedrige gonje waarin de stinkende botten leien, de andre op de baal vodden - 'r rug wier gesteund door 'n oud matras - zat drensigt te loddren.

D'r rok met de morsige voeringslierten, bebeefde bij elken schok van de wagenveeren de spichtige knieën, 'r handen geplet onder de borsten, drilden vinnig bij 't knersend geschud dat de botten dee romlen en 't oudroest piepen als wier 't gevijld.

Maar in die schrik'lijke hette, de hette die uit den open hemel-bek gulpte, de hette die knotwilgen en gras en greppels zoò bleekte, zoò knerstandend bebroeide dat de blaadren staroogend schrompelden, de weiden zwijmden in dorre verschikking, 't water in kruipende krimping vlùchtte - in die àngstige hette met aangrauwende onweerskoppen naar de zij van de stad en fel-witte luchtstrakheid bōven, was 't zitje tusschen de vodden, 't oudroest, de botten nog zoo kwáád niet.

Slaaprig liet ze 'r hoofdje wiegen, 'r geelrimplig hoofdje en de brilleglazen ketsten knikkend 't licht,

star van licht-blikkring alsof de glazenovaltjes geen oogen beleien.

Sien duwde den wagen.

Wel liep Kris, de hond, in 't zeel en zette-die z'n pooten schrap, maar z'n tong hing gekromd uit z'n bek en 't borstleer flapte telkens, zoo rôt as-ie trok.

Sien, zweetend dat 'r blond haar met zwarte smakken langs de slapen zoog, hield den wagen gedompt, strakte vinnig 'r beenen, wrong 't bovenlijf over den duwboom.

'r Gezichtje, ouwlijk-verhoekt met wijdstaande ooren en spitsigen neus, was paarsrood en 't zweet tapte staag naar den maagren hals met z'n gezwel van puilende aren. 'r Mond grimde open, wrokkig van scheur en 'r uitstuggende adem bràk tegen 't razend wagenegrom, blies builen in 't gestuif van de wielen.

'Hort dan!', schorde ze den hond toe en een oogenblik spannender met één hand drukkend, sponsde ze de andre over 'r gelaat, 't zweet vortzweepend.

Ze hield 't niet uit.

De zon leek in 'r oogen vuurspetten te keilen en 't stof door de wielen gezwalpt, drong kurkig-schroeiend in 'r keel.

Ze dompte den wagen, hijgde heescher dan de hond.

'Effen drinke,' zei ze, de prop verslikkend die voor 'r keelgat wrong.

De hond strekte daadlijk de pooten, keek òm, de tong machtloos uit den slijmringen bek.

Van onder 't ouwe matras nam de meid 'n roestig busje en hortend naar 't broeiend slootje, tastten 'r voeten tusschen de biezen of 'r houvast was.

Dan langzaam bukkend voelend de klei die taaiig verzonk, als in stugge verglijding naar 't brakwater zakte, spoelde ze 't busje.

Glinsterkevers zigzaggend als zilverdraad, vluchtten in zwerm, hommels te gast gezogen op 't kroos gons-

den dof-dreigend en 'n groene kikker plompte verschrikt tusschen de biezen.

Toen slurpte ze langzaam, slikkend 't zoetlauwe vocht, 't klukkend tegen 'r verhemelte, 't koestrend en próévend in 'r mondholte.

‘Geef mij ook wat,’ zei moeder ver-zittend in de zak-builen.

‘Dadelijk,’ hijgde de meid, nòg eens scheppend en 't kroos met 'r handvlak verwaaiend.

D'r schoen zoog vast in de modder. Kribbig van rukgebaar trok ze 'm terug dat 't klukte van smakkend ledergezuig en gulzig dronk ze tot ze plots wee werd van 't lauw-rilrig gekrimp van 'r maag.

‘Nou dan,’ klaagde moeder, 'r grijs-glimmende ooge-ovaaltjes naar de zij van de sloot.

't Restant van 't busje spoot neer, zilverkring dwerlend.

Dan droeg ze 't lijzig van loop naar den wagen - klukte 't water in 't lippentuitje der vrouw. Drie slokjes slikte ze voorzichtig, bang voor de afkoeling, zonder gepraat.

Zei ze dan:

‘Hoe ver is 't nog?’....

‘Mèer dan 'n uur,’ zei de meid, hurkend in 't gras.

Slikte de lippentuit tusschen de zakken opnieuw.

De ouwe handen omkomden de kroes, de elbogen stutten op de knieën en de lippen verliefd zuigend, lebberden zachtjes na elk gurgelend slokje.

‘Benne we de molen voorbij?’ vroeg ze dan even asemend.

‘Nee,’ kribde de meid, die nàar was van 't drinken.

‘De molen nòg niet voorbij,’ rekende moeder: ‘dan is 't langer as 'n uur.’

‘Goed zoo - nòg langer,’ gromde Sien.

En 'r lippen saamsnauwend, dacht ze dat 't niet ging, dat 't op den duur gekkewerk was, dat ze 't voortaan alléén most doen òf wat anders.

Vóór moeder ziek werd hadden ze sàmen den wagen geduwd, met vrachies wel driemaal zoo zwaar - neem is die keer toen ze 'n hééle kar nat touw hadden gekocht! -, vóór moeder d'r verlamming liepen ze elken dag de boerderijen af, vodden, botten, oud roest, wat 'r maar afviel van de boeren opzaamend.

En sàmen kreeg je 't makkelijk gedaan den wagen over de ènden te duwen - Kris was nooit wat waard geweest, dat krèng zonder fut.

Maar nou moeder op de wagen zat, omdat ze geen tien stappen lopen kon zonder kruk en moeder mee móst omdat die de boeren van ouds kende en omdat ze v e r s t a n d van 't vak had, an 'n hoop vodden zien kon wat die woog en precies de soorten oud roest en oud koper kende - nou kon zij, met den hond, den wagen alléén sjouwen dat je dacht te bezwijken. As je nóu niks had ingeslagen ree je nog 'n zwaarte. Want ze wóóg, zoo licht as ze d'r uitzag. En nou méér as 'n uur en 'r voeten die lam an 'r beenen hingen en 't onweer dat op kwam zetten....

'Het gesmaakt,' zei moeder, 't bussie bij d'r klompen leggend: 'geef de hond ook wat'....

'Kan wel wachte,' knorde Sien: 'hij hellept nog al wat, de doodvreter!'....

'Nou, maak 'm los - 'k hoor 'm hijgen,' zei de vrouw.

Wrokkig stond de meid op, schoof 't zeel van den hond, die blij z'n bast schuddend, te jankblaffen begon en op 't water toeschoot.

'Hoor 'm - hoor 'm,' zei moeder: 'òf-ie dorst had'....

Sien zat in 't gras, de plompe voeten gespaakt over de sprieten en blommen.

Onrustig bewogen de brilleglazen.

'Ben je moe?'

'Nou - òf 'k! 'k Ken haast niemeer'....

‘Komt van de warmte’....

‘Ja, daar schiet 'k mee op, wààr 't van komt,’ snauwde de stem in 't gras: ‘Je most me morgen maar alleen laten gaan - dat hou 'k niet vol!’....

‘Alléén,’ zei de vrouw op den wagen en 'r stem kreeg kijvige klankjes: ‘wel ja zeker: dat wil alleen! Wat weet jij van handel, snotneus!’

“k Heb laatst oók gekocht’....

‘Je het laatst niks! - Motte we de paar cente die we hebbe verspeule? - 'k Ben gek da 'k je antwoord geef’....

‘Nou en je ben te zwaar,’ begon huilrig de meid: ‘dan mot 'r'n hond bijkomme - die doodvreter trekt niks!’....

“k Zal 'n paard voor je koope,’ spotte de vrouw, 'r bril nijdig verduwend. En grimmig keken 'r troebele oogen door de brilglazen.

Poosje later rommelden de wielen weer over de keien.

Traag trok de hond, de borst geplet in het span.

Moeder leunde op de zakken, rekende wàt ze besteed had, wat de verdienste kon wezen.

Sien duwde hijgend met voeten die de keien bekrasten, de aarde vastgrepen. 'r Paars-rood gezicht boog diep naar den wagen, 'r heupen doorknoersten den rok.

Glee de zon achter 'n geelzwarte wolk, werden de knotwilgen vaal-dreigend, de weiden grauw, 't water grijs van wolke-weerspiegling.

En een vluchtige bliksemglans vaagde in 't vèr hemelroet.

't Vrouwtje op den wagen optrok de knieën.

't Blauw-schichtig licht had 'r brille-glazen bekleurd.

Angstig begon ze te praten.

‘Zie je de molen?’

‘Nee,’ gromde de dochter.

‘t Gaat onweeren’....

‘Dat weet ‘k,’ zei de dochter.

Bàng as moeder van onweer was - thuis kroop ze in de voddenkelder met de luiken potdicht, en s nachts lei ze ònder de dekens te zweeten. Nee, onweer daar maalde *zij* niks om - liever honderd onweeren as één zoo'n wagen.

‘As we bij de molen zijn, kenne we schuile,’ zei de lamme en gelijk riep ze: ‘Jezus!’, kromp in mekaar.

Een fellere flits, zonder slag, dreef as 'n spartlende slang naar 't weiland.

Het begon te waaien, plòtsling rumoerig te waaien.

Blaren rolden met schorrige klacht ever den weg en een plassende stofwolk builde, sloeg dampen den wagen voorbij.

‘Ken je niet hàrder?’ vroeg de vrouw. D'r handen hield ze in de voddenzakken geklauwd, d'r lippen trilden van angst.

‘Hàrder,’ smaalde de dochter: ‘k Hou 't geen vijf telle méer uit’ - en verwoed om de malle vraag van 't mènsch dat makkelijk zegge had, bonsde ze den wagen door 'n kuil dat 't oud-roest rinkelde, schudde.

Zelf werd ze nou ook wel wat angstig. Een lompe, paars-grauwe wolk met lood-zwarte kuifjes en 'n lijf zoo duvelsch-vuil dat-ie op 't land scheen te storten, zóó volbuikig, gromde over de hoofden. De zon net achter den rand was 'r licht kwijt, straalde een daverstreep bij den horizon. En die streep vlamde schriklijk fel tegen 't dompe loodzwart. De knotwilgen begonnen te wuiven met kirrendschuddende takken en 't hooge gras zwiepte alsof de grond daalde en zonk.

Zwak in de verte bromde geratel alsof 'n boerekar in draf kwam.

En door de zware, zwarte luchten, vlamden heftige spelingen van wit en blauw-wit en paars-wit.

Mee-dreunend met 't gerommel in de verte, kreunden de wielen. Op d'eenzamen weg met z'n wild, gejaagd stof gekolk, stof dat òpwoelde, in spiralen spoot, dorre blaren meêsliede en tegen de zwiepende knotwilgen smeed, werd de wagen grauw van beweeg met z'n ineengeschurkt vrouwtje, z'n zakken en roest, z'n duwende meid, z'n zwarten, sleep-passenden hond.

Toen vielen de eerste, zwaar-tikkende regendruppels en 'n bliksemvlam, zóo fel-lichtend dat boomen en velden en wagen als met krijtklodders besmeten werden, berstte uit 't wolkenzwart, splijtend het wolkenlijf aan flarden, dan als een paarse sidderstreep woelend naar d'aarde.

Sien dompte den wagen.

'Hè!', zei ze.

'O lieve God,' zei moeder d'r handen voor de brilglazen slaand.

't Het vlàk-bij ingeslagen,' zei Sien, 't licht nòg in d'r oogen voelend.

'n Beukende slag, die den weg dee dreunen, 't slootwater doortilde, 'n slag die 't roest op den wagen met ijzergeluidjes schudde, knauwde 'r stem af.

'Help me 'r af,' zei 't vrouwtje, zuchtend met zachte kreuninkjes alsof ze nòg ziek in de bedstee lei: 'help me 'r in Jezus' naam af'....

Men hun drieën scholen ze ònder den wagen, de vrouw, de meid, de hond.

De regen sloeg met schuddingen neer, stortte in scheuten langsij den weg en 't felle den zwarten hemel doorgierende licht, 't licht dat woeste stuivingen, berstende laaiingen had, bevlamde rauw den

wagen met z'n stinkende botten, z'n baal vodden, z'n oud matras, z'n klompen roest.

Tusschen de wielen, de hoofden tegen de morsige veeren, zaten ze, moeder 't achterst, de handen biddend gevouwen, de oogen gesloten.

En bij elke knersende vlamming schokte 'r muts tegen den wagenbodem, boorden 'r ketsende brilleglazen uit 't donker, gelijk met de groen-puilende oogen van den hond.

Zoo ondergingen ze 't noodweer.

Domme dienstmeid.

Zonder omwegen gezegd, hare domheid was ziek te worden - ziek in Amsterdam.

Het geschiedde nòch in Buiksloot, nòch in Kampen, nòch in Aarlanderveen.

Het geschiedde zéér beslist in Amsterdam, wat Falkland met overmatige intonatie herhaalt *a*) omdat een *A m s t e r d a m s c h S c h e t s b o e k* naar men beweert, ook wel eens iets speciaal-Amsterdamsch mag bevatten, *b*) omdat in 1899 bij Van Holkema en Warendorf eene excellente *Gids der Nederlandsche Weldadigheid*, elf honderd twintig bladzijden dik, prijs gebonden in half-lederen band *f*6.50, is verschenen, welke gids zóó plechtig en glanzend van Holland's teeder, zoet-kloppend hart voor bedeelde armen (burgerlijke, kerkelijke, bijzondere), oude lieden, verwaarloosden, gevallenen, zieken, werkloozen, behoeftige vreemdelingen *v e r h a a l t*, dat 't zonde en pertinente schande zoude zijn het liefdadig Nederland eene smet aan te wrijven welke blijkbaar uitsluitend achterlijk Amsterdam bewreven moet worden - elf honderd twintig folio-bladzijden wel-, mild-, liefdadigheid behoort men niet voor het hoofd te stooten - *c*) omdat: en dit had ook wel *a* kunnen zijn zònder franje-achtig *b* of *c* - òmdat

de enkele verklaring dat een domheid in Amsterdam geschiedde, als eenvoudige eenheid-van-plaatsaanduiding noch excuus, noch commentaar behoeft. Onze dienstmaagd dan werd positief ziek, niet slapjes of voorbijgaand, niet gefingeerd of ingebeeld, maar zéér ernstig.

Daar Falkland geen medische verhandeling schrijft en het gros zijner lezers geen medische explicaties wacht, zullen wij gemakshalve èn voor de generaliseering van een geval dat mogelijk en waarschijnlijk eens per maand in deze stad voorkomt, voorkomen kan of zal, de domme ziekte *X* noemen. Onze dienstmaagd leed dus hevig aan *X*, lei onder de balken van haar zolderkamertje.

‘Geertje,’ zeide mevrouw belangstellend-binnentredend en zich buigend over de bedsteepbank: ‘Geertje, kind - 't zal voor ons àllen het beste zijn, als je in een ziekenhuis behandeld wordt - vind je niet?’....

‘Ja mevrouw,’ knikte de dienstmaagd.

Ze knikte moe, lusteloos, volkomen begrijpend dat ze een last was.

In het algemeen *is* elke zieke meid een last.

De mevrouw weet het, de meid weet het.

In ons geval was de mevrouw buitengewoon lief geweest, had een dokter besteld, had een lekker soepje getrokken.

Dàn nog driemaal per dag drie trappen opsjouwen - heusch je kunt al haast niet meer doen, als jezelf je handen vol hebt met heeren op kamers.

De mevrouw was een weduwe. De beneden-étage had een advocaat in huur, een-hoog vóór woonde een ambtenaar, een-hoog achter een onderwijzeres, twee-hoog vóór een student.

Die allemaal bedienen, narijjen, op de bel letten, laarzen poetsen, koken - twéé vrouwen konden 't

amper an en nou de meid al tien dagen h ard ziek: je vijanden zou je minder toewenschen. De schoonmaakster viel wel 'n vrij uurtje in, wiesch 's avonds de vaten - maar op den duur k on 't niet. Gister had de onderwijzeres 'r thee op 't nippertje gekregen - vanmorgen was de ambtenaar met  ngepoetste laarzen naar z'n bureau gegaan.

'r M o st 'n stokje voor gestoken worden.

Geertje was 'n beste meid, 'n bijzondere handige meid, maar alles alleen doen ging niet langer.

Mevrouw's houding was dus noch ongevoelig, noch onlogisch. Zittend naast de bedstee praatte zij vriendelijk.

'Heb je hier familie, Geertje?'

'Nee,' zei de meid loom van stem.

'Dan zal ik is telefoneeren,' zei mevrouw.

En goedig, zachtjes hoofdschuddend - 't ging haar aan 't hart - stapte ze de trappen af.

De advocaat was uit, de advocaat had 'n telefoon.

Eerst schelde ze 't Binnengasthuis op, verhaalde van de zieke meid, die volgens den dokter wel drie maanden noodig had om te beteren, die geopereerd zou moeten worden enz., vroeg beleefd om 'r op te nemen. Zij zou wel voor een rijtuig zorgen.

De gasthuis-telefoonstem zei dat 't zoo maar niet ging, dat alleen als mevrouw zich verbond volgens tarief een daalder per dag verpleegkosten te betalen, de deuren van het ziekenhuis openstonden.

Drie maanden lang een daalder per dag is H o n d e r d v i j f e n d e r t i g gulden. Met zooveel geld smijt geen weduwe die leeft van kamersverhuren, ook al is haar hart excellent.

Mevrouw bepleitte dringend het geval: de gasthuistelefoonstem expliceerde dat geen gasthuis meer gratis verpleegde, tenzij de politie de zieke ergens op een stoep vond. In z o  'n geval kwam de politie

met een brancard en wat met een brancard werd aangebracht werd liefderijk opgenomen. Mevrouw schelde af, peinsde een oogenblik, vroeg opnieuw aansluiting met het Wilhelmina-gasthuis. Maar de andere gasthuis-telefoonstem zei in hoffelijke bewoordingen hetzelfde. Vroeger was er zooveel misbruik van de gasthuizen gemaakt, dat alle gasthuizen dezelfde gedragslijn volgden en geen gratis-patiënten opnamen, tenzij alweer met de brancard aangebracht.

Mevrouw schelde af, keek bedrukt, rekende de som nòg eens na, vroeg ten derdemale aansluiting met het Rooms-Katholieke Ziekenhuis: 't zelfde antwoord. 't Bleef om en om honderdvijftig gulden. Die had ze niet. Misschien had ze wél 'n Amsterdamsch lootje liggen of 'n sommetje van geen zware beteekenis. Maar dan nòg in deze onrustige tijden spendeer je je laatste centen niet aan je zieke dienstmaagd, die, hóé je 't ook rekent dienstmaagd blijft en misschien morgen, als ze gezond is, voor 'n kleine kwestie d'r dienst opzegt.

Mevrouw beklom voor de vierde maal, dien dag, de lange nauwe trappen.

Geertje sliep.

'Geertje,' riep mevrouw haar vriendlijk op den arm tikkend -: 'Geertje 'k heb getelefoneerd'....

'Ja mevrouw,' antwoordde de meid suffig.

'.... En 't kost 'n daalder per dag'....

'Zoo,' soesde de meid die liever maar liggen bleef - te moe om te spreken.

'En 'n daalder kan *ik* niet bekostigen,' praatte mevrouw vriendelijk: 'je weet op wat voor kosten ik zit'....

'Ja, ja,' knikte de meid in de bedstee, dof kijkend naar mevrouw's lieve gezicht.

'.... Maar nu geven ze den raad,' zei mevrouw

met lichte aarzelingen: 'nou geven ze den raad - wil je niet is wat drinken? - nee? - om - om je in 'n brancard te laten vervoeren'....

'In 'n brancard'.... schrikte de meid nu òpstuttend en de elbogen in het kussen borend - 'in 'n brancard?' - d'r bleek gelaat pulde het bedsteedonker uit - d'r haren slierden om d'r hoofd zóo als ze koortsbeefde òf zóo als ze schrikte.

'Ik zèg 't niet,' sprak mevrouw: 'de menschen van 't gásthuis zeggen 't - en dan zou de politie'....

'De politie,' herhaalde de meid - en genoeg wetend zakte ze huilend in d'r bed terug.

'In elk geval háást heeft 't niet - maak je maar niet bezorgd - we zullen nog wel 'n poosje de kat uit den boom kijken,' trooste mevrouw.

Láng werd de kat niét uit den boom gekeken. U begrijpt dat. En we willen hiermee de weduwe die kamers verhuurde niet blameeren.

De advocaat mopperde dat er niet behoorlijk op de brievenbus gelet werd, de ambtenaar beliefdde geen aardappelen die 'n kwartier hadden afgestaan, de onderwijzeres bedankte er voor twee-, driemaal te moeten schellen voor er iemand kwam.

Het was heel onplezierig dat Geertje ziek lei - daar had de advocaat geen rekening mee te houden. Er waren meer meiden op de wereld. Kortom - Falkland behoeft dit niet nader uit te spinnen - al deze zaken zijn gewoon en banaal tot in het hinderlijke - op een dag bleef de weduwe nog wel tien minuten aan het telefoneeren - de telefoon zei b e s l i s t een daalder per dag en geen cent minder. Vervolgens zei de telefoon - van een ànder nummer wel te verstaan - dat er een rechercheur zou komen. Vervolgens onderhield de weduwe zich in het spreekkamertje met dien rechercheur, die haar wees op het onvermijdelijk schandaal van een

brancard, dat daarenboven de politie géén brancard zond of er moest éérs t bericht komen dat de meid dáar en dáar op de stoep zat of lag. *Uit* het huis haalde de politie haar *niet*. Mevrouw moest dus éérs t de meid ontslaan en op de stoep plaatsen. Voor de rest zorgde de brancard.

Het werd mevrouw thans te benauwd. Ze móé s t de meid kwijt - u ziet Falkland bekijkt logisch de kwestie van verschillende kanten - ze móé s t een nieuwe meid huren om 'morgens en 's avonds het werk te doen en ze kòn geen schandaal voor haar deur hebben vanwege den advocaat, den ambtenaar, de onderwijzeres, den student (ofschoon de laatste héél makkelijk was). Mevrouw wikte de zaak een tweeden dag.

Toen sprak zij lang en ernstig met de schoonmaakster, liet die een rijtuig halen, steeg zelf naar den zolder, hielp vriendelijk pratend Geertje, die gekleed moest worden, troostte haar, wees haar op de *u i t s t e k e n d e* verpleging in het gasthuis, beloofde haar dadelijk terug te nemen als ze genezen ontslagen werd.

Persoonlijk steunde zij haar de trappen af, charmant geholpen door de onderwijzeres en de schoonmaakster, hielp 'r in de vigelant.

De schoonmaakster stapte mede in, schoof náast de rillende, zwaar-hangende meid.

De koetsier flapte het deurtje toe.

En voort ging het éérs t naar Binnen-gasthuis toen naar het Wilhelmina-, toen naar het Elisabeth-gasthuis. Doch overal werden ze afgewezen, omdat het niet gratis gaat zònder politie en zònder brancard.

Het eindigde op de stoep, zooals het behoort.

Er kwàm een brancard.

Want tètùgbrengen mocht de schoonmaakster haar niet.

En de koetsier bedankte 'r voor - terecht.

Zoodat ten slotte de p u z z l e goed eindigde - de domme dienstmaagd kon uitzieken zònder betaling en alleen maar wat onnoozele ellende in 'n brancard doormaken.

Van het paard, den gepijnigden Falkland, de Speelbank.

Ieder op z'n beurt doet eens 'n dwaasheid. De onze grijpt aan het strand, kort na het zien van veel huzaren (te paard), stàf-officieren (te paard), stèrker na een ritje voor vijf-en-twintig cents van de badstoelen tot aan de sluizen en werom, 't geen prachtig zonder incidenten afliep, versterkt daarenboven door aanmoediging van den paardenman, die zei dat 't niks was èn vanzelf marcheerde èn 'n buitenpretje èn gevaarloos en dat we al zoo k e u r i g zaten, alleen nog maar wat te hevig met onze hééle schoenen in de stijgbeugels.... Nee, hièr plaats 'k titteltjes. De zin vlot niet, 't verband vlot niet. Feitelijk op 'n stoelràng zittend, vlot 'k heelemaal niet.

Nimmer groeide eenige wijsbegeerte uit 'n manmet-kiespijn en 'n auteur die niet lopen kan, niet zitten kan, niet leunen kan, 'n auteur met pleisters op z'n beneden-schenen, 'n auteur die zwààr lijdt aan een fatsoenshalve onnoembaar lichaamsdeel, dat evenwel alle Fatsoen ten spijt lichaamsdeel blijft, 'n dusdanig auteur heeft momenteel 'n broertje dood aan àlle litèraire inspiratie.

Onze dwaasheid dan, was eene a b s u r d e dwaas-

heid. Er zijn dwaasheden in soorten, grappige, jeugdige, uiterst lachwekkende, uitgelatene, halstarrige, vergeeflijke - maar, zoo ik mij niet vergis en niet te zeer psychologische waarnemingen verhansel: door iedere dwaasheid loopt eene lijn van logica, wat haar (vermeen ik alweer) van meer positieve *i d i o t e* handelingen onderscheidt. Welnu, het spijt mij zulks publiekelijk te moeten analyseeren - onze absurde dwaasheid miste de flauwste logica-aanduiding. Als men een afstand van beteekenis wil afleggen, neemt men bij gebreke aan een modernst vervoermiddel een rijtuig. De rug van een koetsier of het achterdeel eens paards zijn huiselijk, vertrouwlijk. Het zèlf besturen van een bakje nadert de Romantiek, is eenigermate abnormaal, wisselvallig. Daar liggen meer keisteenen en hindernissen op een weg dan waarvan je droomt *in* het bakje, *achter* den koetsiersrug. Tragischer evenwel, benauwd over de Romantiek heen, vastgebaggerd in het kleverigst Realisme, het viest Naturalisme, het gruwlijkst onleesbaar gedoe (voor familiekringen etc.), wordt het geval als de waanzin (ziedaar dan *het* woord!) je besluipt 't *op* een paard te probeeren. Ik geloof niet dat het in de orde der dingen ligt dat mensch en paard zich op diè wijze aan elkaar wagen. Voor een mensch is het - ge kunt me op m'n woord gelooven - géénszins goed, voor een paard kan het niet anders dan uitermate zonderling sensationeeren, wanneer zich een zwabberend ding op z'n rug balanceert *d a t e r n i e t o p b e h o o r t*. M'n hemel het is in één woord onzinnig, onnatuurlijk. Hoe is, tob ik thans, onzittend zittend, de combinatie ontstaan? Eéns moet 'n eerst (absurd) mensch op 'n paarderug zijn geklauterd - in oertijden. En dat eerst beklauterd paard (*pèrd* zou ik bijna melankoliek zeggen) verbijsterd door de driest-

heid van dien éérsten probeerder, heeft 'm er natuurlijk met of zonder trap àfgesmeten. Waarom heeft die éérste beklauteraar van het éérste paard (in oertijden) het zaakje niet opgegeven? Hoe vermogen wij de fatale taaiheid van dien éérsten mensch, die geen zadel, geen stijgbeugels kende, verklaren? Een paard ziet er toch thans, zóóveel eeuwen nà de oer-periode, niet uit als een b e r i j d b a a r wezen. Wie lost dit op? Waarom een paard en geen koe? Waarom een paard en geen stier? Het is niet in den haak. Er moet in lang-gestorven tijden iets bestaan hebben tusschen mensch en paard, iets dat den mensch v e r l o k t heeft er op te gaan zitten, zooals wij thans op een sofa of fauteuil kruipen. Zoo maar uit de lucht gevallen is geen man op 'n paard. Het blijft raar. Waarlijk. De eerste man die àt, had honger. De eerste die dronk, had dorst. Maar die eerste OP 'n paard had óverdwaze, positief-onverklaarbare zit-neigingen. In de orde der Dingen is het niet. Wij dan, na ons éérst tochtje van de badstoelen naar de sluizen en werom, geleid door een jongen die de teugels vasthield, daarna goedkeurend lòsliet, wij, dóór het logische heen na het schuchter bewondren der huzaren (te paard) en daaglijks onder suggestie van boerenjongens met klompen (zoo maar op 'n òngezadeld paard), wij dan besloten còntra de orde der dingen (die we tóén te vluchtig schakelden) een t o c h t te maken. We waren in die dagen op Katwijk en de Scheveningsche pier leek in 'n vloek en 'n zucht nabij.

'Meneer,' zei de man-van-de-paarden: 'je rijdt al heel best. Alleen mot je je schoenen niet héélemaal in de beugels wringen. Want dan zit je *vast* as 'r wat gebeurt. En màkkelek rij je 't an in 'n anderhallef uur. Je draaft is en je gaat weer is stapvoets. Je ben d'r éér je 't weet'....

‘Jawel, jawel,’ knikten wij taxeerend: ‘je doet ‘t in *minder* dan anderhalf uur as je de paarden maar ànzet’.

En we accoorden den prijs voor er heen èn terug.

Het was liëf wàrm weer den volgenden dag.

We kregen een grijs en een bruin paard - de zoon van den eigenaar steeg op een gele hit die een veulen op stal had. Daarenboven kreeg ik een rietje om ‘t dier aan te zetten als ‘t minder wou. M'n broekspijpen had ‘k an m'n laarzen gebonden met 'n paar nieuwe veters. Doe je ‘t niet dan zitten in 'n wip je pijpen over je knieën, wat voor je zelf geen plezierig gevoel en voor voorbijgangers geen bepaald net gezicht is. 'n Ruiters met laarzen, lipjes, endjes tricots onder opgestroopte broekspijpen lijkt niet bijster elegant.

We vertrokken.

De gele hit met den porder, zal ik maar zeggen, achter ons. Ik vóor-op. Het was een *charmant* beest, niet hollerig, niet driftig. We vertrokken natuurlijk *stapvoets*. Er bestaat geen enkele reden om 'n dier *dood* te rijden, nog minder om te racen als je onbepaalde tijd hebt. Het ging lekker.

In ‘t begin hield je ‘t zadel nog secuur vast, maar naarmate het paard rustig lodderde, dorst je je tot de teugels te beperken. Alleen de beugels hinderden. Die zijn te wijd. Ze kunnen makkelijk adviseeren er uitsluitend je voorvoet in te steken: je krijgt ‘t *niet* gedaan. Je voet zakt er ganschelijk in, als in 'n te ouden schoen. Op 'n *stilstaand* paard zóú ‘t gaan. Maar je rijdt natuurlijk niet om ‘t kunstje van teenen en beugel in *rust* te probeeren. En hoe meer je schoen wegzakt hoe meer de ijzeren beugel tegen je scheen schrijnt. Het geeft blaren aan je schenen, precies als met roeien aan de handen. En die blaren wrijven stuk met elk

schokje, precies als met roeien. Het is niet positief frisch noch pijnloos. Doch blaren behoren bij sport en over pleisters klaag 'k niet.

Na een poosje stapvoets, porde de porder ons in wat *hij* noemde *matigen draf*.... 'want meneer,' zei hij: 'zóó doen we 't in geen drie uur'....

Het werd eene gecompliceerde lichaams-wriemeling met gedecideerde vijandelijke stroomingen. Een stoomboot op zee, een russische schommel hebben ongetwijfeld vreemde *mouvements*. Maar een paarderug is iets aparts, iets geheel ongewoons. Op school reeds hingen platen aan den wand met 'n paardekop, paardepooten, *en profil*. In je later leven zag je duizenden paarden, paarden van de tram, paarden van de stadsreiniging, rijpaarden, bakjes-paarden, doch steeds *en profil* of *en face*. Nimmer, 't zij op school of in de dito-des-levens toonde men je paarden *en vol d'oiseau*. Nu - òp een paard (in matigen draf) aanschouw je voor 't eerst en onvoorbereid den paardenrug in *vogelvlucht*. Je aanschouwt met vrij wel puilende oogen de manen zooals je ze nimmer zag, de ooren zooals je ze nooit vermoedde, den hals, het hoofdstel. De geheele paardproportie is ontwricht, gedислоkeerd, verzwaard. Het paard (*pèrd*) is geen paard (*pèrd*) meer, doch een onvermoed-hooge, heuvelende, deinende, zwikkende, grollende, builende *onvastheid*. Je *vóélt* op zeker moment geen *wérelde*, geen luchten, geen groen, geen zand, geen zon, geen lichaam - je voelt je *onvast*. Voor deze (mijn rit) bestond geen onvastheid als *nièuwe* sensatie. Helaas ben ik nimmer dronken geweest. Een auteur moet van *alles*. Maar dronkenschap *lijkt* iets reëls, iets van aangebrande biefstuk in aangebrand overvlammend vet, tegenover dit bobbelend, verzakkend, opschuimend, *wègvan-je-denken* *ònvaste*. Het is gemakkelijk om op

het trottoir tot een nukkig paard (op den rijweg) 'hú bonk!' te roepen - *in* de stijgbeugels is het paard verdwenen, tot een hypothese verworden, tot een suppositie vervaagd - *in* de beugels ken je uitsluitend het vlak-van-onvastheid, dat je òpwipt, schudt, raket, rommelt, doordreunt, dat je hoed van je hoofd bibbert tot je 'm'r op vastmetselt (als je èven durft), dat je broekspijpen, je beveterde pijpen als wrange glacees langs je kuiten schuift, dat je hangbuikje doorbeeft als-of voortdurend een zwáár geladen kar voorbij je éénsteens-kamertje schobbert.

Men - de beruchte mèn die àlles weet, zonder iets gegouteerd te hebben - mèn beweert dat paardrijden heerlijk, gezond, genoeglijk is - *ik* verklaar onomwonden dat mèn liegt.

De matige draf reeds is een perverse, verfijnde, onbetamelijke kwelling. In absolute *rust* is een paardezitje voor liefhebbers die geen stoel hebben, mogelijk een piquant liefhebberijtje, 'n situatie op 't randje af: de matige draf is een straf. Ja, ik spatieer dit onvoorwaardlijk. Het moest feitelijk in vette letters. Een mensch te paard is een onlogische combinatie, eene koppeling naast of òver of beneden de orde der dingen. Voor een mensch te paard in matigen draf kun je geen superlatief vinden. Het wordt misdadig en circuswerk. Er bestaat niet één reden waarom je een spulleman die op een paard staat wel moet toejuichen en een auteur die er voor 't eerst op zit niet.

Wij nu, in meer genoemden matigen draf, hielden ons stràf, drukten onze kuiten omzij 's beests snuivende flanken, stampten onzen hoed over ons voorhoofd tot aan de fronsende wenkbrauwen, grepen het zadel met knijpende vingers en gaven ons voorts over aan de zoeven door ons gedetermineerde lillende, schuivende, golvende onvastheid. Omkijken durf je

niet - op 'n paard - dat matig draaft. Zijdelings evenmin. Ik betwijfel zelfs òf je kijkt.

Zoo nu quasi-analyseerend op den prettig stilstaanden stoel, dien ik ònzittend be-zit, vermoed ik dat ik twee en half uur lang g e k e k e n heb, maar onder eede zou ik het noch durven, noch kunnen. Er lijkt mij iets bijgebleven van geel-wazende duinvlakten, grijswijgend water en meer streeperigs, verdwijnends, verdansends. Wel onthou je het paard in vogelvlucht, in de lamme, malle ooren-, manen-, haren-, hoofdstel-, zadel-vogelvlucht. Wél voel je de blaren aan je stukgereden schenen. Stijgbeugels diende men althans te watteeren. Wél voel je, als je na twee en een half uur MATIG gedraafd te hebben, de badgasten van Scheveningen op ezels voorbij-schimt, dat er iets fataals geschied is met het onnoembaar lichaamsdeel, dat als reeds gezegd, lichaamsdeel *blijft* en dat elk auteur ten zeerste behoeft, daar òns geen voorbeelden bekend zijn van auteurs die *staande* wrochten.

Toen we eindelijk uit het zadel zakten, te stijf van been en beendren om ook maar met een schijn van jeugd een spring-gebaar te verschalken, bevonden wij ons in geradbraakte positie. Wij mankten als een piano op drie sokkels. Wélk normaal, gezond mensch is geschapen om op die wijze gerekt, verwijd, verwrongen te worden? Het is Zanderinstituutsch op z'n schandaligst en geforceerdst. Maar 't ergste wachtte. We hadden in onze bui van overmoed en dwaasheid met den paardeneigenaar voor heen *en terug* geaccordeerd. Als we den man betaalden en blèven, behielden we een páar gulden om per spoor terug te gaan, te ontbijten etc. Wanneer je nu met kreunende beenen, beblaarde schenen en meer beblaards over de pier wandelt en denkt aan wat wàcht, dan onderga je iets héél benauwds.

Strompelend, pijnlijk, passeerden we de goddelooze roulette - u weet de schandespeelbank der Scheveningsche pier. Wij hijgden. We hadden twee gulden. Als we verloren moesten we op het paard-in-vogel-vlucht om een tweede heviger ellende door te maken. Wij zetten vijftig cents in - verloren. Wij zetten andermaal vijftig cents in - verloren. Wij zetten nog eens vijftig cents in - wònnen. Eer we 't wisten hadden we zeven gulden verdiend. En daarmee wegdruijpend als dieven - ja als dièven: anders gevoel je je niet - strompelden wij naar den paarden-eigenaar, betaalden dien, zochten een café met een zachten stoel. Ik wil nu alleen nog maar zeggen dat een speelbank een slecht en verderfelijck ding is, dat te recht tegen deze instelling wordt geadresseerd, maar dat een auteur met gerekte beenspieren, blaren aan de schenen en een doorgereden onnoembaar lichaamsdeel, alle goden zegent als de roulette hem den rit terug - den eindeloozen rit - bespaart. Nee, wij boekmensen zijn stoelvast geschapen.

Ships that pass in the night.

Dries zat tegen de schutting op de harmonica te spelen.

Z'n breede, stevige knuisten knarsten het ding heen en weer. Jenkerige galmen, zeurig klagend als een hond bij 'n draaiorgel, slierden de kamer binnen, kropen het zandstraatje over, zakten met slappen cadans naar den breedmullen weg.

Gebogen over 't groenhelle onderdeurtje luisterde Aagje, 't ouwetje met rimpelgelaat en haren zoo wit als 'r muts. Ze knikte en lacherde stil, mummend 't vreemd kinnebakje, aarzelend kauwend op wat 'r niet was.

In 't zand, kruipend en wikkend, de spekkrige beentjes morsig vergrauwd, 't mondje omhoekt van nat-plakkend zand, de koontjes bewreven, de handjes besmeurd, modderde zoetjes en ernstig Jannie, de jongste.

Moeder, haastig nou wasschend den rommel, de vettige borden, de ijzeren vorken, plassend en spoelend in 't sopje dat glibberig schuimde, keek langs het raamhor.

Tegen het overzijdak, nieuw van roodbruine pannen, ketste het zongoud, vloeiend naar 't raampje dat smoorde en hijgde van purper gevlam.

En van 't blakerend glas spette en keilde het weg, wieglend in d'andere ramen, alsof in 't héél smalle straatje roodvlammetjes sproeiden hun dronkene licht achter toeë gordijnen.

Dries haalde galmender uit, luisterend bot naar 't toetrend geraas, 't zwellen en sterven der deunen.

't Zongoud van 't dak en 't raam lei z'n kop in koperen glans, roodde z'n mond om, begloeide 't vocht van z'n oogen.

Kets sloeg 't pad vol schreeuwend getier.

Een bende blootbeenige jongens en meisjes doorstuifde het zand en stemmen klaterden schel.

'Moeder, ze kòmme!'....

'Ze binne d'r!'

'Haas je dan moeder!'....

'Verdraaid as 't kàn,' zei Dries, de harmonica sluitend, die even nog kreunde met klagend gepiep.

Uit de huisdeuren kwamen de vrouwen, bindend d'r schorten. As de kindere 't zeien, dan wàs 't, dan mòst 't zoo wezen.

'Haas je maar langzaam,' lachte Dries, de pruim in z'n mond kluivend: 'met diè wind zijn ze in geen uur op de kust.'

'Hou je je bèkken!' losbarstte de vrouw in de kamer, de kinders toesnauwend: 'as je 't ééns heb gezeid is 't genoeg! Ruk-ie haast uit!'

Maar mooi had ze praten. Jannie kraaide in 't stof van den weg. Trijn schreeuwde en Piet smheet met zand. Dan had je Gerrit, 'n bul van 'n jongen met paarsbol gezicht en oogen als gitten, die sjerne 'n boomtak èn Gijs, haast 'n kèrel zoo groot - de leste teelt was-ie meegeweest - èn Adam, de schóóier van 't dorp met hoofdje vierkant en stomp - èn Nelis, de smakker, die zwaaide 'n oud-molmen bezem - èn Grietje die sleepte 'n stok met windsel van stroo.

Klittend tezaam in 't gouden gevloei van de zon, razend, schreeuwend en stoeiend drongen ze op.

'Hou je je bekken!', hersnauwde driftig de vrouw. D'r hoofd liep om van de drukte - en de schepen in 't zicht.

't Hielp. Ineens lei 't kindergewatel, klonk bulkend alleen nog 't gebas van 'n hond.

'Magge we olie, moeder?', vroeg Grietje gedempt in de stilte.

'Olie voor watte?'

'Fakkeltje brande!', schreeuwden d'r drie tegelijk.

'Nee - olie kost geld,' zei de vrouw.

'Eén scheutje maar moe!'....

'Nee, - ik zou je danke!' Ze stompte stevig d'r eeltige vuist in den pot, schurend het zand langs de wanden. D'r vleezige arm met den paarsen elboogknokel werd rood met strieming van strammende spieren.

'Eén scheutje moe,' zanikte Gerrit.

'As 't niet gedaan is,' dreigde de vrouw: 'mot je na bed? - Zel je dan weggaan!'

'D'r staat 'n pot teer op de *Anna*,' lachte weer Dries: 'loop 'r maar heen!'

Het gaf stuiving van stof in 't straatje. De bloote voetjes doorlepelden het zand dat 't spoot en grauwelijk dwerrelde.

Vóoraan met den boomtak hóog boven z'n hoofd rende Gerrit, Trijn kwam 't laatst. Dwars over den weg holden ze voort, gillend en roepend, draafden de duinglooiing op, lieten zich rollen. De jongens tolden als alen zoo vlug, de meisjes sloegen de rokjes over d'r hoofd, warrelden neer dat de magere beentjes spilden in 't blazen van 't goed. Ze hijgden er van, klommen opnieuw achter mekaar, gelige voetjes die zakten in 't mulzand en tipten en gleden.

Bóven had je daadlijk de zee. Ze lei met staal-

grijze strakheid, nauwlijks met rimpelbeweeg waar 't strand was. Soms zuchtte ze flauwtjes, spette een melkige streep die vergleed op 't zand. Ze lei met den matpurperen zonbol tezaam al gegroeid - de bol op een goudzuil, een zuil van bewegend, kringelend, glansgierend sproeisel.

Zòo leek 't water een vlak van twee starre pantsers, gekliefd door een barnende, lichtende, levende geel-dampende geul en zoo was de hemelkoepel gelijklijk een grijze, wazige oneindigheid met een rossigen vlamgloed boven en zachtjes op zij van het purperen gat in den hemel.

Het strand fleurde er grijs tegen aan.

Hoog aan de groenende, welvende, woelende duinen leien de bommen die werden voorzien voor de reis. Masten sloegen brutaal schreeuwtjes van rood, groenbijtend geel, in het grijs van de stadig stuwende wolkjes. En de rompen glimmend van teer logden op 't zand. En de lange wimpels dofblauw en rood waaiden één van deinende sliering naar 't dorp met z'n rood-scherpe daakjes en schoorsteengepluim.

Op 'n duinkam, 't kopje vinnig gestrekt, blaatte een geit en holde omlaag aan het koord en sprong met dertel gedans.

En héél in de vèrre verte op 't water, waar de zee enkel glad-grijs was met kimstreek van krijtbleekend licht, stonden vier puntjes, vier teer-zwarte veegjes van schepen die zeilden.

Gerrit, stevig vooruit, was al op 't schip. 't Laddertje van de scheepmakers was-ie geklauterd en wringend de handen om 't touw dat 'r afhing had-ie zich òpgetrokken. 'Jesus, jò, de lijn was geteerd!' schreeuwde Griet.

En de andren an 't lachen.

‘Heb 'k maling an!’, riep Gerrit, 't teer van z'n knuisten wrijvend: ‘gooi op dan!’

Piet stond op de ladder, reikte den bezem van Nelis en Grietje's stok met het stroo.

‘Hij durreft d'r niet op! Lijzebet!’, sarde Trijn.

‘Lijzebet is je moer!’, schreeuwde Piet van omhoog: ‘as 'k teer an me kiel krijg!.... Doe jij 't dan, rotneus!’....

‘Hù!’, schelde Adam's stem - en achter Piet kwam-ie an: ‘ga op zij boerehengst!’....

‘k Trap je op je pootel!’, dreigde Piet valsch.

‘Jij trapt!’, schreeuwde Adam z'n sterk nekje uitdagend spannend: ‘dan rijg 'k je zóo an me mes!’....

‘Hahaha!’ schaterde Griet: ‘jij heit niet eens 'n mes!’

‘Schiet dan op zij!’, riep Adam kwaadaardig.

‘Sst - jonges de veldwachter,’ waarschuwde Nelis.

‘Nietes!’, zei Gijs: ‘dat is 'm niet!’

‘Anpakke!’, schreeuwde Gerrit z'n paarsbol gezichtje over de verschansing buigend: ‘daar komme ze!’

Z'n handen dropen van teer. De bezem stooprig doordrenkt en Grietje's stok dompten in 't zand. Dan, vlug als een rat, gleeed-ie van den ladder en nu over het strand, pratend met gróóte-mansstemmen, de lijfjes gedrongen, de voetjes tiplend in haast, gingen ze voort, dragend den boomtak, den bezem, den stok met het stroo, die vettig glimden door 't druipende teer.

‘Verroest!’ vloekte Gerrit ineens: ‘wié heit nou lucifers?’

Gijs die 's Zondags rookte en als-ie eindjes vond 'r met geurig gesabbel van proefde, zocht in z'n zakken.

‘Nee hoor!’

‘Wat 'n stomme honde binne wel!’ riep Nelis: ‘nou ben je even ver!’

‘Zal 'k na 't dorp loope?’ vroeg Adam.

‘Wel neen, jò - we hebben zat tijd - d'r staat haast geen wind en kijk wat vèr ze nog binne’....

Al de handjes werden over de oogen geleid om de glanzing van 't water niet te zien - alle oogjes keken naar de vèrre zwarte veegjes.

‘Ik zal ze wel gappe,’ zei Grietje.

En weer over de duinen ging het gedraaf - de rokjes fladderden - de bloote, bruine kuitjes versmolten met 't zand, de stemmetjes watelden. Af van het duin holden de jongens, Trijn en Grietje sloegen de rokjes om 't hoofd, draaiden van heupje op heupje. Blij tusschen de wanden van helmen en mos joelde het lachen, tot ze bij 't straatje kwamen, doodstil, en wachtten om 't hoekje op Griet die dieven ging bij moeder. Met 't doosje rende ze terug. Moeder èn grootmoeder en oom Dries en Jannie waren óók naar 't strand. Maar tòch petrolie stelen had ze niet gedurfd - teer dee 't 'm best....

Bòven op 't duin zaten de vrouwen, de haren gekwakt onder de mutsen. D'r knieën hurkten scherp in het rokkengespan, de klompen boorden in 't zand. Aandachtig keken de oogen naar 't naadren der stippen. En de mannen stonden recht op en kèken. En de kinderen kèken. Ze praatten en lachten en zwegen. Jà, ze waren 't wel, 't wàren de loggers die 's morgens van Maassluis waren gezeild, nou langs de kust kwamen om g e n a c h t te zeggen vóor ze op de haringvangst gingen. Allemaal mannen van 't dorp, niet éen vreemde 'r bij.

Moeder met Jannie en Dries zaten hóog op 't duin. Dries spoot het sap van z'n pruim en moeder keek zwijgend.

Aagje, 't ouwelijk hoofdje gebogen, lachte de Zee toe, knikkend alsof ze 't wist. En d'r ouwe, bruinrimplende handen dekten 'r spichtige knietjes en 'r wit, barstig haar piekte de muts uit.

Verder, in 't bundlen van 't groen, waren de andre menschen van 't dorp, vlamde 't rood van een jak, lichtte het wit van 'n muts, builde het zwart van 'n rok.

En de kindren zaten joelend bijeen, schettrend en schreeuwend en stoeiend.

En 'n oud tanig mannetje met een jekker van bruinvalig linnen, 'n hoogen hoed op z'n krulligen wit-bol, leunde gedwee op 'n stok, schuintjes voorover.

De zon die was weg.

Purperen schijn schoof in het grijs van de luchten, waar de kim nog zilverig vaagde.

Doch het water grauwdde sterker en 't branden aan 't strand, waar de bommen leien met sperende masten en dreigende wimpels, werd witter - heesch klonk 't geraas.

Toen werden de kinders ook stil.

Maar opeens brandde op 't zwart silhouet van 't voorst drijvend sloopje een geel-priemend licht, dat zwierde en zwaaide en vreemde letters beschreef in 't aankomend zwart van den avond.

En op 't andre sloopje, zwart en scherp van contour, zwaaiden ze óok met vurig-bevende lichtjes, die hupten en wenkten, verdwenen, bewogen. Menschen kon je niet zien. Je zag zwarte lijntjes en 't zwaaien van vonkende sterren.

'Hoera!', schreeuwde Gerrit, zwakjes gebarend.

En plots begonnen op 't duin de geteerde bezem, de geteerde boomtak, de geteerde stok-met-het-stroo hel-op te vlammen. Gerrit en Adam en Gijs zwaaiden er mee dat 't spetterend knapte.

Op de sloopjes antwoordden ze ijvrig.

Het waren zoo lichtjes die mekaar groetten, de

lichtjes van de kindren, de lichtjes van de vèrre visschers.

Toen werden kléiner de scheepjes, bijna onzienlijk.

En de menschen van 't dorp klommen 't duin af. En de kindren, bang voor 't donker liepen mee met de menschen.

Nest zonder ei.

Angstig keek Riek in de kooi.

Angstig, alsof ze ze wakken wou, riep ze met nadruk-accentjes:.... Pi-èt!.... Piete dån!....

Angstiger, nou toch op grienen af, streek ze 'n nagel langs de tralies.

't Klepperde vreemd als 't gewatel van 'n verren ratel, maar de eene Piet lei onbewogen met z'n kopje in den zaadbak - de leege zaadbak van enkel schilvers en pluizen - de ander donsde als een verschrompeld propje in een hoek - geen kop - geen bewegen - geen pootjes.

'Jesus - jessus,' klaagde Riek, en met 'n breed-opbuilende onderlip van-verdriet-dat-niet-los-kommen-wou, smakte ze op 'n stoel, stàrend, verschrikt-starend naar de kooi, de s t i l l e kooi, de kooi zonder vladder-geluidjes, zonder gepiep - zonder vògels.

Je hoefde niet verder te kijken, niet langer te zaniken: 't was gruwelijk, beestig, miserabel - 't was om de haren uit je kop te trekken van de stommiteit - àch, àch, àch wat 'n ellende: de pieters waren dood - de pieters waren van hòngger gestorven.

De stomme dieren, de wurmen, de stakkers.

De lieve zwartkop die met z'n kop *in* den leegen zaadbak lei, den zaadbak waarin geen zaadje meer te bekennen viel! Ach, ach, ach!

Ze was nog net zoo lief zèlf van honger omgekomen.

'n Beest dat niet vragen kan, dat zich zelf geen portie vreten kan toedienen, dat af mot wachten....

Jessus, jessus - ze zou meneer en mevrouw niet in d'r oogen durven zien, as ze van de reis werom kwammen....

Riek begon te snikken van angst en chagrijnigheid - de tranen stommelden met schuddinkjes en rukjes over 'r dikke wangen, ze snoot 'r neus dat 't heele leege huis 'r van toeterde.

Nichie Mien, die in de keuken te wachten zat - meneer en mevrouw wouen geen vreemden in huis as ze 'r niet waren - schuifelde voorzichtig de loopertappen op, stiet de kamerdeur open, zei verschrikt:

'.... Tante!.... Heb-ie je bezeerd, tante?'....

'Nee,' snikte Riek, vierkant van mond en neustrekken, haast niet in staat de gruwelijkheid te vertellen: 'Neè- de pieters zijn dood'....

'De pieters,' aarzelde Mien, niet begrijpend - maar nou tante naar de kooi wees, liep ze er op toe, keek door de tralies naar de verpropte kanarielichaampjes, de gele kwakjes met de verslapte veeren en ingetrokken pooten, keek vanzelf naar den leegen zaadbak, zei angstig:

'.... Jeetje, jeetje'....

'Wat zalle ze zegge,'.... griende Riek.

'Heb-ie vergeten ze vreten te geven?' vroeg Mien, zachies pratend asof iemand luisterde.

'Niet an gedacht,' huilde Riek en in eens zich verontschuldigend: "k dacht dat de bak vòl was - meneer had ze pas gegeven - ach, ach ach'....

Hoofdschuddend keek Mien naar 't klein doodehuisje - de vierkante broedkooi met 'r uitgebouwd nestje van watten en paardehaar.

Och, wat 'n zielsjammer - in 't nestje lei 'n lief klein eitje, zoo groot as 'n vingerhoed.

't Mannetje, bij den zaadbak, had z'n oogies nog half open - 't wijf je, de pop, uit het broedhokje gevallen, verhongerd òp het ei, leek een hoopje veeren, enkel gele, pluizige veertjes, met het vaag gestreep der ingekrampte pooten.

Ja, 't was èrg. De gemeenste kerel most 'r spijt van hebben, as-ie dàt zag.

Zoo wreed was nou niemand.

'Zal 'k is vòèle?' - vroeg Mien 't deurtje openend.

Tante knikte, huilend - en met viezig vingergebaar nam nichie 't mannetje op, hield z'n kop bij 'r mond, ademde zoo warm mogelijk, ademde nog is - maar nee ze waren allebei dóód en verstijfd.

'Morrege komme ze thuis,' klaagde Riek, d'r handen wringend: 'hij het me nog zoo gewaarschouwd op ze te lette'....

'k Zou me d'r niks van antrekke,' trooste Mien die óók diende, als dagmeisje; 'je het 't toch niet met opzet gedaan. En mogelijk waren ze tòch gestorreve'....

Nee, as zij wat brak of bedierf bij d'r menschen, had ze 'r praatje wel klaar.

Tante schudde het hoofd. Ze was 't goed gewend - de leugen lag 'r dik bovenop.

Voor geen goud zou ze meneer, die zulke kwaje oogen kon opzetten, durven voorliegen en dan had ze 'r hartzeer van - ach, ach, wat was 't ellendig om zulke stomme dieren die op 't nest zaten te laten verhungeren.

'k Wou da'k zoo dóód bleef,' zei ze, oprechtelijk levensmoe na 't geval.

'Mensch wees wijzer,' praatte nichie: 'bezondig je niet - d'r zijn vogels genoeg te koop'....

'Ja, dat mot wel,' zei Riek, plotseling zèker van wat ze doen most - 't woord had haar getroffen - d'r waren vogels genoeg te koop - liever de schaaï dragen dan mevrouw en meneer bij de broeikooi laten en ze de stomme vergeetachtigheid opbiechten.

Ze nam de kooi - Mien droeg de lijkjes.

In de keuken deed ze schoon zand in de la, vulde den zaadbak, vulde 't fonteintje - doodelijkvoorzichtig nam ze 't eitje uit het nest.

Toen rolde ze de dooie vogels in 'n krant en met Mien samen, zenuwachtig-doorslaand over d'r stommiteit, ging ze naar 'n vogelkoopman.

De heele winkel was één gezang, één zoet weeldrig getsilp en getril.

Achter 't groen gordijn, dat de houten kooitjes afdekte om 't geluid niet te schel te doen worden, floten, rouleerden, schreeuwden, klaagden ze.

Het leek of een kleed van zilverschubben gekolfd en geschud wierd.

Je kon je woorden niet verstaan. Hè, wat 'n kelen zetten ze tegen mekaar op.

En toen de koopman 't gordijn wegschoof om te laten kijken, werd het gefluit zoo bezeten, zoo uit alle kooitjes snepend, losdaverend, zoo vlammend van aangehouden trillers, dat Riek verlegen d'r krant openfrommelde, bang was de verschrompelde, harde lijfies aan te vatten.

De koopman met z'n zwarte drankoogen nam ze in z'n stevige knuisten, bekeek ze, knikte bij 't verhaal, zei dat ze dáar niet tegen konden, brak de bekkies open, knikte nòg is, vroeg hoeveel geld ze d'r voor over had.

'Ja, wat kosten ze?', vroeg Riek - ze wist precies hoeveel centen in d'r knip zaten.

‘Tja, van alle prijzen,’ zei de koopman: ‘vier, vijf, tien gulden’.....

‘Vier, vijf, tien,’ herhaalde Riek.

‘Sjongens - vier, vijf, tien,’ herhaalde Mien, die 't lekker vertikt zou hebben om niéuwe te koopen. As 't in háár dienst gebeurd was.... Nou!

‘En 'n pop kost 'n daalder - 'n góéie pop,’ zei de koopman: ‘Sàksisch goed is duur - je ken wel andre krijgen - maar Sàksische zijn niet minder’....

De vogels in d'r kooien, kooitje naast kooitje, floten, rouleerden, zongen als kleine hartstocht-duvels, sprongen van stokje op stokje, wroetten in zaadbakjes, slurpten water.

Parkieten en rijstvogels en sijzen en vinken en putters klommen langs de tralies, fladderden, stoeiden.

'n Papegaai, in 'n sterke ijzeren kooi, stond te schelden.

'n Leeuwrik vrat van 'n graskluit - 'n foxhond in 'n mand benee, kefte, jenkte - 'n aap zat kalmpjes noten te pellen.

Het gefluit, lawaai, getsilp, geschreeuw, roezelde in Riek's ooren - terwijl stond ze te r e k e n e n wàt ze missen kon, wàt in de knip was.

Méer as vier gulden hād ze niet, kon ze niet missen - d'r loon kreeg ze eerst as meneer en mevrouw werom waren.... Ach, ach.

‘Kan 'k niet 'n mannetje en 'n pop voor vier gulden sàmen krijgen - 't is nou toch eenmaal 'n ongeluk,’ zei ze schuchter.

‘Hù-hù-hù,’ lachte de koopman: ‘vraag of je ze voor niks mag hebbe!’....

Riek stond stom. Door den winkel golfde het zilvergerinkel, het klinken en zweven als van kristallen staafjes.

Wat nou?

In haar roole werkhanden hield ze de krant, de

krant met de gele lijfjes, de krant met de dingen....

En terwijl ze beangst de kooien langs keek, wàrm van zenuwen en angst, benauwd bij de gedachte an meneer en mevrouw, kreeg ze plots een zeer duivelachtigen inval.

Verlegen-glimlachend, nichie niet durvendankijken, zei ze strak:

‘Geef dan maar twéé poppen - voor drie gulden samen’....

‘Die is gòèd,’ lachte Mien.

En in de groote kooi van de poppen, zochten ze er twee uit, een wijfje met een zwarten kop en een wijfje enkel geel.

Precies 't gestorven paar.

Als je ze in de broedkooi van meneer en mevrouw sàmen zag, kon je geen verschil opletten.

‘Da's 'n pak van me hart,’ zei Riek, buiten.

Ze bedroog d'r menschen wel - méer geld hād ze niet.

Den volgenden dag kwamen meneer en mevrouw terug.

Die Riek was 'n tréf. 't Heele huis keurig in orde. Nergens 'n vuiltje....

Meneer, bij de broedkooi, begon de vogels toe te spreken. Nóg geen eitje. Jammer. Of Riek dādelijk 'n ei hard wou koken.

't Was de goeie tijd.

Goddank hij merkte niks - hè!

't Wàs ook niet te zien.

En elken dag hoorde ze nou de gesprekken over de vogels, zag ze meneer op 'n stoof klimmen om te kijken of 'r nog niks in 't nest was. Gek - ze vochten niet met elkaar, ze sliepen op één stokje, ze gingen lief met elkander om - jammer....

Toen na vier weken, werden de poppen gesepareerd.

't Mannetje zou wel weer aan den slag raken.

Nee.

En in 't voorjaar zette meneer ze wéér bij mekaar in de broeikooi.

Riek keek toe, zei niks.

Nou 't geval verjaard was, had ze schik in de mallingheid.

Zij wou wel is zien of dät jongen gaf! As je toch merkte dat ze niet paarden, dee je toch verstandiger 't op te geven.

Toen op 'n dag kwam meneer met 'n nieuw wijfje thuis.

'Riek - nou gaan we 't nog is probeeren,' zei-die.

't Ouwe wijfje werd appart gezet.

't Duurde weken en weken.

'Curieus,' zei meneer.

'Jammer,' zei mevrouw.

Riek grinnikte zachtjes - bleef lang in den dienst waar ze liefhebberij hadden in ènkel poppen - Ach. Ach.

Oude doos.

Op 'n middag zat Lou bij z'n botjes in de voorkamer - ik bij krantjes en paperassen in de achterkamer - Lou, tháns geposeerd geneesheer - ik, de ouwe Samuel Falkland, welbekend.

Het was jàren geleden.

Laten we mekaar góéd begrijpen: ik zeg dit niet om het gebeurde te antidateeren, noch om de schánde van het geval zoetlijk te hullen in 't clair-obscur van herinnering en gestorven tijden (schande blijft schande - schande is 'n ding als 'n vallende poes) - te drommel, nee! - het wàs jaren geleden en niet wij hebben het recht het leven uit z'n verband te rukken of een broek anders te beoordeelen dan d' a p r è s s o n d a t e .

Hier evenwel, bega ik de fout van oude romanciers, wier gedachten, helden en heldinnen zóodanig in de eerste hoofdstukken rammelen en cancanneeren, dat in het twee en dertigst chapiter de verwikkeling nòg eens of eerst gòed uiteengezet moet worden voor den in moorden, schakingen, graftomben, herlevingen, zwijmelenden of snikkenden lezer,

Resumeeren wij dus kort en bondig dat Lou zat en ik zat.

Hij arbeidde, ik naaide. Zonder vingerhoed.

Met 'n propje papier gaat 't wèl zoo vlug. Daaren-

boven is 'n vingerhoed 'n overtollige luxe in 'n mannen-naaidoos, die 'r vrij c o m m e - i l - f a u t en ten zéerste toonbaar uitziet, als ze niet alleen 'n stopnaald maar ook 'n klosje wit èn 'n rolletje zwart garen bevat.

Daar zijn vrouwen die 'r afwijkend over oordeelen, knoopjes verzamelen in diverse doosjes, naalden collectioneeren van nummer zooveel tot zooveel, bandjes, haakjes, oogjes, strengetjes, klosjes met kittige sierlijkheid in kneuige loketjes etaleeren, soort bij soort, ras bij ras, clubje bij clubje. 'n Naaidoos lijkt op die wijze op 'n onbehaaglijke coterie, waarmee geen verstandig man - hoe ook zijn politieke overtuiging zij - vrede kan hebben.

'n Vrouw kan minuten-aaneen geduldig, goedmoedig, voorzichtig-puntend en gedwee-instekend met naald en draad zitten tobben. 'n Vrouw zal wee-precies 'n onnoodig dun garentje in 'n mismaakt klein oogje w i l l e n forceeren, telkens den draad afbijtend en tot een spitsje wriemelend - 'n man gebruikt voor àlle verstellingen één dik soort garen (ijzergaren no. 1) en 'n solide, sterke stopnaald.

't Spaart tijd uit. 't Sart je geduld niet. 't Naait minstens even stevig en nimmer raakt-ie zoek. Een mijner vrienden naaide dikwijls met een rijgpen.

Ik - in die lang geleden ongetrouwde dagen - gaf aan 'n stopnaald de voorkeur, 'n beproefde, dikke, stalen stopnaald die door leer, laken, wol, linnen heenpriemde, excellent was voor vuile pijpen en mede diensten bewees als de gaatjes van den gootsteenrooster of het lampegaas verstoppt waren.

Lou arbeidde - ik naaide m'n broek, dewelke bij eenige gymnastische oefeningen in het tuintje op de òude plek, de plek die 'k wel tienmaal voorzien had, was losgetornd, ditmaal met een extra vinnige scheur in het goed.

De stopnaald pikte er lustig op los. 'r Moet wel 'n vrouwelijke aard in me geschild hebben, althans ik trachtte de pootige steken in regelmatige evenwijdige lijnen te groepeeren, daarna groepeerde ik er evenwijdig langs heen, keek vergenoegd naar de bijna mathematisch-juist gebouwde vierkanten, driehoeken, parallelogrammen, cirkel-segmenten, ellipsen en spinnewebben die over, in en door de scheur, gezellig - als op 'n theetje - krioelden.

Daar deze schoone garen-illustratie zich binnenwaarts (i.e. voeringzijde) bevond, lei ik verheugd mijne naald neder, k e e r d e de pantalon, trok 'm aan, zei vergenoegdèr 'ziezoo' tot Lou, die wel wist dat ik het kòn, bijgevolg nauwlijks opkeek van z'n studieboek.

Ik werd dikker òf de broek werd nauwer.

Na iedere, met overleg gepleegde verstelling, scheen zij meer te wringen ter plaatse waar 'n pantalon nièt behoort te drukken.

Een gezond lichaam voelt men niet. Een sluitende broek evenmin.

Maar ik kende mijn streepje. Bedaard loopen en niet te ondoordacht bukken. Tegen reflex-bewegingen kon zij niet, behoefde zij niet te kunnen, daar 'k voor feestelijke gelegenheden, schouwburgbezoek, diners, Lou's broek aantrok. Lou en ik hadden er twee, degeen die i k aan had, degeen die h i j aan had.

Het was voldoende,

Goed geteld bezaten we béiden op die wijze een huisbroek en een uitgaansbroek, mits we een van twee thuis bleven òf uitgingen - of 's avonds te zamen de wegen bewandelden, wètend dàt in den avond alle pantalons grau w d o e n .

Juist had 'k m'n naaigerei in de boekenkast geborgen en 'n pijp gestopt, toen 'r 'n bakje voor de deur stil hield.

Er sprong een heer uit - en nog een heer - de bel werd geluid.

'Voor ons,' zei ik,

'Voor ons,' zei Lou.

Hij opende de deur - ik zette me voor m'n schrijftafel in de houding van een in den arbeid verrast hevig-werkend auteur.

'Bonjour Falkland!'

'Bonjour,' zei ik bedaacht opstaand.

Het was m'n uitgever, die een boek van me had gepubliceerd, twee voorschotten verstrekt en bij wien 'k 'n verjaarsdiner van peper en spijzen - zijn lievelingskost had genoten,

'Mag ik je voorstellen - meneer W.... - meneer Falkland.'

We zeiden beiden 'aangenaam' en Lou - voorgesteld - zei 't zelfde,

'Ga zitten,' vervolgde ik bedaard-stappend en stoelen aandraged.

'Nee,' zei m'n uitgever: 'je moet mee'.,..

'Mée?', vroeg ik verrast.

"t Bakkie staat buiten te wachten. We zijn an 't toeren en toen we hier langs rejen dacht 'k dat je óók wel idee zou hebben om 'n paar uur mee te gaan'....

'Dat is te zeggen - ik heb' - zeide ik vaag, èrg belust om dien heerlijken Meidag als grand seigneur in 'n bakkie te rijden.

'Niks geen maren,' viel hij me in de rede: 'maak je vlúg klaar'....

't Zonnetje lachte, de teer-groene boomtakken lachten, de lucht lachte, de vogels in 't licht lachten - bij òns - excuseer den òndichterlijken overgang - rook 't naar de kat èn naar versche bokking die we gebakken hadden.

'Heel graag dan,' zei ik opstaand: 'in twee minuten ben 'k klaar.'

Bukkend om m'n laarzen aan te trekken - waarschijnlijk te vinnig bukkend - hoorde ik tegelijk een benauwd gekraak, alsof iemand 'n vel papier scheurde. De driehoeken, pallelogrammen, segmenten, ellipsen hielden 't niet uit. Zelfs in ijzergaren no. 1 is bedrog.

Achterwaarts bewegend naar 'n stoel, zette ik mij neder in bepeinzing, de beenen stram over elkaar geslagen.

'Heb je 't druk?', vroeg ik, één laars vastrijgend.

'Schikt nog al.'

'Is 't buiten koud?'

'Prachtweer.'

'Zouen we geen regen krijgen?'

'Regen! Hahaha! Hoe kom je 'r op?'

'k Zal toch maar 'n regenjas antrekken'....

'Nonsens. 't Is zoo zacht als in Augustus'....

Snel verwisselde ik van been, bewerkte de andere laars.

Terwijl poogde ik het gesprek te rekken.

'Feitelijk had 'k nog 'n bóél te schrijven.'

'Dat doe je dan maar als je terug komt. Heb je reumatiek?'

'Nee,' zei ik stram - kalveroogend naar Lou, die kalveroogend werom keek.

Hoe konden we wisselen? Je bezoekers alleen laten ging niet. Lou zou in de gang de feestbroek kunnen uittrekken en ik 'm daar aantrekken, maar hóé? Je kon toch moeilijk een van beiden in tricot blijven recipieeren. En 'n uitgever, wien je in v e r t r o u w e n vertelt dat je maar één dag-broek samen bezit, geef je 'n te grooten voorsprong bij latere onderhandelingen.

Stram bewegend deed 'k m'n boord aan, stram m'n colbert, stram m'n w a t e r p r o o f.

'Je kúnt zoo niet in 'n open bakkie rijden,' criti-

seerde m'n uitgever: 'de menschen zullen je uitlachen.'

'k Heb 't koud.'

'Nee meneer,' zei de andere bezoeker: 't is zomerweer.'

'En je w a t e r p r o o f is opzij gescheurd,' lette m'n uitgever op.

'Hé, da's waar,' zei ik verwonderd - 'nee, dan trek 'k 'm nièt an.... Is 'r wat nieuws uitgekomen?'

'Wat draai je!.... D'r is 'n nieuw boek van.... Couperus.'

'Zoo - is 'r 'n nieuw boek van Couperus'....

Ik wenkte Lou. Hij begreep niet. Als-ie zoo slim was geweest om maar vast in de gang te gaan, had 'k 't wel vlug klaargespeeld. Lou begreep nièt. O, de benauwdheid. In 'n bakkie rijden met twee heeren over je en 'n desolate broek ònder je. Rekken. In godsnaam rëkken....

'Heb je m'n tuintje al gezien?'

'O, heb je 'n tuintje?'

'Aardig tuintje, wat?'

'Jawel. Werken jullie met halters?'

'Elken dag. Wil je ze niet 'ns probeeren? Ze zijn zwáár'....

'Ach kom - die dingen.... Nog geen twintig pond'....

'Nog geen twintig! Hoor je dat, Lou? Allebei vijftigponders'....

'Laat je uitlachen!'

'Nou probeer ze dan is'....

Hij maakte een stappend gebaar - de meneer maakte 'n stappend gebaar - en Lou, begrijpend, maakte 'n gebaar.

Maar 't blééf bij 't gebaar.

Je wordt zoo smerig door die dingen,' zei de meneer.

'Je kan tòch gelijk hebben,' zei m'n uitgever: 'Klaar?....

'Dadelijk,' transpireerde ik lichtelijk.

Toen sprong de poes op de vensterbank.

'Is dat jullie poes?'

'Ja - mooi dier, hè?'

'Heb je die al lang?'

'O jee - jaren. Ze heeft jongen. Wil je ze is zien?'....

Ze lagen in 'n bedstee in de gang.

'Hoeveel jongen heeft ze?'

'Zeven.... Kom maar effen mee'....

'Heb je nou ooit zoo'n teut gezien!' barstte m'n uitgever los: 'die wil àlles laten kijken, je met gewichten laten werken en àl dien tijd staat 't bakkie voor niks te wachten'....

't Is al over drie,' insinueerde de meneer.

'Ik ben làng klaar,' protesteerde ik: 'als de heeren maar willen'....

'Na jou,' zei m'n uitgever.

'Nee,' antwoordde ik beleefd: 'ik ben hier thuis'....

Verveeld, ongemakkelijk, niet op m'n dreef met zooveel vernielde parallelogrammen, segmenten, ellipsen, spinnewebben, niet wetend hóe in 't rijtuig te z i t t e n , volgde ik tot aan de huisdeur, zag hen instappen, riep: "k heb wat vergeten,' holde terug.

Lou zàt alweer - voor 't raam.

'Gauw!' schreeuwde ik, de noodlotsbroek uittrappend.

Lou spurtte. Z'n bretel vloog los. De pantalon daalde - de pantoffels wipten mee.

Als razenden leegden we de zakken, smeten de zakdoeken, de zware beurzen, de sleutels en andere dingetjes opzij....

'Waar blijf je nóu weer?' schetterde 't in de deuropening.

M'n uitgever zàg ons beiden in tricot - niet begrijpend waarom we ons zoo naarstig hadden ontkleed.

'We.... we....', zei ik haperend, bezeten stappend in Lou's broek.... 'we....we'....

Hij begon te lachen.

Hij had gelijk.

Loù had 'n allerschunnigste broek aan, met 'n scheur die z i c h t b a a r gaapte onder z'n kort jasje....

'M'n broer is zóó slórdig,' lachte ik.

'n Moment later reden we voort, zag ik Lou, in verbeelding, op z i j n beurt bezig met de stopnaald, 't ijzergaren en 't propje papier om z'n middenvinger....

M'n vriend en het hemd.

Méde in die dagen van jeugdig kabotijnleven, waarvan ik u de vorige week een weinig verhaalde, had ik een vriend mèt een hemd.

Daar gij, welwillende lezer, noch door mij, noch door uw entourage op hemdlooze kennissen getaxeerd zult worden, ben ik bevreesd door die eene, me uit de pen glippende expressie, m'n vriend en mezelf plompweg en terdege te compromiteeren.

En toch zeide ik u nog niet alles, liet ik om de zaak te verzachten twee klem-teekens weg - ik had geen vriend mèt een hémd, maar 'n vriend met één hemd, een hemd dat...

Hij was auteur, auteur van sonnetten, auteur van portefeuille-tragedies, auteur van slecht betaald, slecht vertaald vertaalwerk.

Zijn littéraire mérites mogen echter onbesproken blijven.

Met de hemd-geschiedenis hebben zij hoegenaamd niets te maken: uwe veronderstelling, dat 'k op 't punt sta de hemeltergende armoe, de huiveringwekkende avonturen te beschrijven van 'n geniaal auteur, wiens lijden voor de kunst tot een dusdanige hoogte was gestegen, dat zelfs z'n hemdjies - op dat éene na 'r bij waren ingeschoten - deze uwe veronder-

stelling berust gelukkig op eene vergissing, gelukkig dáárom, wijl die kunst-excessen reeds zoo dikwijls beschreven werden, ik er geen eer mede kan inleggen en ik tot mijn verdriet alleen kunstvrienden had of heb wier huishouentje g e z i e n mag worden.

'Is meneer thuis?' vroeg ik der lijvige hospita die over de trapleuning schreeuwde wie of d'r was.

"k Zal is kijke,' zei ze, me herkenkend.

Ongeveer gelijk kwamen we voor de kamerdeur - kijken kan 'k zèlf ook.

Klop-klop-klop. Geen antwoord.

'Zeker uitgegaan,' zei de vette stem van de vette juffrouw in 't naar gebrand vet riekend gangetje - excuseer de ongezochte vet-alliteratie - 'ofschoon', hernam ze gekuischt pratend: 'ofschoon ik 'm niet heb zien gaan'....

De deur was op slot. Toch 'n verdacht stoel-gekraak hoorend hield ik aan:

'Jan! Jantje!.... Ik ben 't!....

In-eens stonden de hospita en ik in het aureool van 't gapend deurgat.

'O-ben jij 't.... 'k Was waarachtig ingedut'....

'Ingedut,' herhaalde de vette, thans zéér achterdochtige juffrouw, in de opening loerend.

Er bestond eenige reden. Een viezig kookluchtje zweefde ons tegemoet en het eene zichtbare raam zweette zonderling.

'Kom binnen,' inviteerde m'n vriend en zonder eenige consideratie voor de loerende dame, smeed hij de deur dicht, draaide den sleutel hoorbaar om.

'Wat voer je uit?' vroeg ik verbaasd, niet gewend o p g e s l o t e n te worden bij 'n visite.

Hij, nauwlijks luistrend naar 't geen 'k zei, hield het oor tegen de deur, wenkte me stil te zijn.

Eerst toen we de voetstappen den hoek om hoorden schuifelen, kwam hij aimabel los.

'.... Varken!'....

'Ruzie?', informeerde ik.

'Ruzie, nee - maar wàlgelijk nieuwsgierig - ga zitten'....

Ik deed aldus.

't Riekt hier benauwd,' zei ik spiedend: 'zet asjeblief 'n raam open.'

't Was September en bijna zomersch warm.

'Kan niet - strakkies,' weigerde hij bedrukt: 'in de eerste plaats heeft zij d'r kamer an de overzij van 't plaatsje - kan ze alles afneuzen als me raam openstaat, in de tweede ben 'k bezig me kamer warm te stoken'....

'Ben je dol - stook je vandaag?' - viel ik hem in de rede.

'.... In de derde plaats,' vervolgde hij ongestoord: 'woont 'r 'n bakker in de buurt met 'n rookenden schoorsteen en de wind is hierheen.... Enkel roet'....

Hij leek eenigszins getroubleerd. Z'n woorden waren verdacht, z'n voorkomen ongewoon. Z'n jasje dichtgeknoopt - de kraag opgeslagen.

'Puf,' stikte ik: 't is hier niet uit te houden. Je ramen zijn heelemaal bezweet.'

'Des te beter,' zei hij gemoedelijk dampend: 'hoe meer beslagen, hoe minder inkijk'....

Waarachtig de kachel was aan en er op stond een steenen waschkom met borden toegedekt.

'Moet je 'n voetenbad nemen?' vroeg ik weer, denkend aan het waarschijnlijkste van 't geval. Ook sonnetten-dichters plegen voeten te weken, wen eksteroogen de stemming van maan, hart, blondelietje en blauwe oogen te zeer verbreken. Aan koken van 't een of ander lekkers dacht ik geen minuut. Daarvoor had ik te veel ondervinding van eigen bereide lapjes, rijst, botjes.

Hij antwoordde niet, peinsde zwaar.

‘Heb je,’ vroeg hij na 'n poosje: ‘wel is gewasschen?’

‘Nee.’

‘Weet je soms hoé 'n waschvrouw 't doet?’

‘Nee.’

‘Nooit gezien?’

‘Nee’....

‘Ik ook niet,’ zei hij.

‘t Gesprek vlotte niet.

‘Wat kòok je toch in 's hemelsnaam?’, vroeg ik opnieuw.

Toen sprak hij eenvoudig:

‘Me hèmd’....

‘Je hemd?’, lachte ik onbedaarlijk.

‘Ssst!’ waarschuwde hij: ‘t is zoo gehoorig’.

‘O,’ schaterde ik.

Zeldzame liefhebberij om op 'n zomerschen dag je hemd zoetjes te stoven.

“k Heb 't driè weken gedragen,’ verhaalde hij verward: ‘en koud gaat 't niet - koud geeft niks - heb 'k verlejen week geprobeerd’....

‘Heb je 'r dan maar één?’, lachte ik.

‘Eén,’ zei hij waarlijk met beleedigende intonatie: ‘eèn? Meer dan 'n dozijn!’

Mijn oogen spraken: ‘....?’

‘.... Bij de waschvrouw’, lei hij uit: ‘begrijp je 't nòg niet?’

Ik voelde inderdaad iets.

‘Me waschvrouw had 'n wasch van twee weken, kwam mèt de wasch en òm de centen - terwijl 'k uit was - nam de wasch weer mee en de àndere vuile die klaar stond - en’....

‘Geen geld om 'r te betalen,’ schatte ik als geëxperimenteerd taxateur.

‘Juist,’ zei m'n vriend: ‘als 't de éérste is hóóp

ik de zaakjes terug te nemen. Nu ben ik een weinig ontriefd - één hemd - drie frontjes - twee paar kousen - de rest heeft zij'....

'k Zou je 'r wel 'n paar van mij offreeren,' zei ik eerst nù den ernst der quaestie beseffend: 'maar jij ben te lang en ik te kort en te dik'....

De lange, beenige dichter knikte.

'Nee,' zei hij: 'dat zie ik zoo wel. 'k Had 'n hemd van de hospita gegapt - uit d'r kast - toen ze boodschappen dee - daar verdrong 'k in en zulke miserabele mouwtjes'....

'Koop 'r een,' ried ik aan: 'voor tachtig cent'....

'Toe smijt maar met 't geld - nee, ik wàsch.'

Voorzichtig nam hij de borden van de steenen waschkom, roerde met een lepel in een vrij onoogelijke bulten-historie die zwakjes dampte.

'k Heb 'r me stukkie zeep bij gedaan,' expliceerde hij.

'En 't schuimt niet'....

'Dat komt wel'....

'k Geloof dat 'r bleekpoeder bij moet,' veronderstelde ik, mij vaag de klachten herinnerend van diverse huisvrouwen.

'Dat meende ik ook' - zei hij met gerimpeld voorhoofd de bobbel bekijkend:

'Keukenzout is óók goed, móét goed zijn'....

'Keukenzout,' rekende ik: 'da's één atoom natrium en twéé cloor.'

'O zoo,' glimlachte hij: - 'dùs ik heb me nièt vergist - net voor je kwam heb 'k 'r 't zoutvaatje bijgesmeten'....

'Héél slim,' zei ik: 'zeep en zout bij mekaar!' -

Hij schrikte.

'Daar heb 'k niet aan gedacht,' sprak hij terneer-geslagen roerend: 'da's waar ook: in zeewater helpt zeep niet'....

‘Als ik jóú was,’ adviseerde ik, mijmerend over de formule $\text{NaCl}_2 + \text{H}_2\text{SO}_4 = 2\text{HCl} + \text{NaSO}_4$ - ‘zou ik er 'n scheut azijn bij doen - dan ontwikkel je mogelijk 't een of ander chloorzuur - en azijn wordt ook véél gebruikt om te bleeken’....

‘Zou je meenen?’, vroeg hij.

‘Daar ben 'k zeker van. En als je 't me vráágt, dan heb 'k niks geen vertrouwen in 't geknoei van waschvrouwen. Allemaal v e r o u d e r d e methoden. Om 't goed schoon te maken moet je de vetten oplossen en oxyden verwijderen, wat? 'n Wasch die wetenschappelijk behandeld wordt, kan al dat gestamp en geschrob missen’....

Hij had 't azijnfleschje reeds uit het stel genomen, gooide het leeg in de waschkom. De kamer begon zuur te rieken, de ruiten transpireerden straaltjes - ik pufte.

‘Nou zou 'k,’ meende ik, voortgaand met mijn scheikundig advies: ‘niet te lang laten koken. 't Wordt pap eer je 't weet’....

‘Godbeware,’ riep hij: ‘daar zou je me wat geleverd hebben’....

De dampen sloegen om z'n bezorgd hoofd.

‘Ben je al an 't w r i n g e n geweest?’, vroeg ik weder - denkend aan de pootige gebaren zóoveler waschvrouwen die ik lakens tot verdroogde worsten had zien persen.

‘Dat kon ik wel eens doen,’ zei hij, de kom van de kachel nemend en benauwd starend naar een barst die als een bezorgde rimpel van benee naar boven liep.

‘En dan naspoelen met koud water,’ improviseerde ik.

De lange, beenige jongen scheen mij ganschelijk te vertrouwen. Wasch-suggestie. Voorzichtig goot hij het kokend azijn-water af,

wrong het hemd tot een witte, buikige saucijs.

'Zie je wel dat er geen sop van komt,' zei ik vergenoegd kijkend naar het *résidu* dat betrekkelijk helder was.

Hij liep naar de alkoof, stortte z'n waterkarafje over de saucijs, spoelde degelijk, wrong, spoelde nog eens degelijk, wrong tot de saucijs er van kraakte en geen drupje meer siepelde.

'Zoo,' zuchtte mijn vriend verlucht.

Z'n lange armen zwaaiden het hemd uit dat werkelijk toonbaar en wit was geworden, behalve aan kraag en mouwen, wat ik geen bezwaar vind, daar 1°. een hemd door niemand g e z i e n wordt - 2°. je kraag en mouwen kunt o m s l a a n - 3°. o v e r d r e v e n zindelijkheid ridicuul is.

'Zie je,' zei m'n vriend die thàns weer de leiding nam: "n bleek heb ik niet - maar nu zul je eens ondervinden hoe weergaas gauw 't droog is.'

Hij lei de twee mouwen op den schoorsteenmantel, zette er boeken op. 't Hemd hing breeduit opzij van de kachel.

'Da's klaar!', zuchtte hij: 'hè, da's 'n pak van m'n hart. - Had ik 't raam opengehouden dan was 'r geen quaestie geweest 't te drogen èn - 't roet van den bakker'....

Evenwel - er zijn tegenspoeden in 't leven.

Toen-ie mee ging eten bij 'n juffrouw in de Pijp die voor vijftig cent open tafel hield - dien dag was hij mijn gast - was òf de kachel uitgegaan - òf de mouwen hadden geen warmte gehad - òf het azijn-procédé had het drogingsproces tegengehouden.

Heele einden vòelden als klef brood - en speciaal de mouwen leken vooralsnog doorregend.

Toen hing hij het hemd aan twee spijkers in de

kast, sloot die sekuur, zeemde de ruiten met z'n zakdoek, trok twéé vesten aan.

Den anderen dag zei de vette juffrouw hem z'n kamer op.

'n Héér,' moet ze beweerd hebben: 'die op 'n wármen dag stookt - 'n nàt hemd in 'n droge kast hangt - en bij z'n ontbijt uit moedwil 't hééle vaatje zout en 't hééle fleschje azijn gebruikt - zoo'n héér most *zij* niet langer hebbe'....

Besje.

An tafel had ze wel twéemaal gezocht, de ouwe skelethandjes op 't rimpelijfje geleid.

Zoo'n kòkker van 'n kotelet, nee, daar zag-ie tegen op al was je nòg zoo dol op kalfsvleesch. En 'n erretjes-uit-de-bus as Marie 'r op d'r bord geschoven had èn 'n aarpele.... En dan nog kouwe gries na met aalbessensap.... Je zat 'r van te puffen op je jàren....

Met handjes die lichtlijk trilden nu, lichtte ze de klink van de tuindeur, knikte de kippies toe.

'Wel zoo - wel zoo,' praatte ze, zachtjes-an sloffend tot waar het kiezelgrint witte: 'wel, wel - dàg kippies'....

En wieglend, als een weerbarstig takje in windegeluw, schudde het hoofdje, blij om het diklijvig andraven der kippen die achter het netwerk òpdrongen, mekander ver-duwend, schrokkelig in den waterbak trapplend, denkend - nou, òf ze 't dachten: wat dachten kippies ànders as ze de vròuw zagen? - dat 'r weer lèkkers kwam.

'Nee, ik heb niks,' redeneerde besje, vrendelijk sprekend, alsof de beesten 't bést verstonden: 'en - je mot je tijd afwachten, hoor. Nee, je krijgt niks'....

Toen dee ze nòg 'n sleeppasje en d'r ouw gezichtje,

d'r goedig klein besjes-gezichtje met de gele rimpels, de vel-verwonderingen, d'r héél-oud kindergezichtje onder de neepmuts, verstrakte in ontdekkende verrassing. D'r bleeke lippenmond sparde een oogenblik in open, stilstaand ge-adem, d'r grijze leeflooze oogjes keken straf van verdaanheid. Wel gòssie, gossie! Wel heere-me-tijd!....

Tegen de tuinschutting, an de àndre zij, lekkermalsch in 't lach-lievend zonnetje, stond een kloekren - gòssie, gòssie 'n ren met kuiketjes, heusche kuiketjes en de kloek zwaarsporend doorpikte den stofkuil, riep vreugdelijk 'kloek!' - 'kloek!' en de kuiketjes, als hongerige begeerige duiveltjes hoopten tezaam proevend van 's lekkers....

'Wel, wel - heb-ie jònkies van de kip?' - praatte besje de tuindeur in, blijg nàlachend.

'Ja grootje,' zei de kleindochter, de tafel afruimend en wel wrevelig wat om 't làte van den dag. Anders was ze om twee uur klaar, nou most ze nog wasschen en redderen: 'weet je wat je doen most? Neem 'n stoel en 'n stoof en ga 'r bij zitten in 't zonnetje. Nee, 't is heelemaal niet koud'....

'Jònkies - jònkies,' knikkelde besje, den ren bestarend, nog gansch verwonderd: 'en - enne hoe kom-ie daaran zoo ineens?'

'Zie je dan niet dat 't de witte is met de veertjes an z'n poote?', zeurig antwoordde de kleindochter - dat gevraag en gepraat als je 't druk had!

Onnoozel as ouwe mensche werde.

Gehaast schrapte ze de restjes van de borden, 't vet en de kluijjes. Maar dan denkend dat groomoe vier weken ziek was geweest in 't Gesticht en vandaag voor 't eerst weer is op bezoek kwam, lei ze kortvrindelijk uit, ziend 't glimlachrig verwonderen van 't oudje in de deur:

'.... De witte.... Je weet ommers wel de witte!

Nou die is broeisch geworden, net toen je zoo wat de koorts kreeg. - Nou en toen - begrijp-ie? - Nou het ze negen kuikes. Vier eieren waren mis - Neem nou 'n stoel en ga buiten zitten!'....

'Ja dat kon 'k wel doen,' tevreden 't besje zei en voorzichtig an sloffend, bång voor den drempel, droeg ze den rieten tuinstoel tot vlak bij den kloekren en weer werom naar de kamer haalde ze 't trijpen stoofie. Want met je voeten op die grond, die grond die altijd dampte en vochtig was - daar kon je rumatiek van krijgen of je had 's avonds stijve beenen.

De Meizon, glundrend van blijmoedigheid, leek in teergroene sluiers aan de struikjes te hangen.

Schuchter stonden seringen in knop - ja, 'n enkel tuiltje spreidde al open, blank van bloesem en klinkend van geurklank in 't sappig groen van de blaeren.

Raak op het wuivend beweeg van de plant poeierde licht, de bloesempjes doorblinkend, de taksprieten verwazend als water in stilstand.

Benee, op het donker gekluit van de aarde, kroop het zonnegevlam als stildrijvend schuim, de grasbandjes beklaatrend, met driftiger groen, de kiezels er naast in vlamplasjes doopend.

Ernstiger, wijzer van lange wintergeleef, pluimden de occuba's met purperen koloogjes en malsche bladkronen.

En 't klimop langs 't loodsje kuifde krulkoppig, verwaaid en verplukt.

Besje, de toffelvoeten op 't trijpen stoofie, ademde moeilijk, alsof ze bedachtzaam lucht hãpte, D'r lippen geleken te snuiven, rustig als neusvleugels - de velplooien van den hals, trokken, stramden, ontspanden vreemdelyk spelend over den halsdoek.

De meizon bebroeide 'r rugje, 'r neepmuts, dee 'r schurken van warmte-plezier.

Ja, 't was nou zòmertjes buiten, zòmertje in de planten, zòmertje in 't gras, zòmertje in den grond.

En och, och die jonkies in den ren....

Om de stevige kloek trippelden de wassen pootjes, de transparente pootjes met teenen als pluisjes. En de gele, bolle lijfjes, met 't dons, 't ragge veertjesgetril waren in stadige buitling.

De kloek, breed en zwaar wijdde den kuil uit, klauwde het grondstuifsel weg, spoot aarde en schelpjes tegen het netwerk. Telkens boog ze ijvrig den kop, pikte wat ze daar vond, zei 'kloek! - kloek!'....

De zon scheen op de kloek en de kuikens, omwarmde het besje dat te glimberen zat en maar knikte en de oogledkens knipperde en de skelethandjes met de trage blauwe aëren in 't deukig schootje wreef.

Toen, 'r stoel nog 'n schokje verzettend, boog ze zich over den ren en praatte, de woordjes làng rekkend, het kinbakje als in kauwing bewegend op het rimplen der halsplooiën....

'... Een-twee-drie-vier - ja, dà's zeker de oudste - ja, ja, - vijf, zes, zeven, acht, nègen, - nègen jonkies. - En wátte mooie beesies - ja, geef jij ze maar te vreten, moeder.... Je het 't druk, hè, met zooveel klèin goed?'....

'Kloek!', zei de kip bij het drinkbakje.

'Mag jij nou alléén drinken, stoute meid! Kijk is hoe die z'n broertjes en zussies zoo maar op zij douwt! - O, wat zeg-ie dáarvan! Ja, je het wat met ze te stellen, oúwe. Da's 'n hééle familie wat? Wátte?'....

'Kloek!', zei de kip.

Besje leunde hap-ademend achteruit in den leunstoel, eventjes moe. Zoo'n hééle kotelet met erretjes-uit-de-bus was me 'n ding as je geen vleesch meer gewend

was. Gister rijstesoep, eergister bóónen, vooreergister èrwten - nou de òverdaad. As 't maar bekwam. Van vijf weken geleje met de varrekeskluifies was 't 'r ook niet bèstig bekomme - had ze de heele nacht klààr wakker geleje en vièrmaal gedronke, dat Betje en Mientje in de andre bedstejen wakker waren geworden.... Hè-hè - Hè-hè. - Wat 'n zònnetje. Je rug sting in vuur. Maar je doekie afdoen was niet gerajen, néé, néé.

'Kloek!' klukte de kip, en met 'n gulzige draf schoten de gele lijfjes naar den kuil. Een - wat 't 'r vròeg in zat - een spoorde waaratje al mee. Zoo 'n ding! En die ànder was nog heelemaal onnoozel. Dom as-die op den rand van den drinkbak zat!

Kukeleku-kùùùùù!

Hè - daar schrikte ze van. Wat die haan 'n bek kon opzetten!

'... Zeker blij dat je je jonkies ziet, hè?', praatte ze weer, druk met 't hoofdje den gróóten ren toeknikkend: 'ja - ja, - 't is geen kleinigheid: nègen. - Jij zal wel in je sas wezen - ja, ik heb 't tegen jóú - want jij bent zoo goed as vàder en ze past bestig op ze, hoor'....

'Met wie praat je toch zoo?', keef kleindochter's stem uit 't donker der kamer.

'Wat zè-je?', knikte besje, vredig 't verandaatje beglimlachend.

'Met wie je zoo praat?'

'Nou met de jònkies en met de moeder,' redeneerde het oudje: 'ze zeit maar kloek-kloek en geeft ze te vrèten.'

'Wacht ik kom effen bij je zitten,' radde de stem achter de bloempotten.

Met was ze 'r met de sokken van 'r man en 'n stoel.

Nou eerst wier 't recht gezellig.

De zon overplaste het tuintje, het bloemlooze

middenperkje, de seringgen, de occuba's, het klimop.

Fel van witheid snee het licht naast de schaduw van 't loodsje, de kiezels met tintelstraaltjes beketsend, het groen omwadend met spetten en lichte-fonteintjes. Over de schutting wapperden buurman's wilgetakken, kirrend tegen het hout alsof 'r geklopt wier.

En gòs, gòs, naar 'n hijgend seringgen-tuiltje wiekte met aarzlend waaierbeweeg 'n zóó sneeuw wit vlinderke dat 't licht van z'n vleugeltjes vloog, alsof-ie van glas was.

O, wat was 't nou zaligies bij 't gróóte vuurtje.

'Nou? Nou hou je je mond en straks had je zoo'n bóél te vertellen,' praatte de kleindochter, de manssokken in 'r schoot, de roode werkhandsen al bezig met stoppen.

'Kloek!', riep de kip en met 'r vinnige sporen stapte ze òp 'n kuiken dat schreeuwde of 't gekeeld werd.

'Ach! Ach!' keek besje benauwd: 'ze het 'r een kepores getrapt!'

'Nee hoor! Gebeurt wel is meer. Ze zijn èrg kleinzeerig'....

'Hè, daar schrok 'k me dóód van,' zuchtte het oudje: 'maar nou lóópt 't jonkie al weer. Wat 'n mènschelijk verstand. En as je nou denkt dat 'n zuigeling zoo - zoo hulpeloos is, wátte?'

Jà - knikte de kleindochter. Eens in de week kwam groomoe uit 't ouwe-vrouwtjes-gesticht bij 'r eten. 't Mòst wel. Andere familie was 'r niet. De rest zat in 't buitenland, trok zich niks an van 't geval. Maar 't bàbbelen dat je tóé kreeg! As ze om vier uur met 't trammetje wèg ging, tintelden je ooren van 't onwijs gevraag en gepraat. Je zou zweren dat ze simpel werd. Hoor nou is toe!....

'Ja,' bazelde besje en 'n zwemming van heel-vaag herinren belichtte 't nat van 'r oogen: 'jà - jà - 'n zuigeling is hulpeloos.... Die looppen niet zoo

vlug op de éérste dag àl - Nee, nee - Ik heb 'r niet zooveel gehad as dié daar - 't is gebleven bij je oome, die in Amerika zit, die was me zèsde - Nee, née, met kloek roepen - hoor je, hoe-die kloek zeit as-die wat vindt? - met kloek roepen kom-ie d'r niet - lánge na niet - dat zou wel makkelijk wezen, hè? Zou je niet denken?’

‘Hoe ken je nou ook 'n kind bij 'n kuiken vergelijken!’, zei de kleindochter haast snibbig. Nijdig pikte 'r stopnaald door de grove mazen der manssok.

‘Kloek! kloek!’, klonk het blijje geluid in den ren. In 't heet-mulle zand boorde de kip 'r stoffige lijf en de kiekens bang voor poes die ook 'r is kwam in 't zonnetje, scholen weg op 'n draf.

‘Ach, ach,’ glimlacherde besje, d'r gedachtetjes zoo maar zeggend, zonder verband, zonder luistring: ‘ach wat 'n engeltjes! Nou mot je is effen hièr kommen kijken. Da's nou toch wel 'n wònder van onzen lieven Heer. Gossie, je zièt ze heelemaal niemeer. Enkel de kop van die ééne die wel weet dat-ie nou bij moesie onder dak is - jij ben 'n schalkie, jij klein, brutaal nèst.... Kom is hièr kijken’....

‘La-me nou stòppen, groomoe - anders ben 'k vanavond nòg bezig’....

Loompjes van slaap-moeheid leunde besje terug.

D'r oogspleetjes dreven op 't zacht-vrindlijk bollen der wangen, 'r mond kwijnde traag op 't adem-gearzel.

Over 'r sterk beenig voorhoofd met de dooraderde slaapdeuken, wiegde 't onrustig gespeel van een wilgetak-schaduwkje, dat de neepjesmuts kietelde en 't dorre oor met dobbrende zwarte veegjes bedoezelde.

Maar op de handjes in den schoot, de verleefde handjes met de uitschulpende knokels, 't gele vel en de zware, òpstriemende aèren die fijntjes leken te takken naar 't mager gewricht, vloeide in smijdige

zwalping het jonge, dertele licht, 't licht dat van de groene boomblaren glee, 't licht dat seringengeur wasemde, 't licht dat stuifjes en trillertjes had, 't licht dat gloeiinkjes, bloemlachjes, blad-snikjes van vèr over 't schuttinkje voerde.

Tevree van zit in de lief-sponzige warmte, boog besje's hoofd, glimlachend beknikkend den ren met de wèer triplende kuikens.

'Kukeleku-kùùùùùùù!' kraaide de haan, z'n glazen oogjes draaiend van kraaipret.

'Hè,' schrikte grootje, slaap-verwezen opstuttend: 'wat 'n stèm zet-ie, wat?'

'Ja,' zei de kleindochter wijs-pratend als met 'n kind.

Dan zat besje slaap-soezelend stil.

'Geef-ie ze vògeltjeszaad?'

'Néé, groomoe'....

'Wat geef-ie ze dan?'

'Grutjes en 'n hârdgekookt ei.'

'Geef-ie ze èi?' praatte 't stemmetje: 'èi, màg dat wel?'

'Ach wel jà, groomoe!'

'Nou, as 't màg - ja, as 't màg. - Nègen jònkies - 't is 'n gezin - ze het 'r wat mee te stellen'....

In de slaapweelde waarin ze nou zat, zei ze d'r meeninkjes als door 'n zwaar omdringenden mistigen wand.

Geluw van teeder beweeg vaagden daar in de zonbeschenene kiekens, met veerpluisjes als stuifmeelgedauw.

En 't gespoor van de kloek ging als een glimlach door 'r hoofd.

En 't klonk nog wel 'kloek! kloek!', - maar ontdaan van klank, als tot schaduw verzakt, als 'n eindloos-henen klein-mal geluksding.

Toen neigde de neepjesmuts opzij, de oogleden

huifden timiede over 't wegkrimpnd wit, de mond wijdde willoos.

Zoo bleef 'r 't Mei-zonnetje beschijnen, 't Mei-zonnetje dat de seringentuiltjes zoende, 't jonge groen overvlamde, de roode koloogjes der occuba's scharlaken dee gloeien, de grassprietjes doorlichtte met kwinkeleerende glansjes.

Over haar stopte de kleindochter.

En ganschlijk gelukkig, donkre aarde over zand spuiend, spoorde de kip, 'r goud-gele kuikentjes roepend....

'Kloek! Kloek!'....

* * *

Tegen hâlf vijf werd 't tijd om 't trammetje naar het Gesticht te pakken. Later dorst ze wel niet. D'r kommetje koffie had ze tot an 't drabbig dik geslurpt en nou 'r lippen nalikkend, mummend de tandlooze kaken, alsof ze taai-zachts knabbelde, spelde ze den omslagdoek om.

'Heb-ie je suiker góéd geborgen, groomoe?'

'Ja-ja,' knikte besje.

'En de boter?'

't Oudje betastte 'r zak. 't Zàt 'r. As altijd. 't Was zoo 'n gewoonte geworden. 'n Pond suiker en 'n half pond margarine kreeg ze toegestopt. Daar dee 't Gesticht niet an. Daar most je zèllef voor zorrege. Ook voor je licht 's avonds. En as je 't niet had kon je koffie zonder suiker drinke, bleef-ie zòo as 't donker wier an je lot overgelate.

'Nou - dan zal 'k je voor vandaag twaalf eieren meegeven, groomoe, om an te sterken'....

'Twaalf èiere,' zei Besje en 'r handen leien stram van gebluftheid naast de veiligheidsspeld: 'twaalf eiere? Ken je die missen?'

‘Ze leggen zoo best in 't voorjaar,’ zei de kleindochter: ‘Kijk maar is an - we hebben 'r méer as twee dozijn in 't rekkie staan. Nee, 'k ontrief me niet. Heusch niet groomoe, 'k weet 'r geen raad mee’....

D'r man zeurde toch dat 't altijd ei was - ei bij z'n ontbijt - ei as-ie koffie-dronk - ei bij 't eten. Je at je d'r an tegen. Gister had ze 'm willen plezieren met 'n ommelet met suiker. Maar geen kijk, groomoe kon 'r 'n hééle week an smullen.

‘Suiker èn boter - en dan nog twáálf eieren’, rekende besje: ‘doe 't nou niet. Dat wordt overdaad en’....

‘Je krijgt ze hoor! Hou je mond maar!’, riep Marie in 't keukentje. Gek - as groomoe wèg ging, werd ze gullig, kreeg ze 'n soort meelijden met de ouwe stakker die 't beter had gehad, nou as in 'n gevangenis leefde.

Besje schudde 'r hoofdje, betastte de speld. D'r oogjes glimden verheugd. Twaalf vèrsche eitjes die ze lekker kon klussen op d'r nuchtere maag met 'n scheutje melk 'r door en wat suiker. Twáálf eitjes van de kippies. Elleke dag één - en één cadeau an de portierster - die je te goed vrind most houen - anders voelde ze zoo machtig sekuur je zakken na of je niks meebrocht dat 't Gesticht niet hebben wou.... En Koos kreeg 'r oòk een, blinde Koos die in geen vier jaar 'n stap uit 't Gesticht had gezet, al maar zat met 'r handen in 'r schoot, 'r lippen geplet, 'r melk-troeble oogen wijder open dan 'n ziende. En 'n engel as 't was. Alles had ze voor je over. Kwam je 'n kooltje te kort voor je stoof - Koos sting klaar. Was je suiker op - Koos leende 'n toetje. Had je geen endje kaars meer om je krant te lezen - de ouwe kranten van de vorige week die Marie 'r meegaf as ze 'r zat had - en je

nog niks geen lust voelde om om zèven uur in de bedstee te klimmen, dan zei Koos: neem mijn endje maar - ik zie toch niks.... Ja, Koosie kreeg twéé eitjes. Die was 'r dol mee - die dee over 'n zacht ei 'n hállef uur lang, zulke kleine happies as ze nam om 't làng, èrg lang te laten duren.

Marie bracht ze op 'n bord, kalmpjes loopend, bang dat 'r een weg zou rollen.

'Mooi zoo! En daar zitten we mee!' riep ze plots stilstaand: 'wàar doen we ze in?'

'Ja, wàar doen we ze in?', schrikte besje: 'me zakken zijn vol, héélemaal vol - d'r was amper 'n plaasie voor me bril'....

'Da's jammer,' zei de kleindochter: 'da's nou waarachtig jàmmer.'

Ze stond met 't bord te prakkizeeren, zoekend naar 'n mandje dat 'r niet was, naar 'n leege doos die 'r niet was. En omdat 'r op d'r gezicht 'n trekje kwam van wàt-nòu? en 'r elleboog aarzelend naar de keuken werom draaide, alsof ze de eieren weer op 't rekkie zou zetten, keek grootje op-huilen-af sip, de onderlip in angstige deuking vóóruit, alsof ze léélijk nieuws had gehoord.

'Da's jammer,' zei Marie nog eens: 'in 'n òpen mandje ken je ze niet dragen'....

'Nee dat gaat niet,' zei besje.

'En in je handen lòs nog minder'....

'Nee dat gaat óók niet,' zei besje, 't hoofdje in teeder beklag.

'Wat dan?', zei Marie, 't bord op tafel zettend.

'Ja, wàt dan?' vroeg 't vrouwtje, làng-peinzend knikkend.

'Zou je ze in 'n koppiesdoek kennen dragen? Nee, wel? Dan kommen ze gebroken an'....

'Dat zou zonde wezen,' praatte besje: 'maar as je de slippen goed bindt - en 'r gaat 'r een kapot -

nou dan hoef-ie 't nog niet weg te smijten, wàtte? Dan ken je 't nog klussen, wàtte?

Ze zei wàtte met 'n klem die 'n elk had moeten overtuigen. Want gòd 't was zoo plezierig twáálef eieren mee te brengen. Koosie kreeg eens in de veertien dagen van 'n nichie 'n bussie chocola en ook wel is gebakken botjes - en Betje, die zoo'n kouwe drukkie had gemaakt toen ze 't van de varrekesklui-fies benauwd kreeg - Betje sloeg 'n kale swiet van belang as ze 'n onsie janhagel, van d'r èigen dochter nog wel, na 't Gesticht droeg - en Mientje, de valscherik, Mientje die god beter op 'r ouwe dag, 'n mensch van dik in de zeventig, an 't vrijen was met Gerrit, oòk 'n ouwe gek - asof ze niet wisten dat às ze trouwden ze 't Gesticht gedag konden zeggen! -, Mientje had 'r lol in as ze haar èn Koosie de oogen kon uitsteken met 'n potje sjam en andere snoeperij die ze - ja, bééstig gulzig was ze - met permissie àchter 'n ding dat je niet noemen mag, ònder 'r bedstee verstopte. Ja, as ze dàarvan most vertellen!

- En nou zij 'n kansie had met twaalef, eigen gelegde, versche eitjes, buiten 'r pondje suiker en 'r pakkie margarine - nou liep 't zoo sjagrijnig tegen.... D'r heel ouwevrouw-tjes-gezicht, 't gezicht met de droge rimpels als verdorde blaren, werd van den tegenslag smaller, oúwer. Maar Marie die werkelijk dacht ze weer op te bergen, zag de gróóte teleurstelling. As ze dan wóú. Ze most 't zelf wèten. Zij had 'r de last niet van.

'Nou - dan maar in de koppiesdoek'....

'Da's goed, kind'....

'Maar 'k krijg 'm werom, groomoe!'

'Ja, vástig.'

En verheugd, zachtjens elk ei tèllend, keek ze

toe hoe kleindochter de twaalf eieren saamlei, ze voorzichtig in den geruiten doek knotte.

Nou, nou. Dat was 'n buitenkansje. Terwijl ging 'r gepraat 'r zoet-kinbakkig gebabbel op 't pakje toe.

‘.... Daar hadde nou oók kuikentjes van kenne komme, wàtte?’

Daar begon 't gévráág weer. Jessus, hoe hield zoo'n oud mensch nou nooit is 'r mond. Kregel knikte ze ja. Ze had nee kennen knikken net zoo goed. Grootmoe zag ènkel den koppiesdoek met de eibulten 'r in. ‘.... Zou je niet denken dat 't zonde is ze open te breke?’....

‘Néé groomoe’....

‘En as je ze nou uit liet broeie, wàtte? - Maar dan krijg-ie te veel jonkies zal je zegge, wàtte? - En 'n mensch het ook behoefte an 'n lekker eitje, watte?’....

‘Zoo - ik ben klaar. Nou zal ik ze dragen tot an de tram en wees voorzichtig met 't uitstappen, anders breek je ze’....

Door 't werkmansstraatje liepen ze stap-stap naar de tram. Groomoe ging pasje na pasje, 't rugje naar den grond als in zoeking gebogen. D'r handen hielden de slippen van den doek. En als ze zoo 'n héél klein eindje gesloft had, stond ze droog-hijgend stil, stiet de adem stug-aarzlend van 'r lippen, scharnierde 'r kinnebakje, sneller van kauwend beweeg. Dan bleef ook de kleindochter staan. Over 't straatje dat ze anders in 'n wip uit was, dee ze zoo bij elk bezoek van 't besje 'n vol kwartier, soms langer. En nàar als 't was voor de menschen die je allemaal kenden. 'n Grootmoeder in 't Besjeshuis was geen eer voor je - alsof jij 't kon helpen. Gemelijk hield ze 't eierenbultje in de hand, wàchtte.

‘Anders ben 'k zoo gezond,’ klaagde 't vrouwtje,

kurkig hijgend: 'maar as 'k lóóp - as 'k lóóp - ziezoo, nou gaat 't weer'....

En 'r verleeft lijfje, met de sukklende beenen, kroop weer langs de winkeltjes en benedenhuisjes, voetje voor voetje - tot ze opnieuw moeilijk ademhappend, zwaar van kieuwbeweeg als een visch op 't droge, tegen 'n kozijn leunde.

't Is me 'n end - 'n ènd,' hijgde ze tam-glimlachend, zich gegeneerd voelend bij 't verveeld zwijgen der kleindochter: 'as jij - as jij nou maar - nou maar vast terug ging - ik weet wel - ik weet wel da'k - da'k je ophou'....

'Wie zèit dat nou?', praatte snibbig de jonge vrouw: 'je houdt niemendal op'....

't Bleef 'n temptatie dat sukkelgeloop met iedereen die je nakeek en over je pràatte, maar 'r alleen laten gaan - jawel. Makkelijk gezeid. Kregel-geduldig, 't straatje afkijkend, waar je an 't end de tram al zag wachten, rekende ze uit, dat 'r nog wel twee trams minstens zouen passeeren. Nee hoor, liever wat vroeger uitgestapt dan 'n onbeholpen ouwe dag.

Bij de tram hielp de conducteur, was 't afscheid.

'Nou, Merie - zel je Henk groete van me geve?'

'k Beloof 't hoor - ga maar gauw zitten'....

'En nog is wel bedankt - 'k ben 'r warrem van, hoor! Was me dat ook 'n kotelet - ja, geef maar hier - 'k zel ze voorzichtig vast houen.'

Zoende de kleindochter de grootmoeder.

Zoende de grootmoeder 't kleinkind.

Raakten de roode lippen 't rimpelgezicht, de griezelige rimpels die als een web 't gelaat bespanden.

Raakten de dunne, bleeke lippen de ronde, zachte wang, - de kouwe lippen en 't altijd nattig neusje.

Zat grootmoeder in de tram, nog 'ns glimlacherend omkijkend door 't spiegelglas, dankbaartjes knikkend.

Wuifde de kleindochter ajuusjes, blij dat ze 'r voor 'n week kwijt was, de ouwe stakker, de érg stakkerige stakker, maar die je 'n heèlen dag uit je huishouen in beslag nam.

Besje hield den koppiesdoek met de eieren in 'r schoot, de handen 'r naast.

‘Zal u me afzette bij 't Gesticht?’, vroeg ze dan. Dat wist de conducteur al, maar ze most 't nog tweemaal zeggen voor zekerheid, want ééns hadden ze 'r meegenomen tot an de Amstelbrug, had ze 't hééle end motten terugloopen. Nou rustte ze uit, nahijgend van 't gewandel, de klim in de tram. En 'r oogjes soezelig sluitend zag ze 't alles nòg voor zich, 't tuintje met 't groenlichtend bladergewiegel, 't glinster-spartelend grint, de grasbandjes, 't klimop om 't loodsje, de witte kloek met 'r negen jonkies, de haan die kukelekuude met draaiende kralen oogies en 't goeie gezicht van kleindochter die in 't zonnetje 'r man's sokken te stoppen zat. Ja, 't was 'n dàggie geweest, 'n gezegend daggie, 'n daggie waarvoor je dankbaar most wezen. En nou nog de twaalef eiere in 'r schoot, de eiere zoo versch van onder de kippies vandaan....

“k Zou maar niet slapen oudje,” sprak 'n ruwgoedige stem: ‘anders vallen je eieren’....

D'r rug schokte recht - waarachtig 't wàs haast gebeurd.

‘Nee - 'k slaap niet,’ glimlachte ze, blij dat ze te praten had, nou de tram met zetjes van straat tot straat schoof: “k hield me ooge maar toe.’ En vertrouwelijk radde 'r gesprekje voort: ‘ze zijn van me kleindochter - die houdt 'r kippe op na’....

‘Zoo?’, zei de vreemde - wie praatte nou niet met 'n besje in de tram?

'Ja-ja - d'r heele tuin is haast kippehok. Ze kenne ze niet allemaal op, zooveel eieren - en nou zit de witte weër met nègen jonkies'....

'Zoo - zoo'....

'Ja, ze hebbe 't best - d'r man het 'n goeie betrekking - en braaf zijn ze - en oppassend - alleen wille 'r geen kindere komme'....

'Zóó?', zei de tram-stem weer en 't tramhoofd knikte goedig.

'Nee - en al vijf jaar getrouwd - 't is wel 'n wonder - wel 'n wonder'....

Al maar rustigjes pratend zei ze vertrouwelijkheidsjes en de andere tram-menschen luisterden óók, glimlachend om 't besje dat voor 'r jaren zoo opgewekt was. 'r Handjes met de snauwende knokels en d'opstriemende blauwe aeren leien beschuttend den koppiesdoek om - as 'r één kneusde was 't minder - 't was toch om te klüsse, maar 't kòn zoo haast niet, nee, néé....

Doch bij 't uitstappen, gesteund door den conducteur en 'n ander, gebeurde het gruwlijke dat kleindochter vóórvoeld had. Even mistastend glipte de doek en de eieren kwakten geruischloos op de keien - hóé 't geschiedde - hoe 't mogelijk was geweest wist ze niet, had ze niet kùnnen vertellen.

De koppiesdoek die pas nog gebold had, wijdde slap-neer, als een vadoek.

En besje, geslagen van schrik, keek naar 't onheil. O, o, wat was 'r nóú overkomme - o, o, wat 'n ongeluk....

'Hei-je wat late valle, ouwe?' vroeg 'n slagtersjongen: 'wacht, 'k zel je helpe'....

'Twáálef eiere,' zei ze zenuwachtig-hijgend - 'r knieën knikten, 'r ouwe handen beefden.

'Nou, da's goddeloos stòm!' zei de jongen door

'n gleuf de verwoesting belachend: 'zal 'k de smurrie 'r uit late loope?'

'Nee,' huilde besje, akelig snuivend: 'nee, geef ze maar hier'....

Nagekeken door de mensen die 'r om heen waren, stapte ze 't bordes van 't Gesticht op, de eene hand om den knot van den kopjesdoek, de andre 'r als een kommetje onder om de eigele tranen op te vangen.

'Wat scheel je nou?' zei de portierster.

'Niks,' snikte besje.

'Ben je gevallen?'

'Nee,' snikte besje.

Ze had geen moed 't n u te vertellen, 't gr ot ongeluk.

Op de kamer, waar Koosie, Betje en Mien achter tafeltjes zaten, lei ze de ruine neer, ging zitten huilen.

'Ben jij daar, Santje'.... vroeg blinde Koosie.

'Wie zal 't anders wezen, stommert!' keef Mien, neidiger breiend.

't Kijf-geluid droogde besje's tranen.

Ze kon ze t onen al waren ze kapot.

'k Heb twaalef eiere van me kleindochter gekrege,' zei ze 'r neus vegend: 'en die heb 'k late valle voor de deur'....

'Daar huilt ze om - om zoo'n klei n i g h e i d,' hoonde Mien.

Besje keek kwaadaardig. Toen zei ze vuil:

'.... Eiere en eiere benne twee - en zoo st kkend as ze zijn heb *jij* ze nog nooit gevrete, armoedzaaier'....

't Besjes-gekijf was 'r weer, 't  uwe van elken dag.